

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И
МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛАЙ ХАНА

«Когнитивті-лингвомәдени әдістеме негізінде шет тілдік білім беруді модернизациялау» деп аталатын І Инновациялық ғылыми – зерттеу зертханасы шеңберінде *«Шетелдік білім берудің қазіргі заманғы әдістемесінің өзекті мәселелері»* тақырыбында республикалық дөңгелек үстел

МАТЕРИАЛДАРЫ

2021 жыл 8 сәуір

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

республиканского круглого стола на тему *«Актуальные проблемы современной методологии иноязычного образования»* в рамках НИПЛ I. *«Модернизация иноязычного образования на основе когнитивно-лингвокультурологической методологии»*
8 апреля 2021 г.

REPUBLICAN ROUND TABLE MATERIALS

“Topical issues of modern methodology of foreign language education” in the framework of SRAL I. *“Modernization of foreign language education on the basis of cognitive and lingua-cultural methodology”*
April 8, 2021

Алматы, 2021

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

**АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И МИРОВЫХ
ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛАЙ ХАНА**

**«Когнитивті-лингвомәдени әдістеме негізінде шет тілдік білім беруді модернизациялау»
деп аталатын І Инновациялық ғылыми – зерттеу зертханасы шеңберінде «Шетелдік білім
берудің қазіргі заманғы әдістемесінің өзекті мәселелері» тақырыбында республикалық**

**дөңгелек үстел
МАТЕРИАЛДАРЫ
2021 жыл 8 сәуір**

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

**республиканского круглого стола на тему «Актуальные проблемы современной
методологии иноязычного образования» в рамках НИПЛ I. «Модернизация иноязычного
образования на основе когнитивно-лингвокультурологической методологии»
8 апреля 2021 г.**

REPUBLICAN ROUND TABLE MATERIALS

**“Topical issues of modern methodology of foreign language education” in the framework of
SRAL I. “Modernization of foreign language education on the basis of cognitive and lingua-
cultural methodology”
April 8, 2021**

Алматы, 2021

УДК 80/81
ББК 81.2
С 23

*Рекомендовано к изданию Ученым Советом Казахского университета международных отношений и мировых языков имени Абылай хана
(Протокол №9 от 28 апреля 2021 года)*

Рецензент:

Шевякова Т.В. д.ф.н., профессор КазУМОиМЯ им. Абылай хана

Составитель: к.пол.н., доцент **Кагазбаева Э.М.**

С 23 Сборник материалов республиканского круглого стола на тему «Актуальные проблемы современной методологии иноязычного образования» в рамках НИПЛ I. «Модернизация иноязычного образования на основе когнитивно-лингвокультурологической методологии» (8 апреля 2021 г.). – Алматы: «Полилинг», КазУМОиМЯ, 2021. – 92 стр.

ISBN 978-601-270-474-7

В сборнике материалов республиканского круглого стола на тему «Актуальные проблемы современной методологии иноязычного образования» в рамках НИПЛ I. «Модернизация иноязычного образования на основе когнитивно-лингвокультурологической методологии» отражаются актуальные проблемы иноязычного образования, вопросы лингвистики, лингводидактики, обучения иностранному языку и межкультурной коммуникации.

Издание предназначено для студентов, магистрантов, докторантов, а также для широкого круга читателей, интересующихся проблемами преподавания иностранных языков, филологической наукой, межкультурной коммуникацией, вопросами модернизации и методологией иноязычного образования.

ISBN 978-601-270-474-7

УДК 80/81
ББК 81.2
© КазУМОиМЯ имени Абылай хана, 2021

МАЗМҰНЫ/CONTENT/СОДЕРЖАНИЕ

Кузнецова Т.Д. Ещё раз о моделировании рече-коммуникативных ситуаций: психолога педагогический аспект	4-6
Zhaitarova A.A., Bakhtibayeva A.R. The effectiveness of electronic resources on the formation of written discourse of future specialists in a foreign language teaching	7-11
Penner-Nassibulina D. A. Modern methodological concepts of the content and organization of English language teaching	11-17
Amanzholova F.Y. The peculiarities of criteria-based assessment of 8th grade students in teaching English	17-20
Zhumagulova D.T., Dzhusubaliyeva D.M. Formation of skills of foreign language monological speech using the “pecha-kucha” technology	21-23
Onalbekova A. S., Shayakhmetova D. B. Formation of students` linguistic and professional competence in higher education institutions	
Kasenova Zh.M. The method of acquiring monologic form of professional-oriented communication by future foreign languages teachers	24-28
Penner N.A. Verbal and non-verbal ways of expressing linguistic politeness in intercultural communication	28-35
Малгаждар А.К. Шетел тілі сабағында кейс-стади әдісін қолдану	35-40
Dyussetayeva R.B., Shayakhmetova D. B. Formation of socio-cultural competence within project technology	41-43
Ержекен Қ.Е. Бастауыш сынып оқушыларының дербестігін дамытудағы жоба әдісінің мүмкіндіктері	43-47
Kazizov A.B. The main aspects of teaching foreign language written scientific speech in high schools	47-52
Мырзагулова Э. Бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік құзіреттілігін сыныптан тыс іс-әрекеттер арқылы дамыту мүмкіндіктері	52-57
Мамбетова Ш.И. Болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби құзіреттілігін қалыптастыруда қолданылатын әдіс-тәсілдердің ерекшеліктері	58-62
Амантай С. Қазақ және түрік саяси дискурсының стилистикалық ерекшеліктері	62-66
Kuralbay A.T. Critical thinking as a mechanism for controlling the process of forming pedagogical discourse	66-69
Матжанова А. М. Акиф ерсой шығармаларындағы «отан» концепті	74-77
Абетов А.К. Языковые особенности юридического дискурса в исламе	78-80
Қалдымұратова Г.Н. Моделирование процесса формирования креативно-исследовательской компетенции с применением проектных технологии учащихся педагогических вузов	80-84
Delovarova S.T. Principles and conditions of the formation of professionally oriented competence for the future financial specialists	85-91

Кузнецова Т.Д. к.п.н, профессор
КазУМОиМЯ им.Абылай хана
Алматы, Казахстан

ЕЩЁ РАЗ О МОДЕЛИРОВАНИИ РЕЧЕ-КОММУНИКАТИВНЫХ СИТУАЦИЙ: ПСИХОЛОГА ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация: Сущность рече-коммуникативных ситуаций и их моделирования рассматривается с разных позиций. Анализ рече-коммуникативных ситуаций имеет большой смысл и значение для более глубокого понимания речевого взаимодействия, в целом для достижения эффективности обучения.

Ключевые слова: рече-коммуникативная ситуация, общение, личность, моделирование, межкультурная коммуникация, контекст, слово.

Согласно принципам и концептуальным ориентирам инновационно-компетентностного образования, главным вектором компетентностного развития личности обучаемых является креативность, творческая самореализация в различных сферах жизни, как один из ведущих индикаторов качества образования.

В психолого-педагогической литературе отмечается важность такого компонента гуманитарного образования как рече-коммуникативная ситуация.

Рече-коммуникативная ситуация или учебная рече-коммуникативная ситуация широко используется в практике иноязычного образования и в практике подготовки учебников, учебных пособий, практикумов, современных КЛК и ТТЕ, а также в ситуативном предъявлении учебного материала (лексики и грамматики), как неотъемлемая часть урока, как «клеточка учебного процесса, как способ организации упражнений и контроля и как основа отбора в организации учебного материала. Совершенно справедливо замечание В.А. Артёмова о том, что все языковые особенности речи в конечном счёте обусловлены ситуацией».

Существует много определений ситуации, сделанных учёными в разных областях науки. Леонтьев А.А., руководствуясь принципом речевых действий, говорит, что ситуация – «это не узел», завязывающий в одно целое тематически объединенную лексику или способ реализации в учебном процессе такого тематического объединения, а совокупность условий речевых и неречевых, необходимых и достаточных для того, чтобы осуществить речевые действие ...» [1] по намеченному плану учителем в классе или, если эти условия даны в тексте. Аналогичное определение ситуации даётся Вохминой Л.Л. [2], подчеркивающей, что ситуация как совокупность обстоятельств, вызывает необходимость обращаться к речи в целях воздействия человека на других людей в процессе деятельности. С методической точки зрения, ситуативность как принцип в общих чертах означает, что всё обучение происходит на основе и при помощи ситуаций. «Ситуация-это универсальная форма функционирования процесса общения, существующая как интегративная динамичная система социально-статусных, ролевых, деятельных и нравственных отношений субъектов общения, отраженная в их сознании и возникающая на основе ситуативных позиций обучающихся» (Пассов Е.И.) [3]. В другом месте у этого же автора мы находим, что «ситуация (в речевая в том числе) есть частный случай деятельности, её клеточка, форма, в которой осуществляется взаимодействие общающихся» [3]. Из этих определений следует, что ситуации присущи основные черты деятельности – содержательности, структурированности, эвристичности, креативности, иерархичности, и что ситуативные позиции обучающихся являются результатом субъективных и объективных факторов, а сама ситуация-динамическая система, т.е. постоянно изменяется вместе с речевыми действиями: каждая реплика и даже слово меняет ситуацию, выводит нас на внутренний и внешний контекст, что методически чрезвычайно важно. К примеру, возьмем диалог «Airport bus» [4]:

Stan: What time does the bus leave for the airport?

Harry: I don't know. It ..seem to leave every half hour, but I think the schedule's been changed.

Stan: Do you know the telephone number to call?

Harry: It's Enterprise 7-4700 at least that's what it used to be.

Stan: Yeah, I'll try it. (Pause). They don't seem to answer.

Harry: I expect that it's a little too early. I don't think they open until 9 o'clock.

Говоря о компонентном составе ситуации, нельзя не прокомментировать роль некоторых из них, без преувеличения каждой из них: событие, мотив, цель, тема, время/место, взаимоотношения, социальные роли, правила и нормы, обратная связь, языковые средства (слово).

Возьмем, к примеру, тему. Тема и ситуации – понятия разноплановые, хотя и тесно взаимосвязанные. Являясь содержательным компонентом ситуации, тема (подтема) регулирует и лимитирует речевое поведение собеседников. Ситуация питается темой и не только одной, поэтому межтемная ситуация, обеспечивает её содержательность и мотивацию обучающихся, что доказывается на практике.

Особую роль играет слово, как средство доступа к единой информационной базе человека, в которой хранятся продукты переработки перцептивного когнитивного и аффективного опыта когниции и общения, активизированного через слово во внутреннем контексте [5].

Реестр компонентов рече-коммуникативной ситуации (некоторые из которых не имеют вербального выражения) предполагает их взаимодействие и синергетический эффект. Анализ рече-коммуникативных ситуаций имеет большой смысл и значения для более глубокого понимания речевого взаимодействия, в целом для достижения эффективного обучения. Рече-коммуникативные ситуации, как и сферы обучения, относятся к предметному содержанию обучения.

В современной системе иноязычного образования общепризнано, что комплексный процесс межкультурного общения представляет собой ряд различных комбинаций речевых действий (речевых актов) и что любой акт общения в рамках отдельно взятой ситуации способен отражать все характеристики целостного процесса общения, а рече-коммуникативная ситуация общения обладает всеми присущими общению характеристиками, интерлингвистическими и экстралингвистическими [6]. Поэтому правомерно говорить о моделировании рече-коммуникативных ситуаций общения, как о приоритетной задаче обучения общению. В системе же структурных и активных компонентов личности рече-коммуникативные ситуации выступают как особый объект формулирования.

В определении сущности рече-коммуникативной ситуации в научной литературе существуют разные подходы:

1) Рече-коммуникативная ситуация общения – как необходимый компонент общения, его условие и стимул (Леонтьев А.А, Пассов Е.И, Кунанбаева С.С. и др), и 2) рече-коммуникативная ситуация личности – как структурный компонент личности, часть общих ценностей личности, определяющих направленность личности, его культуру общения [7]. И то, и другое, как нам представляется, – звенья одной цепи, поскольку моделирование рече-коммуникативных ситуаций общения (межкультурного общения) направлено в конечном итоге на – формирование личности, одним из структурных компонентов которой являются рече-коммуникативные ситуации личности как отражение когнитивного, перцептивного и аффективного опыта когниции и общения, как часть общих ценностей личности, определяющих направленность личности, речевую культуру, которая способствует достижению гармонии с самим собой и окружающей средой. Однако анализ литературы показывает, что формирование рече-коммуникативной ситуации личности в основном носит описательный характер и рассматривается как усвоение конкретных правил и норм поведения в обществе, усвоенных этикетом, как сумма знаний [7] и модели поведения, обеспечивающих определенную направленность личности. Пока это новообразование личности мало исследовано.

Конечно, будущий учитель ИЯ должен в процессе профессиональной подготовки получить сведения о коммуникации и её закономерностях, о психологических особенностях её

реализации, о вербальном и невербальном поведении, о ситуациях и жанрах, о моделировании рече-коммуникативных ситуаций, т.к ситуация-необъемлемое качество общения. Но чтобы организовать общения, нужно прежде всего «организовать ситуацию (учебную ситуацию) как деятельность» (Громова Н.М.) с присущими ей чертами деятельности. Содержательной стороной ситуации являются задачи (проблемы), соответствующие интересам обучаемых, которые, как говорил Рубинштейн С.Л. (1989), являются «и предпосылкой обучения, и его результатом»: всё внешнее действует через внутреннее.

При конструировании учебной рече-коммуникативной ситуации необходимо смоделировать не только лингвистический контекст ситуации (тема, речевой материал, текст), в границах которого совершается речевое взаимодействие общающихся, но и экстралингвистический контекст ситуации, т.е. условия протекания общения, где особую роль играют дейктические параметры (место, время, соотношение между лицами, предметами, событиями, пресуппозиции общающихся, мотив и др.). С каждым шагом речевого взаимодействия ситуация изменяется и речевое поведение общающихся, соответственно, тоже изменяется. Пример учебной рече-коммуникативной ситуации предлагаем ниже:

In the round-table discussion University teachers were speaking about the possibilities of making FL students more active, interactive and reflective. One of the participants said that the Teacher-Student relations at any level reveal their fundamental narrative character.

A very young teacher put forward an idea of minimizing traditional lectures and seminars and maximizing students' self-dependant work on the basis of digital technologies in Foreign Language Education.

Some other participants emphasized the importance of creation of new text-books.

Analyse the situation, role-play it and give your own variant of the solution of the problem in terms of competence approach. Supply arguments.

Речевая ситуация во многом как бы диктует направление общения и устанавливает правила и способы его реализации. В этом плане очень важна структурная организация ситуации (или кейса), синергетическое взаимодействие компонентов которых (цели, предмет общения, коммуникативные интенции участников и т.д.) отражается на характере функционирования всех граней общения – перцептивной, коммуникативной и интерактивной, каждая из которых является как бы следствием того, как воспринимается и понимается ситуация, её задачи в общении для достижения цели общения, устного и письменного, в рамках того или иного жанра общения, в том числе и профессионального общения.

Мы рассмотрели лишь некоторые аспекты моделирования рече-коммуникативных ситуаций в иноязычном образовании, чтобы привлечь внимание молодых исследователей к этой очень важной проблеме.

ЛИТЕРАТУРА

1. Леонтьев А.А. язык, речь, речевая деятельность. М., 1969. С.155-156
2. Вохмина Л.Л. к определению речевой ситуации в методике обучения иностранным языком. – в кн.: Сб.науч.тр./ Москюгор.пед.ин-т иностр. Яз. Им. М. Тореца. М., 1979, вып 149. С. 55.
3. Пассов Е.И. Коммуникотивный метод обучения иноязычному говорению.-М.,1991.С.94-98.
4. Dean Curry. More Dialogs for Everyday Use. Short situational dialog for EFL: with Cassette Recording. –USA
5. Залевская А.А. Слово. Текст. Избранные труды. М., 2005. С. 400-471.
6. кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования. Алматы, 2010. – 341 с.
7. Стрельчук Е.Н. рече-коммуникативная ситуация и культура общения – синонимичные понятия? // Филология и лингвистика – 011 №2. С. 276-278

Zhaitapova A.A., d.p.s., professor
Bakhtibayeva A.R., master student
KazUIR&WL named after Ablai Khan,
Almaty, Kazakhstan
e-mail: asel.bahtibaeva97@mail.ru

THE EFFECTIVENESS OF ELECTRONIC RESOURCES ON THE FORMATION OF WRITTEN DISCOURSE OF FUTURE SPECIALISTS IN A FOREIGN LANGUAGE TEACHING

12,506 mmAbstract: The article discusses the relevance and effectiveness of electronic resources for the development of written discourse in foreign language teaching.

Electronic resources of interaction, such as e-books-journals, internet sources, blogging and social networking practices demand profound rethinking of the categories of linguistic analysis, given the blurring of traditional and modern technique of written discourse in digital resources. This article reviews the importance of developing of written discourse skills in teaching English language through electronic resources. The analysis and simulation indicate that positive effects of using online resources in foreign language writing lessons, such as, increase in motivation, enhancement of sense of audience, promotion of importance of revision can be defined. As reported by Voitovich I. K., A. Cantrell, electronic educational resources should form systematic, solid and meaningful scientific knowledge, ability to work with information, create their own system of perception and critical thinking, an analytical attitude to problems and the place of specific information in the overall picture of concepts and ideas about the world, develop cognitive activity, improve the quality and effectiveness of pedagogical work.

Keywords: written discourse, electronic resources, effectiveness, communication, E-mails, e-journals, e-books, Internet resources.

Аңдатпа: мақалада шет тілін оқытуда жазбаша дискурсты дамыту үшін электрондық ресурстарды пайдаланудың өзектілігі мен тиімділігі қарастырылады.

Электрондық ресурстар электрондық кітаптар, журналдар, интернет-көздер, блогтар және әлеуметтік желілер сияқты сандық ресурстардағы жазбаша дискурстың дәстүрлі және заманауи техникасының әртекті түрін ескере отырып, лингвистикалық талдау санаттарын терең қайта қарастыруды талап етеді. Бұл мақалада электронды ресурстар арқылы ағылшын тілін оқытуда жазбаша дискурс дағдыларын дамытудың маңыздылығы қарастырылады. Талдау және модельдеу тілдік жазу сабақтарында интернеттегі ресурстарды қолданудың мотивацияны арттыру, аудиторияның сезімін арттыру, қайта қараудың маңыздылығын арттыру сияқты оң әсерін анықтауға болатындығын көрсетеді. Бекіту бойынша Войтович и. К., А. Кантрелл, электронды білім беру ресурстары жүйелі берік және мағыналы ғылыми білімді, ақпаратпен жұмыс істей білуді, қабылдау мен сыни ойлаудың өзіндік жүйесін құруды, әлем туралы ұғымдар мен идеялардың жалпы көрінісіндегі нақты ақпараттың проблемалары мен орнына аналитикалық қатынасты, танымдық белсенділікті дамытуды, педагогикалық жұмыстың сапасы мен тиімділігін арттыруды қалыптастыруы керек.

Тірек сөздер: жазбаша дискурс, электрондық ресурстар, тиімділік, байланыс, электрондық пошта, электрондық журналдар, электрондық кітаптар, интернет-ресурстар.

Аннотация: в статье рассматривается актуальность и эффективность использования электронных ресурсов для развития письменного дискурса в обучении иностранного языка.

Электронные ресурсы такие, как электронные книги, журналы, интернет-источники, блоги и социальные сети требуют глубокого переосмысления категорий лингвистического анализа, учитывая разнородный вид традиционной и современной техники письменного дискурса в цифровых ресурсах. В данной статье рассматривается важность развития навыков письменного дискурса при обучении английского языка с помощью электронных ресурсов. Анализ и моделирование показывают, что можно определить положительные эффекты использования онлайн ресурсов на уроках языкового письма, такие как повышение мотивации, усиление чувства аудитории, повышение важности

пересмотра. По утверждению Войтович И. К., А. Кантрелл, электронные образовательные ресурсы должны формировать систематические прочные и осмысленные научные знания, умение работать с информацией, создавать собственную систему восприятия и критического мышления, аналитическое отношение к проблемам и месту конкретной информации в общей картине понятий и представлений о мире, развивать познавательную активность, повышать качество и эффективность педагогического труда.

Ключевые слова: письменный дискурс, электронные ресурсы, эффективность, коммуникация, электронная почта, электронные журналы, электронные книги, интернет-ресурсы.

Information technology as well as associated electronic resources have come to play a crucial role in education. Technics of electronic resources in various spheres of human activity as well as in the field of education becoming increasingly applicable. Currently, objectives and technology in education in Kazakhstan exemplify humanistic concepts in pedagogy along with ideology of education. This mission can only be achieved by using new technologies in the learning process. Informatization of the education system, is one of the most critical mechanisms for implementing the fundamental principles of the state educational policy [1].

We emphasize the word “effectiveness” in view of the fact that electronic resources supplement, but replace infrequently, more conservative teaching techniques. Electronic resources can contribute classes more productive; lectures more captivating, illuminating, as well as miscellaneous; reading tasks more exhaustive, captivating, and approachable; conversation more free ranging and challenging; as well as written discourse tasks more creative and well considered of future specialists in a foreign language teaching.

Writing is more than simply finding words to fit ideas. Writing is not merely a process of thinking of something to say and then selecting or looking up the words needed to say it. Writing is more complicated. Its complexity is revealed by the ambiguity of the word itself. On the one hand, “writing” in the former sense, to signify the entire complex process, but with the understanding that the physical act is a part of that process, which is a very important part. Written discourse also has a variety of text types (literary passages, plays, poems, letters, newspapers and magazines, specialized reports, etc.) [2].

A. Cantrell has also found that using the rationale sense for using electronic resources in EFL writing lessons corresponds to that good writing may be provided conceivable by creating an appreciation of audience/community in writing, attaching significance to feedback and modification, reducing pressure of writing and strengthen mutual help. It has been found that these aspects can be realized more easily via the use of technology because technology promotes collaboration and expands the learners’ writing community, which in turn helps to make learners “more aware of the importance of audience in their writing, and gain more confidence as writers” [3].

Online resources on formation written discourse provides an opportunity for the exchange of ideas and views. Writing is an information-sharing process by means of which learners can shape their opinions based on the comments of others.

Moreover, since learners have to give comments on others’ work, the more responses they make, the more they will be aware of the importance of the use of language in writing, as online communication relies almost entirely on a written

format. The use of technology could encourage discussion about writing since computer communication can be done either synchronously or asynchronously. These modes allow learners to have more chances to engage in discussing others’ work and helping one another to improve their work. Their writing becomes a response to discussion that will stimulate further discussion [4].

The positive effects of using online resources in EFL writing lessons can be found in the following aspects:

- increase in motivation;
- enhancement of sense of audience;
- promotion of importance of revision;

- reduction of stress in writing;
- cultivation of positive attitudes towards writing.

Voitovich I. K. suggests to distinguish the four groups of indicators that evaluate the quality of effectiveness of electronic resources in education: content indicators, different forms of electronic teaching indicators, infrastructure and university electronic environment indicators, didactics and technology of electronic education indicators. All applied to students. Without going into certain indicators analyses, applying new informational technologies at a school improves the teacher-student interaction, develops cooperation and interaction between students themselves, stimulates active learning, increases motivation, supports different styles of education and gives an opportunity to work with the educational material at the most convenient time [5].

The one of the most effective electronic educational resources are multimedia resources. In order to verify the validity of the resources learning objects can be presented in numerous ways: through text, graphics, photos, videos, sound, and animation. Multimedia resources do not replace teachers and textbooks, but at the same time create fundamentally new opportunities for learning the material.

The possibilities of using the Internet resources are enormous. The Internet creates the conditions for obtaining all necessary information for students and teachers held anywhere in the world: cross-cultural material, news from the lives of young people, articles from newspapers and magazines, necessary literature, etc. In this paper, the goal is to bring the methodology of teaching foreign languages in schools according to the development of modern information technologies. At foreign language lessons using the Internet we can solve a number of teaching tasks: to form the skills and abilities of reading, using material from the global network to improve the skills of writing of the students; to improve the vocabulary of the students; to form schoolchildren's sustained motivation to the learning of English language. In addition, the aim of this work is to explore the possibilities of Internet technologies, to expand student's horizons, to develop and maintain the business relationships and contacts with their peers of other countries.

Another reason for the effectiveness of the use of the Internet in teaching foreign languages, according to the scientist, is that web resources create favorable conditions for teaching writing, as network resources provide an audience for written communication. The next reason, put forward by David Crystal, is that online communication several times increases the motivation of students to learn a live language, and also has a positive effect on the large amount of time spent by students on the Internet [6].

Various electronic resource tools are available and they continue to be effective. They are listed below:

Internet resources- the relevance of the use of Internet resources in teaching foreign languages on formation written discourse is considerable, the study of their types and characteristics are due to both the productivity of their use for better assimilation of basic knowledge, and the convenience, cost-effectiveness of the use of certain means in the modern information society.

E-mails- Emails to all library users indicating new subscriptions, launch events, training programs will promote awareness. Emails are very proactive. Emails have to be short, specific news items, which could be read quickly.

Web 2.0- RSS Feeds, Blogs, Wikis, Face Book, Twitter are the newer methods which can be effectively used for the promotion of usage of e resources.

EBooks- there are so many e book vendors are there to sale the online version of the books. They have worldwide network to give access to their contents.

E Journals- E journals are the main resources of information available abundantly for the research students and scholars.

In addition, various online exercise resources can be considered as effective means of developing the skills of written discourse. Previous studies indicate that use of online exercises allow students to implement a number of didactic properties and functions of electronic resources, such as multilevel, multimedia, hypertext structure, a variety of functional types of resources, the ability to automate the

processes of information and methodological support and organization of management of students' learning activities and its control, building an individual educational trajectory, as well as the development of skills of independent learning activities.

Quite recently, considerable attention has been paid to integration of electronic educational resources throughout the curriculum in a foreign language teaching, so that students are able to do the following:

-Find and vet information online- In the digital world, being able to not only find information online but also determine its quality and validity is crucial.

-See problems from digital perspectives- students need to be able to analyze a problem and determine how to use digital tools to solve it. For example, can a problem be solved more quickly by creating a spreadsheet or by working the problem manually?

-Become self-directed learners- the Internet has put all of the world's knowledge at our fingertips. Students should know how to take advantage of that availability of information to become lifelong learners.

-Obtain digital solutions- technology is constantly changing. Students must learn how to evaluate and buy the right digital tools to solve the problem at hand, rather than just relying on the tools they have used in the past.

-Learn software quickly- software is also always changing and improving, so students need to be able to quickly teach themselves new tools. For example, whereas being an expert in spreadsheets was an important quantitative skill set in the past, now it is increasingly important to be an expert in visualization tools such as Tableau.

Design and create digital solutions- ultimately students should build a skill set that allows them to develop or customize their own digital tools. This does not necessarily mean that students need to be able to write their own applications from scratch. Rather, they should be comfortable customizing and combining tools to create a complete solution—for example, creating a web-form to automate the collection of customer evaluations and then outputting the results to a spreadsheet for analysis.

Table1- Online resources for written discourse projects

EBSCO	This recourse offers an enormous collection of full-text journals, providing users access to critical information from many sources unique to this database. In addition, it includes peer-reviewed full text for STEM research, as well as for the social sciences and humanities. Scholarly content covers a broad range of important areas of academic study, including anthropology, engineering, law, sciences and more.
C i t a t i o n Machine	This is essentially a works cited generator that accesses information from across the web, drawing the relevant information into a fully-formatted bibliography that clearly presents all of the sources that have contributed to your work
Sci-hub	The website Sci-Hub enables users to download PDF versions of scholarly articles, including many articles that are pay walled at their journal's site. Sci-Hub has grown rapidly since its creation in 2011.
Coursera	These courses teaches students and researchers to become more effective writers, using practical examples and exercises. Topics include: principles of good writing, tricks for writing faster and with less anxiety, the format of a scientific manuscript, peer review, grant writing, ethical issues in scientific publication, and writing for general audiences.
edX	This course offers a plethora of some of the best free online writing courses for new writers. Students interested in learning how to write or who want to gain basic writing tips for improving their writing have access to a wide range of academic courses available online for beginner level, intermediate, and advanced students.

The importance and wide ranging scope of electronic resources for general communication and development written discourse, information retrieval and instructional delivery to support teaching and research activities in educational is acknowledged world wide (Table 1).

The findings of this research have revealed that the use of electronic resources and specifically the online resources had a positive impact on various research activities and milestones such as research proposal submission, research proposal funding, research report writing and journal article publishing. In conclusion, it is evident that electronic resources can provide classes more constructive; lectures more captivating, illuminating, as well as miscellaneous; speaking more free ranging and intriguing; as well as written discourse tasks more innovative and well-designed of future specialists in a foreign language teaching.

REFERENCES

1. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі N 319 «Білім туралы» Заңында «Егемен Қазақстан» 2007 ж.
2. Maria Grazia Sindoni. Spoken and Written Discourse in Online Interactions. UK, 2013
3. Cantrell, A. (2003). Crossing institutional boundaries: Defining the collaborative project. In M. Clayton, A. Cantrell, R. Legg. & J. Lumpkins, Collaborative Teaching, Collaborative Learning: Expanding Communities of Writing Teachers and Students Cross Institutional Boundaries.
4. Cicognani, A. (2000). Concept mapping as a collaborative tool for enhanced online learning. Education Technology & Society.
5. Voitovich, I., Criteria of effectiveness of electronic education and of quality of electronic educational programs in high schools Almanac of TSPU (Tatarstan State Pedagogical University) 4 (145), p.152-156 (2014)
6. Crystal D. Language and the Internet. - Issue 2. - Cambridge: Cambridge University Press, 2006. - pp. 12-18.

UDC 81-13

Penner-Nassibulina D. A.,

2nd year master's student,

S. Baishev University, Aktobe, Kazakhstan

Supervisor - **Ergazina A. A.** - S. Baishev University,

Head of Department of Foreign Languages and Literature,

Candidate of Pedagogical Sciences, Professor

Aktobe, Kazakhstan

dashokkz@mail.ru

MODERN METHODOLOGICAL CONCEPTS OF THE CONTENT AND ORGANIZATION OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Annotation: The Message of the President of the Republic of Kazakhstan N. A. Nazarbayev to the people of Kazakhstan “New Kazakhstan in a new world” points to the need to develop three languages: Kazakh as the state language, Russian as the language of interethnic communication and English as the language of successful integration into the global economy.

The State program for the Development of Education of the Republic of Kazakhstan for 2016-2019 defines a strategy for achieving the goal of increasing the country's competitiveness for sustainable economic growth, among the development priorities are the transition to subject-language integrated education, training of multilingual personnel capable of teaching in three languages. That is, today the objective realities are developing in such a way that the bilingualism characteristic of the Kazakhstani society is gradually replacing by multilingualism.

The relevance of the topic of this work is due to the integration processes taking place in the republic and around the world, which affect the understanding of the role of education and the priorities of its development.

Trilingualism is considered as a condition for successful socialization of the younger generation.

Key words: trilingualism, cognitive approach, self-control, self-assessment, intercultural communication.

Аннотация: Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың “Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан” атты Қазақстан халқына Жолдауында Үш тілді: қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде, орыс тілін ұлтаралық қатынас тілі ретінде және ағылшын тілін әлемдік экономикаға ойдағыдай кірігу тілі ретінде дамыту қажеттігі көрсетіледі.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы тұрақты экономикалық өсу үшін елдің бәсекеге қабілеттілігін арттыру мақсатына қол жеткізу стратегиясын айқындайды, даму басымдықтары арасында–пәндік-тілдік интеграцияланған білім беруге көшу, үш тілде сабақ беруге қабілетті көптілді кадрларды даярлау. Яғни, бүгінде объективті шындықтар қазақстандық қоғамға тән екі тілділік біртіндеп көптілділікпен ығыстырылып келеді.

Бұл жұмыс тақырыбының өзектілігі республикада және бүкіл әлемде болып жатқан білім берудің рөлі мен оның даму басымдықтарын түсінуге әсер ететін интеграциялық процестерге байланысты. Үштілділік өскелең ұрпақтың табысты әлеуметтенуінің шарты ретінде қарастырылады.

Түйінді сөздер: үштілділік, когнитивті тәсіл, өзін-өзі бақылау, өзін-өзі бағалау, мәдениетаралық коммуникация.

Аннотация: В Послании Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире» указывается на необходимость развития трех языков: казахского как государственного, русского как языка межнационального общения и английского как языка успешной интеграции в мировую экономику.

Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2016-2019 годы определяет стратегию достижения цели повышения конкурентоспособности страны для устойчивого экономического роста, среди приоритетов развития–переход к предметно-языковому интегрированному образованию, подготовка многоязычных кадров, способных преподавать на трех языках. То есть сегодня объективные реалии складываются таким образом, что характерное для казахстанского общества двуязычие постепенно вытесняется многоязычием.

Актуальность темы данной работы обусловлена интеграционными процессами, происходящими в республике и во всем мире, которые влияют на понимание роли образования и приоритетов его развития. Трехязычие рассматривается как условие успешной социализации подрастающего поколения.

Ключевые слова: трехязычие, когнитивный подход, самоконтроль, самооценка, межкультурная коммуникация.

Modern requirements for the training of highly qualified competitive specialists with highly developed professional and moral qualities determine the tasks of the development of modern education. The training of such specialists, who are in demand by the modern requirements of the state and society, should begin in a specialized school. A foreign language as an academic discipline is studied in all secondary schools of our country, and it can be integrated into any profile for a more in-depth study of the subject, and in the most professionally communicative foreign language. In this case, a foreign language will not only be the goal, but also means of studying a particular subject area. In this study, we will talk about the use of a foreign (English) language as a component of trilingualism in specialized schools. Learning a foreign language within the framework of a specialized academic discipline contributes to mastering it and bringing the student closer to the level of basic standardness according to the national standard scale developed at the Abylai Khan Kazakh University of International Relations and World Languages and corresponding to the level (B2) in accordance with the Pan-European Scale of Competencies.

Beginning with 2015 in the secondary schools of the Republic of Kazakhstan began a phased implementation of the “Road map for the development of trilingual education for 2015-2020”, according

to which science subjects in senior secondary schools should be taught in the English language; the items that were allocated are chemistry, physics, biology and computer science [1]. It follows that the “English language” is acquiring a new status in the modern conditions of school education, now it becomes not only a discipline, but also a means for studying the subject.

Currently, the study of a foreign language has become a necessity of the modern stage of development of society. Modern life puts a person in such conditions when knowledge of foreign languages contributes to the adaptation of a person to rapid changes in world society. In modern conditions, there is an urgent need for highly educated people who have critical thinking skills, are able to analyze a large flow of information and make informed decisions. To achieve this, it is necessary to pay great attention to the quality of education.

The methodology of foreign language education is closely interrelated with didactics, since both of these sciences study the educational process. Didactics, as is known, considers the educational process as a whole, and the methodology of foreign language education deals with the study of a specific subject and identifies the features of foreign language education. It follows that the methodology of foreign language education is a private didactics. The main function of a foreign language in school is the formation of communicative competence, that is, to teach students to communicate, to transmit the information received in a foreign language. In foreign language lessons, educational and upbringing goals are realized while students solve communicative tasks, students form and develop patriotic feelings, feelings of tolerance to their own and other people’s culture. When learning a foreign language, there is a harmonious development of the individual, expanding her horizons. The purpose of foreign language education is to develop the student’s personal potential, which determines the humanistic direction of modern education.

The foreign language educational process at school involves the development of personal qualities that characterize him as a subject of activity in the field of his future profession. “Foreign language” as a discipline has a developing impact on the intellectual, emotional and motivational spheres of personal development.

The connection between the methodology of foreign language education and psychology is indissoluble. Psychology considers issues related to the patterns of personality development, the psychological features of teaching foreign languages, the processes of perception, thinking and formation of speech, and the individual and psychological characteristics of students. The methodology of foreign language applies the methodology of general psychology and its particular sections. Modern methodological provisions are based on the theory of speech mechanisms, which was developed by the outstanding psychologists Leontiev A. N., Leontiev A. A., Vygotsky L. S., Zimnaya I. A.

At present, modern scientists recognize the close connection between the methods of foreign language education and cognitive psychology. Cognitive psychology is a modern branch of psychology that studies cognitive processes. The founders of cognitive psychology were Wolfgang Koehler (1917) and Jean Piaget (1927). At the end of the 50s of the last century, cognitive psychology was formed as an independent branch of psychology. Cognitive psychology studies cognitive processes – thinking, perception, speech, imagination, pattern recognition, etc. Thus, based on cognitive psychology in the methodology of foreign language education, it is possible to determine the strategies of mastering a foreign language by students in the learning process and find appropriate methods to support them in mastering these strategies [2].

Every person acquires cognitive abilities from birth, and it is necessary to develop these abilities from infancy. To form cognitive abilities means to develop cognitive interest, that is, the human consciousness processes the information received from the outside, mentally transforming it into knowledge, stores it and uses the acquired experience every day of its life. Cognitive psychology promotes the study of human cognitive activity, the impact of language and culture on the picture of the world, the issues of the conscious and unconscious and their connection with mental activity; it reveals innate and acquired cognitive abilities of a person at different age periods [3].

Learning a foreign language is a complex and long process. Currently, in foreign language education, an important role assigns to the cognitive approach as the leading one. The encyclopedia of practical psychology “Psychologos” gives this definition of cognitiveness: *Cognitio* (Latin *cognitio*, “cognition, learning, awareness”) is a term used in several, quite different contexts, denoting the ability to mental perception and processing external information. In psychology, this concept refers to the mental processes of the individual and, especially, to the study and understanding of so-called “mental states” (i.e., beliefs, desires, and intentions) in terms of information processing. This term is especially often used in the context of the study of so-called “contextual knowledge” (i.e., abstraction and concretization), as well as in those areas where such concepts as knowledge, skill or learning are considered” [4]. Thus, knowledge is the result of a cognitive process; and the student should acquire new knowledge independently and consciously, the cognitive mechanisms of the student should be activated in the process of communicating in a foreign language in the learning environment.

The main theoretical positions of the cognitive approach to language learning are the basis for the choice of training and training procedures. Interactive patterns, learning practices, and behavior in the learning process take into account the psycholinguistic and cognitive processes involved in language learning. E. S. Kubryakova notes that at the present stage, there is a tendency to bring cognition closer to language learning, that is, there is a systematic study of language and the activity of human consciousness, and all this is associated with the cognitive system that provides this activity [5].

Modern cognitive approaches determine that learning is an active, constructive and self-directed process that depends on the mental activity of the student [6]. Cognitive orientation focuses on the mental activity of the student that leads to successful learning. This clearly confirms the role of metacognitive processes and the use of different learning strategies.

Since learning is goal-oriented, the learner must organize their resources and activities in such a way as to achieve the learning goal. Students selectively encode information, sifting out unnecessary material, and selecting the necessary information for further processing. Motivation and interest are central points when students select and process information: taking into account individual interests and criteria for texts, how a strong motivating force has a profound stimulating effect on cognitive functioning and learning. Then the selectively encoded material is selected, combined, and compared, i.e. it becomes meaningful through the perception of its relationship to old information previously stored. Learning is cumulative: nothing makes sense when studied in isolation [7].

Taking into account the cognitive approach to specialist training, the concept of effective language learning requires the active involvement of the student in the learning process. The approach defines learning as a process that leads to the development of a student’s understanding of what he undergoes. [8].

Moreover, the active nature of learning also considered as interactive, that is, social: in the process of personal construction of knowledge, students develop understanding. In this view, students are not passive respondents, but active and responsible participants in the learning process. Personal experience viewed as the focus of learning. In addition to cognitive factors, affective personality factors also contribute to successful learning. The Relationship of learning and motivation is an important predictor of achieving the goal [9].

Intrinsic motivation is an important element of successful learning, and it is seen as a general desire for self-regulation and self-determination. Self-regulation describes the attitude towards learning, when the student takes on more and more responsibility for their learning [10]. Understanding the nature of the learning process reveals the active role of students in activities where they are responsible participants, and not just passive respondents. In fact, what the student does is actually more important in determining what is learned than what the instructor does. This means that the role of the instructor should be different from what is often envisaged in traditional concepts of training with instructors, in fact, in the process of training, students should gain experience. Therefore, it is necessary to change the focus, and also to realize that good teachers are not just people who can formulate a large number of relevant facts and ideas; and good teachers need to know how to engage students in learning activities

that are suitable for achieving the desired results. This task involves creating an appropriate selection of content, understanding the cognitive processes that the student should use to explore the content, and understanding how previous knowledge and existing knowledge structures determine what the student will learn from the material provided. Rethinking language learning, taking into account the cognitive process involved in learning as well as the affective factors that contribute to the learning process, can provide effective guidance for creating learning contexts so that they implement a way of intentional learning, where students perceive their active role as intellectual agents in the learning process, respectively, this allows the student to become more independent and responsible for their own learning. This process means gradually shifting the initiative to the student, encouraging them to make personal contributions and experiences.

Another key issue in mastering a foreign language is the conscious and meaningful interaction of students, teacher's ability to engage the students into the learning process with educational materials and make the students active participants in language acquisition, rather than passive recipients of knowledge. The developed model for language acquisition in the learning environment should promote the development of a sense of personal involvement necessary for successful language learning. The teacher provides a rich context for authentic language, and the student discovers the language rather than learning it: he is actively involved in the discussion of meaning and the development of strategies for implementing the tasks of discovery. The student actively participates in the search for solutions, generalizations, and testing of their hypotheses.

The learning objectives follow from the main theoretical assumptions in the discussion of the cognitive approach to learning, and focus on the development of speech messages based on fluency in language skills. The main theoretical propositions of the cognitive approach to language learning are the basis for the choice of teaching procedures and learning a foreign language. Interactive examples, learning practices, and learning behaviors take into account the psycholinguistic and cognitive processes involved in language learning.

When learning a foreign language, the student should form a natural idea of the concept, a linguistic phenomenon that corresponds to reality. The student independently builds his own system of linguistic ideas about the language being studied. Based on modern psychological research and on the practice of teaching foreign languages, it can be noted that learning will be effective if the brain forms its own mental constructs, so it is necessary to develop the acquired knowledge, create communication situations, develop students' interest and motivation to communicate in a foreign language. When learning a foreign language, the student must discover the language for himself, explore it and use it in speech activity. When learning a foreign language, students already have primary knowledge in their native language; students form a primary picture of the world through their native language and culture, and conceptualize knowledge.

L. S. Vygotsky noted that training should be based on "awareness and mastery", and this is also applied to a foreign language. The processes of "awareness and mastery" in foreign language education show their unity and they are equally important for the language [11].

Therefore, at present, the cognitive approach is really leading and necessary in the process of teaching foreign languages.

Shcherba L. S. discovered the possibility of personal development. He justified the idea of the unity of imagination, thinking, memory and speech activity. The scientist noted the importance of speech imitation and random memorization and stated that it is mandatory to take into account the creative basis of speech activity, create abstract thinking and improve the intellectual work of students during foreign language classes [12].

V. S. Vygotsky justified the essence of the development of creative and intellectual activity of the individual from the psychological side. The scientist identified the most significant provisions of the developing influence on the personality, and stressed that in an environment where no suitable tasks arise, new needs are not brought out, the development of intelligence is not stimulated through new goals, in such an environment thinking does not develop all the possibilities really inherent in it, does

not reach the highest forms or reaches with extreme delay [13].

Privalova I. V. is sure that the images of the linguistic consciousness of the native language are connected with the assigned foreign cultural images of consciousness, constantly being included in the comparative information introspective reflection in the perception and production of speech messages in intercultural communication. The scientist believes that the units of cognitive space are mental formations that perform the categorization of reality, such as concepts, frames, cognitive prototypes, etc. The author believes that the operational units of the cultural space are cultural, rituals, cultural stereotypes, symbols, standards, etc. [15].

Language and culture are a single complex that forms a natural part of the process of cognition and forms secondary mental constructs that create a new linguistic conceptualization of the world by the individual, which is used in the perception of the world during the introduction to a new linguistic culture [14, p.84].

According to S. S. Kunanbayeva, the formation of a personality as a “subject of intercultural communication “means” conscious and purposeful activity of a person to form new cognitive-linguistic-cultural complexes”. The researcher notes that the formation of these complexes contributes to the development of cognitive thinking of the individual when learning a foreign language and foreign culture, increases the “linguistic and cultural space of the individual”, as the new linguistic culture penetrates the system of mental knowledge/consciousness of the individual. Further, the author believes that a person forms a “secondary cognitive consciousness” and “resocializes the personality “through” concepts of a different linguistic and socio-culture”.

Kunanbayeva S. S. determined the regularities of the formation of a multilingual personality in the conditions of multilingualism. According to this theory, in artificial conditions, that is, in educational conditions, it is possible to achieve the final result of foreign language education – the formation of the “subject of intercultural communication”. According to this theory, the composition of the conditions for mastering the native, the second and foreign languages is necessary. The composition of the conditions includes “socio-cultural environment”, “linguistic-cultural basis” and “form of language consciousness”. The author notes that for the native and second languages in our country there is a “primary and secondary socio-cultural environment”, “linguistic and cultural basis” and “form of language consciousness”. But, the author underlines, there are no such “conditions” for a foreign language. Thus, the scientist concludes that the object of formation in language education is “linguistic-professional-communicative competence” for the native language, “linguistic-communicative competence” for the second language and “intercultural-communicative competence” for a foreign language in foreign language education.

As noted above, foreign-language training has a direct impact on consciousness and regulation, which means that students not only get the experience of speech activities, but also form and develop speech skills. The process of exercising speech activities makes all psycholinguistic mechanisms work, including the content of speech, auditory and visual perception, memory, thinking, etc. According to psychological and educational studies, speech skills and skills develop only in communicative and cognitive activities.

Self-control and self-esteem contribute to the receipt of feedback, reflection and self-reflection, that is, form the ability to see whether the result corresponds to the goal. Thus, students are able to exercise reflexive control and consciously assess the results of their speech activities.

Thus, summarizing the above, it can be noted that the speech processes in the foreign-language educational process in the specialized school are stimulated by active thinking, which is based on the development of cognitive activity through foreign-language culture, and, assimilation of a foreign language, and the formation of a specific intellectual sphere are a single ontological process. Consequently, learning a foreign language contributes to the development of cognitive activity, and communication skills serve as a tool to update the intellectual and cognitive needs of students. The motivational sphere of students in the foreign-language educational process is the formation of self-control and self-assessment skills, that is, the ability to correlate the results with the set goals.

REFERENCES

- 1..“Road map for the development of trilingual education for 2015-2020” November, 13, 2015, # 1066
- 2.Akhmetova M.K. «Psychological and pedagogical bases of content and branch
- 3.Training in natural sciences in a foreign language», Materials of the International Scientific and Practical Conference. December, 24, 2018y., Praga, Czech. Book 7, p. 12-19.
- 1.<http://kak-bog.ru/kognitivnye-sposobnosti-cto-eto-takoe-kak-ih-razvit>.
- 2.<https://www.psychologos.ru/articles/view/kognitivnost>.
- 3.Kubryakova E.S. The Initial Stages of Formation Cognitivism: Linguistics – Psychology, Cognitive Science «The Questions of Linguistics». Sciece, Moskva, 1994- # 4. –pp. 34-47, p. 160.
- 4.Shuell, T. (1986) ‘Cognitive Conceptions of Learning’ Review of Educational Research 56: 411-436; Sternberg, R. (1996) Cognitive Psychology. New York NY: Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- 5.Rumelhart, D. (1980) ‘Schemata: The Building Blocks of Cognition in Spiro, J., Bruce, B. and Brewer, W. (eds) Theoretical Issues in Reading Comprehension Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates
- 6.Kolb, D. (1984) Experiential Learning. Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- 7.Deci, E. and Ryan, R. (1985) ‘The General Causality Orientations Scale: self-determination in Personality’ Journal of Research in Personality 19: pp. 109-134.
- 8.Little, D. (1991) Learner Autonomy: definitions, issues and Problems. Dublin: Authentik.
- 9.Vygotskij V.S. Thinking and Speech // Vygotskij V.S. Sobr. soch.: v 6 t. - M.: Pedagogy, 1982. - T. 2. – p. 312.
- 10.Shherba L.S. Language System and Speech Activity. - L.: Nauka, 1964. – p.223.
- 11.Vygotskij V.S. Thinking and Speech // Vygotskij V.S. Sobr. soch.: v 6 t. - M.: Pedagogy, 1982. - T. 2. – p. 312.
- 12.Kunanbaeva S.S. Theory and Practice of Modern Foreign Language Education. – Almaty`, 2010 – p. 344.

UDC 81-139

Amanzholova F.Y.

master student

KazUIR&WL named after Ablai Khan,

Almaty, Kazakhstan,

faridafur@mail.ru

**THE PECULIARITIES OF CRITERIA-BASED ASSESSMENT
OF 8TH GRADE STUDENTS IN TEACHING ENGLISH**

Аңдатпа: Мақалада білім сапасына әсер ететін оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың өзекті мәселесі қарастырылады. Зерттеулер бағалау жүйесінің өзгергенін растады, енді білім беру жүйесі бағалауға критериалды тәсілді енгізе бастады. Мақалада критериалды бағалаудың принциптері мен түрлері, бағалау критерийлерін құру, сондай-ақ білім беру процесінде мұғалімнің рөлінің маңыздылығы қарастырылады.

Аннотация: В статье рассматривается актуальная проблема оценки учебных достижений студентов, влияющая на качество знаний. Исследования подтвердили, что система оценивания изменилась, и теперь образовательная система начала внедрять критериальный подход к оцениванию. В статье рассматриваются принципы и виды критериального оценивания, создание критериев оценивания, а также важность роли педагога в образовательном процессе.

Abstract: The article deals with the actual problem of assessing the educational achievements of students, which affects the quality of knowledge. Studies have confirmed that the assessment system has changed, and now the educational system has begun to introduce a criteria - based approach to assessment. The article discusses the principles and types of criteria-based assessment, the creation of assessment criteria, and the importance of the teacher's role in the educational process.

Keywords: criteria-based assessment, formative assessment, summative assessment, self-assessment, peer testing, reflection, assessment criteria.

One of the main tasks of modern education is to improve the methods of teaching disciplines, training competent teachers for these disciplines, and objective assessment of students' knowledge. Therefore, in recent years, one of the main directions of methodological work in the school is the introduction of criteria-based assessment in the educational process.

At the moment, Kazakhstan is among the first countries to introduce educational innovations and implement comprehensive measures to develop the quality of education in the country.

In the OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) report "Review of National Education Policy. Secondary education in Kazakhstan" (2014) proposed a number of measures aimed at improving the quality, relevance and frequency of assessment in the classroom [1].

In any educational system, the assessment of knowledge plays an important role and it tends to affect not only the educational system, but also the social, cultural and political spheres. Despite this, one of the most pressing problems of pedagogical theory and practice is the assessment of students' educational achievements. What is the concept of the assessment? The implementation of the term "assessment" started after the Second World War [2]. In a broad sense, this concept includes a variety of processes and tools that serve to measure the nature and level of success achieved by students in learning, the relationship between the end result of the learning process and the set learning goals, as well as to make certain decisions to improve learning.

In education, the term assessment refers to the wide variety of methods or tools that educators use to evaluate, measure, and document the academic readiness, learning progress, skill acquisition, or educational needs of students [3]. Throughout the history of the educational system, the methods of measuring the quality of students' knowledge, as well as the display of the results of these measurements, have changed and of all the components of the education paradigm, the assessment of knowledge is still an actual problem.

In particular, the implementation of a criteria-based assessment system, the definition of assessment criteria for high-level thinking skills, training teachers, conducting national standardized testing at the end of each stage of education, creating a system of effective and reliable data collection, etc.

Criteria-based assessment is interpreted as a process based on the comparison of students' academic achievements with clearly defined, collectively developed, pre-known criteria to all participants of the process, corresponding to the goals and content of education, contributing to the formation of students' educational and cognitive competence.

Criteria-based assessment is based on the following principles:

- The relationship between learning and assessment.
- Objectivity, reliability, and validity. The implementation of this principle involves: a clear understanding and definition of what is expected to be evaluated; preparation and justification of evaluation criteria; development of tasks and planning of procedures.
- Clarity and accessibility. This principle assumes that the objectives and procedures in the assessment should be clear, the results useful and accessible.
- Continuity. Assessment is a continuous process that allows timely and systematic monitoring of the progress of students' academic achievements.
- Focus on development [4].

In the field of monitoring and evaluating the quality of foreign language training, the objects of control are the knowledge acquired by students and the formed language skills. In order to ensure the

quality of education, the task is to form a complete personality of 8th grade students who have a set of key competencies: subject, social and personal, which are able to ensure the successful self-realization of students.

The assessment system is a complex and multifunctional mechanism that involves teachers, students, and their parents in special activities. The main educational task of a teacher is to ensure that the entire program volume of knowledge is assimilated by children, and this requires a reliable method of testing knowledge [5].

To collect data on academic performance and learning progress during the school year, two types of assessment are carried out: formative assessment and summative assessment. Formative assessment in the English lesson provides continuous feedback between the student and the teacher without assigning points and grades. In the formative assessment, the student has the right to make a mistake and correct it. This allows teacher to determine the capabilities of the student, identify difficulties, help in achieving the best results, and adjust the learning process in a timely manner. Summative assessment is to provide teachers, students and parents on the progress students at the end of sections/through the curriculum and defined study period (quarter, trimester, school year, level of secondary education) with instant scoring and assessments.

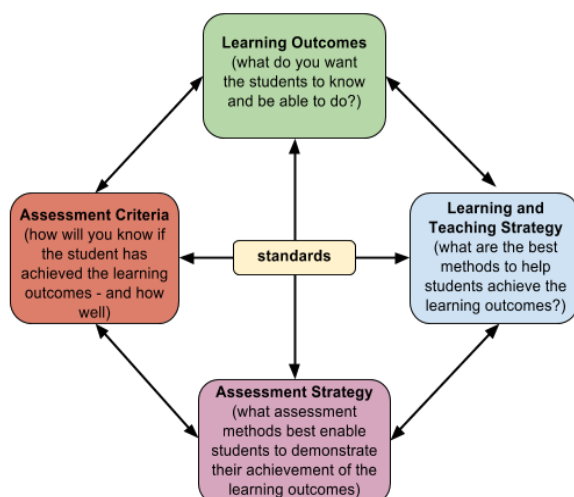
Effective formative and summative assessment allows teacher to see how students' achievements correspond to the set learning goals in the English classroom. The results of the formative and summative assessment are used by teachers to plan the educational process, reflect and improve their own teaching practice. An important part of criteria-based assessment is that all types of assessment use assessment criteria that allow teacher and students to be objective in the evaluation process. The basis for the development of criteria for evaluating students' academic achievements is the educational goals. The criteria can be prepared by the teacher or with the participation of students. Students of the 8th grade must have a level B1 in English in the unified standard of trilingualism in accordance with the CEFR.

Global scale of the skills of level B1 of the CEFR:

The global scale of the common reference of the CEFR defines level B1's user capable of the following linguistic skills:

- Can understand the main points of clear standard input on familiar matters regularly encountered in work, school, leisure, etc.
- Can deal with most situations likely to arise whilst travelling in an area where the language is spoken.
- Can produce simple connected text on topics which are familiar or of personal interest.
- Can describe experiences and events, dreams, hopes and ambitions and briefly give reasons and explanations for opinions and plans [6].

In reality, this may not be the case, 65-75% of students on average speak English at B1 level. The joint development of criteria (teacher – student) with students allows students to form a positive attitude to the assessment and increase their responsibility for achieving the result. Assessment criteria are statements that inform learners and teachers about the attributes, features, and aspects of a particular learning activity. Making assessment criteria clear aids students in recognizing what is critical and respected in the curriculum, concentrating their attention on key learning outcomes, and evaluating their own success through self-assessment and reflection [7]. In order to plan an effective and appropriate formative assessment process for students, the teacher is given the opportunity to independently determine the form, content and frequency, as well as the tools of formative assessment. According to the theory of formative assessment (William, 2007), three positions of the organization are assumed, taking into account the participants in the process: teacher evaluation, self-evaluation and mutual evaluation.

Planning a unit of study (adapted from Rosie Bingham, 2002)

Teachers use criteria-based assessment in order to:

- encourage students’ responsibility for their results;
- help them learn from their mistakes;
- help them understand what is not working and to what extent;
- help them understand what is important and necessary to master; determine the presence of certain skills;
- give students a chance to fix failures/mistakes (grammatical, lexical);
- evaluate the progress of students relative to themselves;
- motivate students to achieve success.

In the context of criteria-based assessment, students form an assessment of themselves, their strengths and weaknesses, their actions and capabilities, i.e. self-esteem.

The criteria-based assessment system is completely transparent in terms of how current and final marks are set, as well as the goals for which these marks are set. It is also a means of diagnosing learning problems, providing for and ensuring constant contact between the teacher, student and parents. By becoming partners in the learning process, the student and the teacher solve problems together.

REFERENCES:

- 1.Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ: Учебно-метод. Пособие. / Под ред. О.И.Можаевой, А.С.Шилибековой, Д.Б.Зиеденовой. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016. - 4 с.
- 2.Nelson, Robert; Dawson, Phillip (2014). “A contribution to the history of assessment: how a conversation simulator redeems Socratic method”. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. 39 (2): 195–204. doi:10.1080/02602938.2013.798394. S2CID 56445840
- 1.The Glossary of Education Reform. www.edglossary.org/assessment/ 14.03.2021
- 2.Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ: Учебно-метод. Пособие. / Под ред. О.И.Можаевой, А.С.Шилибековой, Д.Б.Зиеденовой. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016.
- 3.Аскарлова, М. А. О системе критериального оценивания в обучении (из наблюдений опыта учителей на практике в школе) / М. А. Аскарлова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2014. — № 20.1 (79.1). — С. 34-36.
- 4.DELF-DALF. <http://delfdalf.fr/level-b1-cefr-common-european-framework-of-reference-for-languages.html> 14.03.2021
- 5.Writing Effective Assessment Criteria. <https://ctet.royalroads.ca/writing-effective-assessment-criteria> 15.03.2021

Zhumagulova D.T.,Master's degree student,
KazUIR&WL named after Ablai Khan,
Almaty, Kazakhstan
zhumagulova0410@gmail.com**Dzhusubalieva D.M.,**Doctor of Pedagogic sciences, Associate Professor,
KazUIR&WL named after Ablai Khan,
Almaty, Kazakhstan
dinaddm@mail.ru**FORMATION OF SKILLS OF FOREIGN LANGUAGE MONOLOGICAL SPEECH
USING THE “PECHA-KUCHA” TECHNOLOGY**

Annotation: This article is devoted to the formation of foreign language monologue speech skills using the Pecha-Kucha technology. Speaking is a productive type of speech activity through which oral verbal communication is carried out. The goal of teaching speaking is to develop students' ability to express thoughts orally. A monologue is a speech by one person addressed to an audience. the purpose of a monologue statement is to inform listeners or to influence their feelings and emotions, or to induce certain actions. Pecha-Kucha technology will create an effective formation of monologue speech, communicative competence of students.

Key words: monologue speech, foreign language education, technology, Pecha-Kucha

Аннотация: Бұл мақала “Pecha-Kucha” технологиясын қолдана отырып, шет тілінде монологтық сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға арналған. Сөйлеу - бұл ауызша сөздік қатынас жүзеге асырылатын сөйлеу әрекетінің өнімді түрі. Сөйлеуге үйретудің мақсаты - оқушылардың ойларын ауызша жеткізе білу қабілеттерін дамыту. Монолог - бұл бір адамның аудиторияға бағытталған сөйлеуі. монологтық мәлімдеменің мақсаты - тыңдаушыларға ақпарат беру немесе олардың сезімдері мен эмоцияларына әсер ету немесе белгілі бір әрекеттерді қозғау. Печа-Куча технологиясы оқушылардың монологтық сөйлеуін, коммуникативті құзыреттілігін тиімді қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: монологтық сөйлеу, шет тіліне білім беру, технология, Pecha-Kucha

Аннотация: данная статья посвящена формированию умений иноязычной монологической речи с использованием технологии “Pecha-Kucha”. Говорение- это продуктивный вид речевой деятельности посредством которого осуществляется устное вербальное общение. Целью обучения говорению является овладение учащимися умением выражать мысли в устной форме. Монолог- это выступление одного лица обращенное к аудитории. цель монологического высказывания- информирование слушателей либо воздействие на их чувства и эмоции, либо побуждение к определенным действиям. Технология «Pecha-Kucha» позволит создать эффективное формирование монологической речи, коммуникативной компетенции обучающихся.

Ключевые слова: монологическая речь, иноязычное образование, технология, Pecha-Kucha

Integration of Kazakhstan into the international educational space entailed a number of changes in the system of higher professional education. The development and implementation of new state educational standards in the issue of the competence-based approach, the transition to level education, the adoption of a professional standard pose new tasks for both students and teachers. Such as the emergence of the problem of successful mastering of foreign language communicative competence, in particular foreign language monologue speech. In this regard, we are faced with the task of finding the best ways to solve it. In our opinion, one of these ways is training using the “Pecha-Kucha” technology. To begin with, let us designate our understanding of a foreign language monologue speech.

The analysis of scientific literature made it possible to establish that, despite the elaboration of this problem, the monologue speech did not find its unified definition. For example, E.I. Passov understands this as “a special type of verbal communication between people, which involves the formulation of thoughts using the sound system of the language” (5, p. 176). G.V. Rogova refers it to a type of speech in which its structure, composition and linguistic means are determined and built by one person. Domestic linguists, Kolesnikova I.L., Dolgina O.A., in turn designate it as “the speech of one person, addressed to one person or a group of listeners (interlocutors) with the aim of more or less in an expanded form to convey information, to express their thoughts, intentions, to assess events and phenomena, to influence listeners by persuading or encouraging them to act” (5, p. 177). From the above definitions, it is obvious that none of them contradicts the others and only acts as an addition for one or another position. In our research, we will nevertheless adhere to the point of view of S.F. Shatilov, according to which “a monologue speech is a coherent continuous presentation of thoughts by one person, addressed to one or several persons (audience)” [7, p. 79], since it is it that already reflects in itself some of the main features of this speech activity, namely: coherence, continuity, formation and formulation of thoughts, targeting.

From the point of view of the methodology of teaching foreign languages, here a foreign language monologue speech will require only one addition: the presentation of thoughts in a foreign language. The purpose of training will be the formation of monologue skills - the ability to form and formulate their thoughts in a foreign language in accordance with the set communicative task. Moreover, it is precisely depending on the latter that we will teach different types of monologue speech.

In the special literature, there are several classifications of monologues. If their social impact and stylistic features are taken as a basis, then four types of monologue are distinguished: a persuasive monologue, a lyrical monologue, a dramatic monologue, a reporting type monologue. At the same time, there is also another point of view with the same criteria: the monologue is stylistically neutral, the monologue is colloquial. If we consider the monologue from the standpoint of their functional type, then here we will deal with the usual for us monologue-description, monologue-message and monologue-reasoning. They will also act for us as simple, monosyllabic monologues. However, based on practice, we know that speech as a complex phenomenon can simultaneously contain different types of utterances. This gives us the right to talk about polysyllabic foreign language monologic statements, such as description-message, description-reasoning, message-reasoning. At the same time, everyone will be able to have their own stylistic character, have a lyrical, dramatic, neutral or colloquial character, the character of a communicating type, or have the goal of convincing the addressee.

Monologue speech is defined in speech psychology and psycholinguistics as a coherent speech of one person, the communicative goal of which is to report any facts, phenomena of reality. Monologue is the most complex form of speech used for the purposeful transfer of information. The main properties of monologue speech include: the one-sided and continuous nature of the utterance, arbitrariness, development, the logical sequence of the presentation of the message, the conditionality of its content by the orientation towards the listener, the limited use of non-verbal means of transmitting information. The peculiarity of this form of speech is that its content, as a rule, is predetermined and pre-planned. Consistency and consistency, completeness and coherence of presentation, compositional design are the most important qualities of monologue speech arising from its contextual and continuous nature.

Such criteria not only allow us to talk about the degree of formation of the skills of a foreign language monologue statement, but also allow us to identify the main directions in the process of teaching this type of speech activity. Consequently, the complex of the proposed exercises for this should be aimed at teaching the solution of communicative problems, semantic problems, programming the future statement, teaching the appropriation and active use of lexical and grammatical structures, teaching the phonetic design of speech. In our opinion, it is such an integrated approach that will most effectively and comprehensively prepare students for successful foreign language communication.

When considering the entire process of teaching a foreign language in a higher educational institution, it becomes obvious that a foreign language monologue speech accompanies the student throughout his entire education. Students are often faced with the need to make presentations in front of an audience related to their professional activities. Graduates who have chosen a career as a teacher or teacher of a foreign language not only make presentations in front of an audience of students, but also make presentations at international pedagogical events, conferences, etc.

Therefore, we offer the modern technology “Pecha-Kucha” as a method of forming the abilities of the foreign language monological speech of students.

In 2003, Austrians Mark Dietham and Astrid Klein, living in Tokyo, came up with a non-standard form for meeting and communication of young designers, where they can publicly present their work. Astrid and Mark developed and patented a system called “Pecha-Kucha” (which in Japanese means the sound of a conversation).

“Pecha-Kucha” is the simply technology of public speaking. This is a presentation format. You are given almost seven minutes to present the presentation to the audience, which should have only twenty slides, each of which changes automatically after 20 seconds. During the slide show, you need to correctly and engagingly tell about what is set out in the presentation. As a result, it turns out that the entire presentation lasts 6 minutes 40 seconds, the next 2 minutes are given for questions, answers and discussion.

So, “Pecha-Kucha” gives the following: the time for the presentation is significantly reduced, respectively, the speakers speak only in essence, the small amount of time for the presentation makes the speaker prepare very well for his or her speech to the public, within the framework of one conference all speakers have time to “present”. “Pecha-Kucha” teaches to create presentations that are not cluttered with a large amount of text, but saturated with images.

Thus, the use of “Pecha-Kucha” presentation technology allows students not only to have “correct” presentation samples (teacher’s example) in front of their eyes, but also to gain experience in using this technology in various forms of education, to move away from the stereotyped ways of using computer presentations. Students get involved in creative activities.

In addition, the technology “Pecha-Kucha” builds a certain algorithm of productive oral activity, namely monologue speech. The multifunctionality of the “Pecha-Kucha” technology makes it possible to effectively use it in the educational process, since it contributes to the formation of skills that allow students studying a foreign language to form the abilities of foreign language monological speech, necessary in their future professional activities.

REFERENCES:

1. Glukhov V.P. Fundamentals of Psycholinguistics: Textbook. manual for students of pedagogical universities - M.: ACT: Astrel, 2005. <http://pedlib.ru/Books/4/0356>
2. Zimnyaya I.A. Psychological aspects of teaching to speak a foreign language. - M., 1978. -- 159 p.
3. E.I. Passov Fundamentals of communicative methods of teaching foreign language communication. - M.: Rus., 1989 .-- 276 p.
4. Methods of Teaching English: Textbook for pedagogical institutes and faculties of foreign languages. - L.: Education, 1975 .-- 312 p.
5. Shatilov S.F. Methods of teaching German in secondary school: textbook. manual for students. in-tov. - 2nd ed., Rev. - M.: Education, 1986 .-- 223 p.
6. Shchukin A.N.. Teaching foreign languages: Theory and practice: Textbook for teachers and students. 2nd ed., Rev. and add. 2006 <https://uchebnikfree.com/yazyikam-inostrannyim-obuchenie/obuchenie-inostrannyim-yazyikam-teoriya.html>

Onalbekova A. S. - 2nd year master's degree,
7M01705 - Foreign language: Two foreign languages,
Kazakh National Women's Teacher Training University
raionalbekova@gmail.com.

Shayakhmetova D. B. - Associate Professor,
Candidate of pedagogical sciences,
Suleyman Demirel University,
dana.shayakhmet@mail.ru

FORMATION OF STUDENTS' LINGUISTIC AND PROFESSIONAL COMPETENCE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The present paper is dedicated to the general core of integrated approach notion in the formation of an educational product - linguistic and professional competence within foreign language educational context. The componental structure of the lingua and professional competence includes such subcompetencies, as linguistic, pragmatic, cognitive and creative subcompetencies. The lingua and professional competence as an educational product forms the students' ability to think creatively, adequately in a rapidly changing educational environment. We consider creative interactive technologies as a basic mechanism in formation of lingua and professional competence. The methodological bases of our research underpins in the system-activity approach. Thus an integrated approach: a system-activity approach reflects the conceptual basis of our research, linguistic view of the world.

Keywords: the linguistic and professional competence, linguistic subcompetence, pragmatic subcompetence, cognitive subcompetence, creative subcompetence.

Түйіндеме. Бұл мақалада білім беру өнімін - шетел тілді білім беру контекстіндегі тілдік және кәсіби құзыреттілікті қалыптастырудағы интеграцияланған тәсілдің жалпы ұғымына арналған. Тілдік және кәсіби құзыреттіліктің құрамы тілдік, прагматикалық, когнитивті, шығармашылық субқұзыреттіліктерді қамтиды. Тілдік және кәсіби құзыреттілік білім беру өнімі ретінде студенттерде тез өзгеретін білім беру ортасында шығармашылық, барабар ойлау қабілетін қалыптастырады. Біз креативті технологияларды, тілдік және кәсіби құзыреттілік қалыптастырудың базалық механизмі ретінде қарастырамыз. Біздің зерттеуіміздің әдіснамалық негіздері ретінде жүйелік-әрекеттік тәсіл негізінде жатыр. Осылайша, кешенді тәсіл: жүйелік-әрекеттік тәсіл біздің зерттеуіміздің тұжырымдамалық негізін, әлемнің лингвистикалық бейнесін көрсетеді.

Кілт сөздер: тілдік және кәсіби құзыреттілік, тілдік субқұзыреттілік, прагматикалық субқұзыреттілік, когнитивті субқұзыреттілік, шығармашылық субқұзыреттілік.

Аннотация. Данная статья посвящена общему понятию интегрированного подхода в формировании образовательного продукта – лингвистической и профессиональной компетенции в иноязычном образовательном контексте. Компонентный состав лингвистической и профессиональной компетенции включает в себя такие субкомпетенции, как лингвистическая, прагматическая, когнитивная и креативная субкомпетенции. Лингвистическая и профессиональная компетенция образовательного продукта формирует умения креативно, адекватно мыслить в быстро меняющихся образовательных условиях. Мы рассматриваем креативные технологии, как базовый механизм формирования лингвистической и профессиональной компетенции. Методологические основы нашего исследования лежат в основе системно-деятельностного подхода. Интегрированный подход: системно-деятельностный подход, отражает концептуальную базу нашего исследования, формируя тем самым цельное видение языковой картины мира.

Ключевые слова: лингвистическая и профессиональная компетенция, системно-деятельностный подход, креативная технология, лингвистическая субкомпетенция, прагматическая субкомпетенция, когнитивная субкомпетенция, креативная субкомпетенция.

As a result of global changes in the world, and also in Kazakhstan too, the role of system of foreign language education has changed. Thereby, there is a transformation from traditional education to a new educational paradigm. As a result, these changes in foreign language education gave rise to a revision of the education system as a whole, and led to the identification of new trends. Therefore, in our time it is necessary to possess not only fundamental knowledge, but also the ability to apply the acquired knowledge in practice to solve professionally significant problems. If previously the final product was only knowledge, as a cognitive component, then at this stage of education, there is integration from knowledge to competence. To analyze the meaning of word “Competence” in explanatory dictionary of foreign words, this word is interpreted as “awareness in some circle of issues, in some area of knowledge” [1]. As S.S.Kunanbayeva notes, competence is a personality quality (or rather, a set of qualities), which involves the student’s possession, mastery of the relevant competencies, including his personal attitude to the subject of activity, forming a minimum experience in a given area, which will be further improved and brought to the level of competence in the course of professional activity [2, p. 117]. And the definition of the term “Competence” in the opinion of A.T. Chaklikova, then it is the personality traits, the individual’s potential ability to cope with various tasks, as a combination of knowledge, skills necessary for the implementation of a specific professional activity [3, p.10]. Thus, common to all definitions of competence is the possession of certain knowledge, skills and willingness to work effectively in a particular situation.

In turn, the competence of our research in foreign language education is linguistic and professional competence. And many foreign and domestic scientists give their definition of these terms. For example, according to the American and rhetorical scientist Richard Nordqvist, linguistic competence refers to unconscious knowledge of grammar, which allows the speaker to use and understand the language [4]. Also according to the Russian scientist O.A. Kaplun, linguistic competence involves mastering a certain amount of knowledge about the language and the corresponding skills associated with various aspects of the language: phonetics, vocabulary and grammar [5]. In turn, the domestic researcher, Zh.Kh. Salkhanova, in her work “Competence and Competency”, gives its definition of this term. In her opinion, linguistic competence is the mastery of the basic norms of the literary language, the enrichment of the vocabulary and the grammatical structure of students’ speech; the formation of the ability to analyze and evaluate linguistic phenomena and facts; possession of the necessary knowledge of linguistics as a science [6, p. 74]. If we will talk about professional competence, then this competence, according to the Russian scientist E.K.Henner, is a category that is separate from professional knowledge and skills and exists along with them [7]. At the same time, the American scientist M. Mulder defines professional competence as a coherent group of knowledge, skills and relationships that can be used in real-world contexts. In accordance with the opinion of S.I.Ferkho, professional competence is a complex personality formation, the essence of which is revealed through the unity of the cognitive, behavioral and motivational spheres of personality development [8]. And in turn, professional competence, according to Zh.Kh.Salkhanova, is practical skills in selecting speech material and variable forms that meet professional goals, conscious professional attitude to language material, motivation, willingness to achieve a result [6, p.74].

Thus, having studied the work of other researchers, the definition of our terminology of linguistic and professional competence in foreign language education is: linguistic competence is language proficiency at all language levels. Professional competence is the possession of a body of professional knowledge. Correspondingly linking this concept together, we can say that linguistic and professional competence is the competence of an educational product for students of a language university, which includes professional terminology and the application of this terminology in all professional contexts in the social sphere of a person. Thus, we determined the conceptual essence of the category of “linguistic and professional competence” among students in foreign language educations. And the linguistic and professional competence is justified by us as the innovative essence of professional skills in foreign language education.

In turn, the component composition of the linguistic and professional competence includes the

following subcompetencies: linguistic, pragmatic, cognitive and creative subcompetencies.

The leading subcompetence of our research is linguistic subcompetence, the theory of Ferdinand de Saussure and Charles Sanders Peirce, who are the founders of linguistics and semiotics of the twentieth century. C.S. Peirce belongs to the division of semiotic signs into indices (signs that directly indicate an object), icons, or iconic signs (i.e. signs with a plan of expression similar to the phenomenon of the depicted reality) and symbols (signs with a plan of expression, not corresponding to the designated object). Peirce distinguished between extension, that is, the breadth of coverage of concepts (the set of objects to which a given concept is applicable), and intension, that is, the depth of the concept's content. In the analysis of a sentence, he introduced the concepts of Subject, Predicate and Bundle; using the concept of the Bundle, which plays an important role in his theory, Peirce denoted the opposition of a sentence and a statement [9]. And in opinion of the Russian linguist's V.A. Zvegintsev, it gives an opportunity to look from a new angle at the role of the sign in the intellectual life of a person [10]. Linguistic subcompetence is language proficiency, which is a combination of linguistic concepts and the formation of educational and language skills.

The conceptual basis of cognitive subcompetence is a theory where the world is cognized through the theory of the mechanism of language acquisition. Cognitive subcompetence in foreign language education is the methodological basis of theoretical and methodological activity in order to form linguistic and professional competence, which is formed by means of creative technologies and is the final educational product. S.S. Kunanbaeva defines cognitive subcompetence as ensuring the formation of language as an integral part of the process of cognition and formation of thinking. And he notes that the formation of cognitive subcompetence is manifested in cognitive structures as mental formations, through which a person perceives the world around him and interacts with it as a generalized carrier of a natural language, reflecting the collective consciousness conditioned by the social mentality of social categories of society [2, p.110]. And in turn, we can consider Chomsky's theory as the conceptual basis of this subcompetence. This theory says that all people are genetically programmed through the mechanism of language acquisition. This function of the brain allows a person to process and organize the language to which he is exposed [11]. Chomsky has also studied how people learn a second language. His research supports the idea that language is made up of a system of rules. Chomsky believes that all natural languages contain a common set of central rules. There are also other rules, which differ from language to language. The theories developed by Chomsky indicate that when learning a second language, learners find it easier to learn these central rules than the rules which are unique to that particular language. When learners find an L2 rule which isn't a central transferable rule, they will try to understand that rule by using their knowledge of their first language. This can lead to errors through L1 interference.

So, to summarize, language acquisition is concerned with how we learn our L1, and language learning focuses on how we learn second or foreign languages. Chomsky supports the existence of a universal grammar which pre-programmes the brain to make sense of the different rules of language. As far as L2 learning is concerned, our success may be influenced by a number of factors, or key variables. One key variable is the motivation that a learner has for learning a second language. Instrumental motivation is the kind that you feel when you want to do something with the new language. Integrative motivation is the kind that you feel when you want to become part of the speech community of the new language. Another key variable is personality, or the things that make you individual. Taking account of these variables in the classroom could have an impact on the speed and efficiency of learning [11]. So, under this theory, language acquisition is considered innate. Each new being is believed to possess a mental ability that enables that being to master any language to which he or she has been exposed from infancy.

Accordingly, cognitive subcompetence is a subcompetence that forms in students of a language university a complex of the ability to think and solve problems manifested in the process of cognitive activity related to information processing to achieve a goal.

The conceptual basis of pragmatic subcompetence is Vygotsky's cognitive - transactional theory,

since within the framework of this theory, language acquisition develops from basic social and emotional motives. Learners are naturally active, inquisitive and adaptive, and are formed through interaction with people in their environment, the language is studied as a means of communication with people. Others provide social and psychological support that enables the educator to be an effective communicator. Vygotsky's main work "Thought and Language" suggests that meaningful social exchanges of learners prepare them to integrate thought and speech into "verbal thinking." This internal speech development, he believes, contributes to oral communication and is the basis for written speech [12, p.6]. Thus, pragmatic subcompetence forms in a linguistic personality the ability to consistently achieve mastery of language norms, mentality, etiquette, as a relationship with the socio-cultural values of the country of the target language.

The conceptual basis of creative subcompetence is the concept of creativity by J. Guilford, since creativity is a universal cognitive creative ability. Guilford made an irreplaceable contribution in studying creativity, he identified 16 factors which characterize creativity. Among them are fluency (the number of ideas that arise in a certain unit of time), flexibility (the ability to switch from one idea to another) and originality (the ability to produce ideas that differ from the generally accepted ones) of thinking, as well as curiosity (increased sensitivity to problems that do not arouse interest in others), irrelevance (logical independence of reactions from stimuli) [13]. Accordingly, creative subcompetence is a subcompetence which is formed in linguistic personality by critical thinking, the ability to think independently, to perform creatively - creative tasks.

Accordingly, the subcompetencies reflect the conceptual basis of the complex, and the approach is its general direction. It follows that competence in foreign language education allows us not only to gain knowledge, but also to apply it in practical activities, in which the implementation of creativity is directly related to the performance of students.

So, in view of the above, we can say that at this stage of education there is a transition from traditional education, to organizing the of the student's activities. In this component the teacher's work was aimed primarily at the transferring of knowledge and methods of action, in which it was passed on to students in a finished form. And it was intended only for assimilation, and, accordingly, the teacher in this context was the only actively acting face of the educational process. Also at this stage of education, there is a transition from traditional education to a new educational paradigm.

Thus, we examined the conceptual essence of the category "linguistic and professional competence" of foreign language education in the works of domestic and foreign researchers. In turn, we described the component composition of the lingua and professional competence, which included such subcompetencies as linguistic, pragmatic, cognitive and creative subcompetencies. We defined each sub-competence and substantiated the conceptual foundations of these terms. This article will be of interest to 3rd year students of language universities and foreign language teachers.

REFERENCES:

- 1.Krysin L.P. Explanatory dictionary of foreign words. M.: Rus.yaz., 1998. - 848 p.
- 2.Kunanbayeva S.S. Modern foreign language education: methodology and theories // Almaty, 2005. - 262 p.
- 3.Chaklikova A.T. Categories "Competence" and "Competency" in the modern educational paradigm. KazNU Bulletin, Series "Pedagogical Sciences", №21. Almaty, 2007. - 17p.
- 4.Linguistic Competence: Definition and Examples / Glossary of Grammatical and Rhetorical Terms / <https://www.thoughtco.com/what-is-linguistic-competence-1691123>
- 5.Kaplun O.A. Comparative characteristics of the concepts "Linguistic competence" and "Linguistic competence" and their structural components in the methodology of teaching Russian and foreign languages / <https://cyberleninka.ru/article/n/sravnitel'naya-harakteristika-ponyatiy-lingvisticheskaya-kompetentsiya-i-yazykovaya-kompetentsiya-i-ih-strukturnyh-komponentov-v/viewer>
- 6.Salkhanova Zh.Kh. Competence and competency. Almaty, 2013., 83-84 p.
- 7.Henner E.K. Professional knowledge and professional competence in higher education / Education

and Science. 2018. Vol. 20.No. 2.P. 9–31. DOI: 10.17853 / 1994-5639-2018-2-9-31 / file: /// C: / Users / 22101 / Downloads /professionaln-e-znaniya-i-professionaln-e-kompetentsii-vv-sshem obrazovani. pdf

8.Ferkho S.I. Formation of professional competence of teachers in the use of electronic educational publications in the learning process: author. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.02. - Almaty, 2004. 26 p.

9.Bashkov D.A. Semiotics of C.S. Pearce and C.Morris

<http://paradigma.narod.ru/03/bashkov.html>

10. Zvegintsev V.A. Language and linguistic theory / V.A.Zvegintsev. - Ed. 3rd. - M.: Publishing house of LCI, 2008. 248 p.

11. Chomsky N. Language and thinking. M., 1972.

12. Paula M.R. Emergent literacy and language development / The Guilford Press; 1 edition. 240 p.

13. J. Guildford, E.P. Torrance. The concept of creativity as a creative ability that does not depend on intelligence. The concept of creativity/

https://studbooks.net/1627047/psihologiya/kontseptsii_kreativnosti_tvorcheskoy_sposobnosti_zavisyaschey_intellekta

UDC 378.147:811

Kasenova Zh.M.,
2nd year master student,
KazUIR&WL named after Ablai Khan,
Almaty, Kazakhstan
zhamilya_75@mail.ru

THE METHOD OF ACQUIRING MONOLOGIC FORM OF PROFESSIONAL-ORIENTED COMMUNICATION BY FUTURE FOREIGN LANGUAGES TEACHERS

Abstract: This article examines the methodology for mastering the monologue form of professionally oriented communication by future teachers of foreign languages, gives a definition of the monologue form. It also describes a complex of forms and methods in the formation of professional communication skills, which make it possible to effectively solve professional problems by future teachers of foreign languages.

Key words: monologue, professionally oriented communication, professional speech, communication activities, professional tasks, communication technology, speech skills.

Анатпа: бұл мақалада болашақ шет тілі мұғалімдерінің кәсіби бағдарланған қарым-қатынастың монологтық формасын игеру әдістемесі қарастырылған. Монологтық форманың анықтамасы берілген. Сонымен қатар, болашақ шет тілі мұғалімдерінің кәсіби мәселелерін тиімді шешуге мүмкіндік беретін кәсіби коммуникативтік дағдыларды қалыптастырудың формалары мен әдістерінің кешені сипатталады.

Тірек сөздер: монолог, кәсіби бағытталған қарым-қатынас, кәсіби сөйлеу, қарым-қатынас қызметі, кәсіби тапсырмалар, коммуникативті технология, сөйлеу дағдылары.

Аннотация: В данной статье рассматривается методика овладения монологической формой профессионально-ориентированного общения будущими учителями иностранных языков, дается определение монологической форме. А также описывается комплекс форм и методов при формировании навыков профессионального общения, позволяющих эффективно решать профессиональные задачи будущими учителями иностранных языков.

Ключевые слова: монологическая форма, профессионально-ориентированное общение, профессиональная речь, коммуникативная деятельность, профессиональные задачи, технология общения, речевые навыки.

The modern concept of Kazakhstani education, approved by the state, sets as its main task the improvement of professional training of specialists in higher educational institutions in connection with the expansion of international economic and cultural relations. Mastering a foreign language is becoming the most urgent task in all areas of social life. The role of intercultural communication is expanding, requiring knowledge of foreign culture and languages. Acquiring a foreign language in a modern integrated society is a tool for professional communication of specialists from different countries.

The basis for the industrialization and innovative development of our country is quality education. A modern foreign language must meet all the requirements of practice and theory of methodological science and train specialists of the “new formation” who are capable of organizing professional communication at the highest level. Today, proficiency in a professional speech acquires great importance for a future foreign language teacher: participation in international scientific conferences, exchange of scientific experience in academic mobility, as well as dynamically developing Internet technologies give each teacher the opportunity for professional communication with colleagues from other countries. For a worthy performance in the field of international academic education, a professionally developed speech is required, which today is a mandatory requirement for the training of future foreign teachers.

Thus, we see the monologue as a kind of complex system, consisting of many elements, which, by their interconnection, give it integrity.

E.I. Passov defines the monologue form as “a special type of verbal communication between people, involving the formulation of thoughts using the sound system of the language.” Further, the scientist gives a more complex definition, which indicates that in a monologue speech control of consciousness constantly operates over its verbal design, because a “monologue” is already an organized system of thoughts clothed in a verbal form, which are a deliberate impact on others” [1].

Other Russian linguists I.L. Kolesnikova, O.A. Dolgin, in turn, denote it as “the speech of one person addressed to one person or a group of listeners (interlocutors) with the aim of conveying information in a more or less detailed form, expressing their thoughts, intentions, assessing events and phenomena, influencing listeners by persuading or encouraging them to act” [2]. From the above definitions, it is obvious that none of them contradicts the others and only acts as an addition for one or another position.

S.F. Shatilov considers the monologue form as “a coherent continuous presentation of thoughts by one person, addressed to one or several persons (audience).” It reflects in itself some of the main features of this speech activity, namely: coherence, continuity, formation and formulation of thought, targeting. A speaker with a monologue has two main tasks: 1) to convey a certain content to the audience; 2) “subjugate” the audience, make them accept the proposed position, create a certain emotional atmosphere, which is facilitated by the use of special techniques, imagery of speech [3].

V.V. Vinogradov points out that monologue is the most important form of speech. Monologue speech is much more traditional than dialogue, both in the choice of linguistic means for conveying the content and in its construction. “Fluency in the forms of monologue speech is an art” [4].

M.L. Weisburd, N.P. Kamenetskaya, in turn, designate the monologue form of speech as “a coherent statement, internally and externally motivated”, thereby revealing its psychological basis [5], [6].

According to S.V. Kalinina, the concept of teaching monologue speech is that it should be a complete course that has real goals for students and convinces them of the possibility of using the acquired skills in practice [7].

Artykbaeva A.K. in her work she distinguishes between two types of monologue speech: prepared and unprepared. A prepared speech is defined as “a speech prepared in advance both in content and in form.” Unprepared speech is characterized as “impromptu speech activity, which presupposes a high level of proficiency in the speaker of a foreign language, when he makes an utterance without any direct prompting from the interlocutor” [8].

In the works of E.D. Suleimenova on the properties of a monologue statement, the author relies on the theoretical proposition of “some initial global meaning of the statement”, which allows a person to anticipate the development of situational circumstances and the construction of specific statements and text [9].

Mastering the monologic form of future FL teachers in modern conditions of foreign language education is one of the main goals of higher professional education in modern conditions, focused on the training of the appropriate level and profile of qualified specialists, competitive, competent, able to work effectively at the level of international standards, ready for continuous professional growth, social and professional mobility.

Summing up the definition of the monologic form, we can say that this is a coherent oral or written, grammatically correct expression of the speech to one or several persons, which purpose is a way to express the speaker’s inner state, to arouse interest in the subject in the audience.

Choosing the necessary language means in accordance with a given communicative intention, the future teacher of foreign languages acquires the ability to accurately, consistently and coherently express their thoughts in a foreign language, which is the goal of mastering the monologue form.

A future foreign language teacher must be fluent in a foreign language and demonstrate high communicative competence in a foreign language. Analysis of the structure of the professional activity of future foreign language teachers shows that it does not take into account the modern requirements for professional training for development, which are expressed in English as an important part of their communicative competence. The significance of this provision is noted in the regulatory documents that determine the development of the education system for the near future, in particular in the requirements of state educational standards.

Indeed, from the point of view of the implementation of international mobility and the integration of our state into the educational and informational world space, the need for new ways of forming and developing the linguistic identity of university graduates who are able to freely navigate the multicultural educational space and carry out professionally oriented interaction with specialists from other countries is actualized.

In this regard, it is especially necessary to expand the circle of professional communication of future teachers of a foreign language in the process of interacting with students and to improve the quality of language training based on the development of key (basic) competencies.

The process of training a foreign language teacher for professionally oriented communication has its own specific characteristics, due to the communicative nature of the process of mastering a foreign language itself, which involves interpersonal communication on its basis and with its help as one of the forms of organizing this process. In the works of scientists such as I.A. Winter, A.A. Leont’ev, the latter fully corresponds to the main provisions of the personality-activity approach described in scientific works on the psychology and psychology of teaching foreign languages by L. S. Vygotsky, A.N. Leontiev. Knowledge of a foreign language requires, first of all, communication, finding the most effective ways and means of solving problems, predicting the results of one’s educational and communicative activities. Therefore, in the process of mastering the professional communication of the future teacher of foreign languages, it is necessary to induce him to become aware of communicative activity and master the norms of professional ethics and “technology” of communication.

Training for professional communication seems to be the main part of training a specialist in any field of activity, and the organization of professional communication in the work of a teacher is one of the main requirements for a professional.

Timofeev Yu.P. gives several characteristics of professional communication:

- professional communication is a special kind of activity; it can be carried out only in the process of professional activity, being identical to it;
- professional communication will always be determined not only by the specifics of professional activity, its goals, objectives, but also by the psychological characteristics of the personalities of its

participants, the social and psychological parameters of the social association (collective, small group) that they represent, as well as the state of modern society;

- the principle of the unity of consciousness and activity is applicable to professional communication in the sense that it affects the quality of professional activity [10].

In his opinion, “professional communication is a factor that determines the qualitative characteristics of the result (product) of professional activity. Despite the differences in the structure, goals and objectives of specific activities of representatives of different “communicative professions”, they have the main unifying factor: professional communication, without which the professional activity itself cannot be performed. Professional communication acts as the main means of professional activity. “

According to V.S. Grekhnev. Professional communication is defined as the basis of teaching professionalism, the general culture of any person. He believes that the specificity of pedagogical communication consists in teaching and educating people [11].

E.V Rudensky considers professional communication as a communicative competence, which has the following components: forecasting and programming a communicative situation; knowledge and skills; means of communication (verbal and non-verbal); communication situation management; communicative culture (general and national); orientation towards a social partner; speech competence [12].

According to Tsukanova E.V. professional communication as a means of professional activity in many modern professions. This is a system of techniques and methods that ensure the implementation of the goals and objectives of professional activity [13].

Professionally oriented communicative competencies are the main part of the professional training of students as future specialists. Any professional activity involves working with people and, accordingly, communication.

Andreeva G.M. defines professional communication as an integral part of the professional activity of a specialist, when “people do not just communicate in the process of performing various functions, but they always communicate in some kind of activity“ about ” [14].

According to A.N. Leontiev, “communication can be defined as a system of purposeful and motivated processes that ensure the interaction of people in collective activity, realizing social and personal, psychological relations and using specific means, primarily language” [15].

A number of characteristic features are given to professional communication the work of psychologists A. A. Derkach and A. Sukhov:

- it is strictly purposeful;
- regulated by regulatory documents (regulations, orders, statutes);
- is functional and role-based in nature, due to the need to comply with the etiquette of ceremonies, procedures, which is expressed in certain rules of the “game”, official clothing, professional vocabulary, caste, isolation, communication within certain circles, etc .;
- positionally formalized, hierarchical, subordinate, which is reflected in the effect “above” and “below”, that is, in the relationship between the boss and the subordinate;
- manifests itself in certain forms of communication, style;
- attributive (takes place in special rooms, is spatially decorated, assumes an appropriate environment, furniture, office equipment, lighting), which creates an optimal environment from the point of view of psychology [16].

V.A. Kan-Kalik defines professional-pedagogical communication as “a system that includes the techniques and skills of socio-psychological interaction between a teacher and students, the content of which is the exchange of information and the provision of educational impact using various communicative means. Moreover, the teacher acts as an active side of this process, organizes it and controls it” [17].

Summing up the concept of “professional-oriented communication” based on the analysis of this definition by numerous authors, we can assert that professional communication is a means of

teacher's activity. The versatility and variety of professional communication depends on the content of its volume. Any professional situation is successfully resolved in a way that defines the boundaries of professional communication.

The formation of a monologic form of professionally oriented communication requires communication skills, time and patience.

E.V. Rudensky, among the communicative skills, distinguishes the following speech skills associated with the mastery of speech activity, that is, a monologue statement:

- ✓to formulate thoughts correctly and clearly;
- ✓to achieve the desired communication goal;
- ✓to perform basic language functions: lexical, regulating, communicative;
- ✓to speak expressively;
- ✓to speak logically and coherently;
- ✓to express in speech activity one's own assessment of what has been read or heard [12].

Requirements for the acquiring monologic form of professional communication of future foreign language teachers include such qualities of speech and speech behavior as: correctness, accuracy, clarity, expressiveness, copious vocabulary; logic, argumentation, proof of the given conditions, the ability to defend one's own point of view in a dispute; the ability to listen to a communication partner, tact, care; the ability to build a strategy of speech behavior in different situations.

As a result, a whole complex of forms and methods of forming students' monologic form should be aimed at acquiring speech skills that allow effectively solving professional (in this case, educational) tasks. The attention of future teachers is transferred from the structure or system of the language (as was the case in structural linguistics) to the structure of speech, which is characterized by contextuality and cultural identity.

Teaching professional communication in the context of the methodology for mastering the monologic form implies the creation of didactic methodological conditions for a comparatively oriented study of foreign languages and native cultures in the formation of professional communication skills, and the methodological dominant is the orientation towards the formation of future specialists as subjects of communication.

This means that for acquiring monologic form, alone grammar skills are not enough, it is also necessary to have idea of those objects and phenomena of reality about which you are going to talk, and to have a large stock of words that call these objects and phenomena, and also to master the means expressiveness (linguistic and additional - intonation, facial expressions, gestures). Therefore, the acquiring process of both oral and written forms of monologic speech is associated with the development and continuous improvement of a set of skills and competencies:

- 1) to comprehend the topic, determine its scope;
- 2) to express the main idea of the statement;
- 3) to collect the necessary material;
- 4) to group the accumulated material and structure it in a certain sequence;
- 5) to select language means in accordance with the conditions and tasks of communication;
- 6) to correct, improve what is written.

Monologic skills are not formed by themselves, they need to be developed on purpose. Mastering the monologue form, the student learns: 1) the unit of monologue speech and the rules for its construction; 2) functional and semantic types of speech - narration, description and reasoning.

The acquiring monologic form by future FL teachers should be carried out using a certain methodological system, which includes the principles of teaching, the selection of topics and its structure, taking into account the interests and language capabilities of students, a set of exercises and working forms, the structure of foreign language lessons.

Teaching a foreign language is a specially organized process, during which students acquire a certain experience (foreign language experience, the experience of mastering a monologic speech). In order for students to gain this experience, special assignments and exercises are required.

It is important while developing the topic of any monologic statements by students, the teacher must offer them real life situations, must take into account the features of monologic form, since different types of monologues require different methods to develop the appropriate skills.

We consider the main types of exercises for the development of monologic form.

1) *Descriptive exercises*. These exercises are based on visually perceived and content-specific material that is subject to verbal description or interpretation.

However, from a methodological point of view, one should adhere to the following classification of exercises:

- a) description of elementary images;
- b) description of story's facts, events, chronological order;
- d) speech accompaniment (for example, drawing up phrases of the characters in the picture);
- e) description of real objects and their location.

2) *Reproductive exercises*. A typical variation of this type of exercise is traditional retelling, which in the methodology is considered as a conscious speech activity. The speech activity is a direct training for the free expression of students of their thoughts and feelings. To give this form of work communicativeness and provide a more creative approach to it on the part of students, it is advisable to vary the tasks, for example:

- a) tell about the described case as if you were its participants;
- b) tell the hero's biography as if you were his friend (acquaintance);
- c) tell about the attitude of certain actors to the event.

3. *Situational exercises*. As a means of acquiring monologic form, the following types of learning-speech situations are of interest: supplemented, problematic and imaginary. The essence of the supplemented educational and speech situations is that students are invited to supplement, complete the description of the situation, and draw a conclusion from the presented part of it. Analyzing the problem, the students then describe in detail the ways how it should be solved.

4. *Discussion exercises*. These include tutorial discussion and commenting. The exposition in the discussion, which raises a problem for polemics and encourages the interlocutors to exchange opinions, allows you to organize a multilateral dialogue in which the student's speech party can be quite long. Here is an example of an exposition for a training discussion:

5. *Compositional exercises*. Depending on the degree of the student's reliance on his own creativity, personal life experience and knowledge, several varieties of oral composition can be distinguished. This is a story based on a proposed situation or plot, according to a proverb or catch phrase, on a topic or assignment, and finally, on the student's own topic. Let's consider some types of tasks:

- a) talk to your partner...
- b) make a report on the following topic ...
- c) conduct a story on a given topic using the following keywords...

How we can understand that the student has acquired monologic skills. There are quantitative and qualitative parameters of speech. The quantitative parameters include the rate of speech (pause) and the volume of the utterance. Qualitative indicators are: compliance with the topic and communicative situation, linguistic normativity, consistency (logic) of the statement, emotional coloring, independence of the statement.

When exercising control, one should proceed from the levels of formation of skills and abilities of monologue speech. For example, at the reproductive level, the accuracy of reproduction, tempo, emotional coloring are assessed, at the reproductive-productive level, in addition to the above, linguistic correctness and the volume of the statement are assessed, and at the third, the logic of constructing the statement, the ability to start, expand and end the statement, using various types of micromonologist.

Current and final control is carried out in the process of performing conditionally communicative and communicative tasks orally.

As part of the effective organization of the process of the methodology for mastering the monologue form by future teachers of a foreign language, we have developed and proposed for implementation in foreign language classes the following flow chart for constructing the learning process in accordance with the highlighted stages:

Stage 1: Basic modeling (accumulation of the bulk of linguistic knowledge). This stage is characterized by the implementation of a system of mandatory exercises and tasks, which has a three-stage structure and is divided into: 1) general exercises and tasks, 2) exercises and tasks of an integrative plan, 3) educational and communication exercises and tasks.

Stage 2: Conceptual modeling (orientation in communicative situations and social attitudes). At this stage, students master the skills to build a text according to the structural and compositional features of its type and genre. This stage gives students the opportunity to apply various methods that they got acquainted with during the first stage, in practice, develops basic lexical units with national-cultural semantics, as well as linguistic units belonging to various speech indicators in situations of intercultural communication.

Stage 3: Effective-modeling (the formation of a monologue form for successful professional-oriented communication). At this stage, students perform exercises and tasks for self-analysis, which will allow students to assess the studied topic.

At each stage, students will form the skills and abilities that form the basis of the monologue form of professional-oriented communication of future FL teachers.

- At the basic-modeling stage, the leading activities will be theoretical and goal-setting activities.

- The conceptual-modeling stage is characterized by the predominance of search and cognitive activity, as well as the ability to navigate in communicative situations and social attitudes.

- The effective-modeling stage is built upon the formation of a monologic form for successful professionally-oriented communication.

Acquiring monologic form is an extremely difficult task, and “question-and-answer” exercises are not the most adequate means of training. Monologue utterance is considered as a component of the communication process at any level – pair, group, bigger audience. This means that any monologue utterance is monologous in nature, always addressed to someone, although in structural and many other respects its types are very specific.

REFERENCES

1. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование: концепции развития индивидуальности в диалоге культур. Липецк.: 2000. – С. 158.
2. Колесникова И. Л., Долгина О. А. «Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков». Изд-во «Дрофа». 2008. – 432 с.
3. Шатилов С. Ф. Методика обучения иностранному языку в средней школе: Учебное пособие для студентов. - 2-е изд., дораб. - М.: Просвещение, 1996. - 223 с.
4. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. - М., 1993. – 125 с.
5. Вайсбурд М. Л. Использование учебно-речевых ситуаций при обучении устной речи на иностранном языке.— Обнинск: Титул, 2001. – 59 с.
6. Каменецкая Н. П. Особенности упражнений для обучения монологической устной речи на немецком языке: Дис. ... к. п. н.— М., 1989. – 79-96 с.
7. Калинина С.В. К концепции обучения монологическому высказыванию // Иностранные языки в школе. – 1991. № 1. С.22-26.
8. Артыкбаева А.К. Требования к упражнениям для развития монологической речи на младших курсах языкового вуза/ А.К.Артыкбаева// Интенсификация обучения речевой деятельности в языковом вузе.- Алма-Ата, 1988.- С.63-67.
9. Сулейменова Э.Д. Метаязык социолингвистики: проблемы дефинирования // Язык и общество на пороге нового тысячелетия: итоги и перспективы = Language and Society on the Threshold of the new Millenium. Results and Prospects: тез. докл. междунар. конф., г. Москва, 23-25 окт. 2001 г. - М., 2001. – 319 с.

10. Тимофеев Ю.П. Профессиональное общение и его развитие. - Астрахань: Изд-во Астрах. пед. ин-та, 1995. – 136 с.
11. Грехнев В.С. Культура педагогического общения: Кн. для учителя. – М., 1990. -144 с.
12. Руденский, Е. В. Социальная психология: Курс лекций / Е. В. Руденский. — М.: Инфра-М; Новосибирск: НГАЭиУ, 1999. — 224 с. — (Высшее образование). — 220 с.
13. Цуканова Е.В. Влияние межличностных отношений на процесс общения в условиях совместной деятельности. // Проблема общения в психологии.-М.:, 1991. – 250 с.
14. Андреева Г.М. Социальная психология. М.: Аспект-пресс, 2001
15. Леонтьев А.Н. Психология общения. – 2-е изд. – М.: Смысл, 1997. – 365 с.
16. Деркач А.А., Сухова А.Н. Социальная психология: Серия: Высшее образование. 2001 г. – 56 с.
17. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. – М.: Просвещение, 1987. – 190 с.

UDC 81-25

Penner N.A.

2nd year master's student,

S. Baishev University, Aktobe, Kazakhstan

Supervisor - **Ergazina A. A.**

S. Baishev University, Head of Department of Foreign

Languages and Literature,

Candidate of Pedagogical Sciences, Professor

Aktobe, Kazakhstan

npenner@mail.ru

VERBAL AND NON-VERBAL WAYS OF EXPRESSING LINGUISTIC POLITENESS IN INTERCULTURAL COMMUNICATION

Abstract: The aim of the paper is to study the mechanisms of the principles of politeness in modern English, Russian and Kazakh languages.

Politeness plays a significant role in achieving the efficiency of verbal communication. For effective speech interaction, we should learn and master the principles of politeness.

The object of the research is the communicative category of linguistic variation of linguistic politeness. The subject of the research is the verbal and non-verbal features of the manifestation of linguistic variation of linguistic politeness, reflecting politeness as a communicative category in Kazakh, Russian and English linguistic cultures

The aim of the study is to determine the main general and national-specific features of the functioning of the category of linguistic variation of linguistic politeness in English, Russian and Kazakh languages. The linguistic variation of “politeness” is too ambiguous, as it is simultaneously a cultural, social, moral and linguistic category. Despite the large number of works devoted to the problem of politeness, there is still no single definition of this concept. Therefore, the most expedient is precisely a comprehensive study of the problem with an emphasis on the intercultural aspect.

The result of the research is the idea that there is a great need of further studying of the principles of politeness and training them from an early age in order to build effective speech interaction in society.

Keywords: Speech communication, speech interaction, linguistics, language tools, speech etiquette, verbal means, non-verbal ways

Аннотация: мақаланың мақсаты қазіргі ағылшын, орыс және қазақ тілдерінде сыпайылық қағидаларын жүзеге асыру механизмдерін зерттеу болып табылады.

Сыпайылық ауызша қарым-қатынастың тиімділігіне қол жеткізуде маңызды рөл атқарады. Сөйлеудің тиімді өзара әрекеттесуі үшін біз сыпайылық принциптерін үйреніп, игеруіміз керек.

Зерттеу нысаны - тілдік сыпайылықтың тілдік вариациясының коммуникативті категориясы. Зерттеу пәні қазақ, орыс және ағылшын лингвомәдениеттеріндегі сыпайылықты коммуникативтік категория ретінде көрсететін тілдік сыпайылықтың тілдік вариативтілігін көрсетудің вербалды және вербалды емес ерекшеліктері болып табылады.

Зерттеудің мақсаты ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі тілдік сыпайылықтың тілдік вариативтілік категориясының жұмыс істеуінің негізгі жалпы және ұлттық ерекшеліктерін анықтау болып табылады. “Сыпайылықтың” тілдік өзгерісі тым түсініксіз, өйткені ол мәдени, әлеуметтік, моральдық және тілдік категория болып табылады. Сыпайылық мәселесіне арналған көптеген жұмыстарға қарамастан, бұл тұжырымдаманың бірыңғай анықтамасы әлі жоқ. Сондықтан мәдениетаралық аспектке назар аудара отырып, мәселені жан-жақты зерттеу ең орынды болып табылады.

Зерттеудің нәтижесі қоғамда тиімді сөйлеу өзара әрекеттесуін құру үшін сыпайылық қағидаттарын әрі қарай зерделеуге және оларды ерте жастан үйренуге үлкен қажеттілік бар деген идея болып табылады.

Түйінді сөздер: тілдік коммуникация, тілдік өзара іс-қимыл, лингвистика, тілдік құралдар, сөйлеу этикеті, ауызша құралдар, вербалды емес тәсілдер

Аннотация: Целью статьи является изучение механизмов реализации принципов вежливости в современном английском, русском и казахском языках.

Вежливость играет значительную роль в достижении эффективности вербального общения. Для эффективного речевого взаимодействия мы должны научиться и овладеть принципами вежливости.

Объектом исследования является коммуникативная категория языковой вариации языковой вежливости. Предметом исследования являются вербальные и невербальные особенности проявления языковой вариативности языковой вежливости, отражающие вежливость как коммуникативную категорию в казахской, русской и английской лингвокультурах

Целью исследования является определение основных общих и национально-специфических особенностей функционирования категории языковой вариативности языковой вежливости в английском, русском и казахском языках. Языковая вариация «вежливости» слишком неоднозначна, поскольку она одновременно является культурной, социальной, моральной и языковой категорией. Несмотря на большое количество работ, посвященных проблеме вежливости, до сих пор нет единого определения этого понятия. Поэтому наиболее целесообразным является именно всестороннее изучение проблемы с акцентом на межкультурный аспект.

Результатом проведенного исследования является мысль о том, что существует большая потребность в дальнейшем изучении принципов вежливости и обучении их с раннего возраста с целью построения эффективного речевого взаимодействия в обществе.

Ключевые слова: Речевая коммуникация, речевое взаимодействие, лингвистика, языковые средства, речевой этикет, вербальные средства, невербальные способы

In the process of contacting representatives of different cultures in the sphere of public life, interest in studying the national and cultural specifics of intercultural communication has increased markedly. Specific features in communication are manifested not only at the verbal level, but are also reflected at the non-verbal level.

Verbal means of expressing politeness

Politeness, according to Tyurina, is “a speech-behavioral category that is realized in speech by a certain set of lexical-grammatical and prosodic means, the main purpose of which is to achieve a positive communicative effect” [12, p. 115].

The universal lexical means of expressing politeness, which are present in all languages, are the etiquette formulas. “In each language, the ways of expressing the most frequent and socially significant communicative intentions are fixed. Therefore, when expressing a request for forgiveness, an apology, it is customary to use a direct, literal form, for example, “Sorry, Sorry”. When expressing a request, it is customary to represent one’s “interests” in an indirect, non-literal statement, softening the expression

of one's interest and leaving the addressee the right to choose an action; for example: "Could you go to the store now?", "Are you not going to the store now?" When asked "How to pass...?", "Where is...?" you should also preface your question with the request "Could you say?", "Would you say...?"

The oral forms of some genres of colloquial speech also bear to a large extent the seal of ritualization, which is due not only to the speech canons, but also to the "rules" of life, which takes place in a multidimensional, human "dimension". This applies to such ritualized genres as toasts, thanks, condolences, congratulations, invitations" [13, p. 18]. M. M. Bakhtin also emphasized the importance of mastering speech genres for successful communication [14, p. 18].

Formulas of politeness, on the one hand, allow you to say a certain formula in a certain situation, on the other hand, it is necessary to say any appropriate statement in certain circumstances. The degree of rigidity / freedom depends on the communication situation: the more formal the communication situation is, the more the status of the participants is emphasized, the more rigid the communication formulas, including the formulas of politeness, will be" [15, p. 201].

In Russian, one of the most striking indicators of politeness is "You-communication" in informal speech. "A superficial acquaintance in some cases and a long-term relationship of old acquaintances in others are shown by the use of a polite "You". In addition, "YOU-communication" indicates respect for the participants in the dialogue; so, "You-communication" is characteristic of long-standing, friends who have deep feelings of respect and loyalty to each other.

Euphemization of speech is also common in all cultures. It is defined as "maintaining a cultural atmosphere of communication, the desire not to upset the interlocutor, not to offend him indirectly, not to cause discomfort". All these oblige the speaker, first, to choose euphemistic categories, and second, to choose a softening, euphemistic way of expression. Historically, the language system has developed ways of periphrastically nominating everything that offends taste and violates cultural stereotypes of communication. Mitigating methods of conducting a conversation are also indirect information, allusions, hints that make the addressee understand the true reasons for such a form of utterance" [18, p. 19].

The use of indirect speech acts is particularly characteristic of English communication: "Would you speak louder, please? Could you possibly stop the newspaper? Could you possibly stop talking? Would you mind bringing me a glass of water? Can you open the window?"

Imperatives like "Stop reading the newspaper! Bring me a glass of water!" violate the boundaries of personal freedom and are "too much an encroachment on the rights of the interlocutor" [16, p. 7].

V. V. Demenyev insists on the connection between the use of indirect means of influence and politeness: "The great politeness of applying to indirect means of influence in comparison with direct means consists, first of all, in the fact that the very appeal to the motivational speech act contains a contradiction with the principle of politeness" [17, p. 303]. V. V. Demenyev suggests distinguishing between politeness and the desire to avoid conflicts, which can sometimes be reduced to explaining something" [17, p.308].

The next feature that is typical for most cultures is the avoidance of interruptions in polite communication. "Polite behavior in speech communication requires listening to the other person's remarks to the end. However, a high degree of emotionality of the participants of communication, demonstration of their solidarity, consent, introduction of their assessments "in the course" of the partner's speech – an ordinary phenomenon of dialogues and polylogues of idle speech genres, stories and stories-memories. According to the researchers' observations, interruptions are typical for men, and women are more correct in conversation. In addition, interrupting the interlocutor is a signal of a non-cooperative strategy. Such interruptions occur when there is a loss of communicative interest" [18, p. 20].

"Verbal politeness is associated with the use of certain formulas and expressions by communicants that promote effective communication. The appropriate use of these language tools, in particular apologies, by the participants of the interaction indicates the presence of the so-called communicative competence, which is, in fact, a way of regulating the relationships of communicants.

Thus, the use of stable formulas of politeness, indirect expressions, euphemisms, and literary vocabulary is characteristic of communication as verbal forms of expressing politeness. Interrupting is undesirable for all the cultures studied.

Non-verbal ways of expressing linguistic politeness

The choice of the form of politeness depends on extralinguistic factors, such as status, position, age of the communicants, the environment of communication, the degree of socio-psychological distance, etc. [2, p. 257].

I.A. Sternin defines non-verbal communication etiquette as “requirements for gestures, postures, facial expressions, communication distance, physical contacts between interlocutors, etc., which must be met in the process of communication so that the relationship between communication partners can be considered polite” [3, c 97].

“The main ways of perceiving non-verbal communication are acoustical, visual (optical), tactile, thermal, olfactory and gustatory. Realizing the function of non-verbal communication common to them - to transmit messages concerning the specific state of the communicant, his attitude to himself, to the partner and the situation - each of the methods retains its specificity.

Through acoustic exposure, communicators perceive extralinguistic (pauses, laughter, crying, coughing, sighing, etc.) and paraverbal message signals (speech rate and rhythm, voice timbre and its volume, etc.). The way the utterance is pronounced is often more important than the content of the message itself, and such means as stress, pauses, intonation convey a message about the meaning given to the spoken words in a given situation” [4, p. 111].

Most of the non-verbal information is perceived visually. “Non-verbal communication combines facial expressions or facial expressions as the main source of transmission of human emotions, kinesics (body movements and gestures), proxemics (spatial organization of communication), external attributes of the situation (height, clothes, hairstyle of communicants, surrounding objects), as well as eye contact, performing primarily the function of regulating the conversation and the atmosphere of intimacy in interpersonal communication” [4, p. 112].

Gestures are defined as “dynamic expressive body movements. The interlocutors make gestures not only with their hands, but also with their shoulders, back, legs, the whole body “put together.” Pose - fixed body positions taken by a person can be seen as a frozen gesture. Poses and gestures are closely related, so they are usually considered together.

The role of gestures and postures in non-verbal etiquette can hardly be overestimated. First of all, they are called upon to demonstrate politeness towards the interlocutor” [5, p. 16]. Gestures, like linguistic units, are mostly symbolic signs. They form the lexicon of body language, just as lexical units make up the vocabulary of natural language. With the help of gestures, as well as with the help of words, you can express thoughts and feelings, convey ideas and emotions. “Gestures, like words, can be addressed, that is, addressed to a specific person or audience, and not addressed to anyone in particular, that is, addressed to anyone; instructive (for example, gestures of a person explaining how to get to a certain place) and constative (compare nod of agreement), calm and expressive, calming and threatening, warm and cold, “stylistically” neutral and colored (for example, mischievous).

Gestures can be divided into the following groups: evaluative (positive, negative), gestures of intentions, gestures of states, rhetorical gestures (reinforcing, pictorial, pointing). Antipov G.A. emphasizes the need to study the non-verbal elements of communication, because the treatment of representatives of different cultures with each other has a specific character. “Only in the process of a communicative act with representatives of a different culture do you realize that his movements are nothing more than a manifestation of his culture” [6]. The culture of non-verbal communication deserves special attention, “since this is the same national phenomenon as verbal communication ... sign language is not a common human language and often the symbolism of gestures is transferred from one culture to another, which complicates communication” [7, 112].

A prerequisite for the existence of a language, which makes it a universal means of communication, is its sound character. And the form of speech realization is the human voice. Speech cannot be conceived

without the participation of a voice, which, according to G.E. Kreidlin, is a “rhythm-melodic pattern of speech” [1]. Since ancient times, the human voice has been identified with life. “Life begins with a cry, death - with silence” (proverb).

“Sound speech contains two interrelated aspects: acoustic, manifested during speech production, and perceptual in the perception of speech units” [8, p. five]. The acoustic side of communication is one of the components of human non-verbal behavior. It is no coincidence that the science of paralinguistics, which arose in the 40s of the previous century, from the very beginning chose “the properties of sound phonation ...” as the subject of its study [9, p. 21], which explains the primary role of the sound side of speech in the transmission of communicative information (speech rate, loudness, intonation, laughter, crying, coughing, etc.).

G.E. Kreidlin in his research identifies many meanings of the concept of “voice”: a) voice as a verbal existential act: gave a voice (uni shykty); b) a voice in the meaning of “man”: the voice grows stronger, matures (zhuan dauys); c) a voice in the meaning of the formation of a person as a person: a voice that suddenly received his sight, he has his own voice (uni paida bolypty); d) a voice in the meaning of freedom: a voice awakens feelings in insensitive slaves (uni shygypty); e) a voice meaning an opinion or judgment: decisive voice, vote (dauyska salu) [9, p. 17].

The concept of voice is very closely related to the concept of etiquette. The main reasons for raising the voice, which violate the etiquette norms of everyday communication, are most often emotional factors: anger, anger, indignation, irritation, indignation (ashulanyp, dauys koteru). At the same time, lowering the voice is associated with social factors, and therefore it is characteristic of people whose social status is significantly lower than that of the interlocutor.

In the Kazakh language, as in other languages, there are utterances (types of utterances) in which a certain type of voice is, as it were, built-in, that is, which can be pronounced only with a voice with fixed features. These are statements like “Oh solay ma?” where the lengthening of the final vowel occurs, the expression “Oybai!” - in a high voice; “Жоғал!” - a sharp, abrupt voice; “Tortiptin aty turtip!” pronounced by separating words. When expressing strong emotions, a person, who has come into strong excitement or is frightened and shocked by something speaks in a different voice: dauysy katty ozgergen, baska dauyspen suyledi, dausyn tanimay kaldym.

In the Kazakh language, one cannot cheer up with a mournful voice, for example, one cannot say Ote zhaksy bolpyty! lowered voice; to scream - in a whisper: and to console with a loud voice. Commands are given in a clear and firm voice, abruptly and abruptly: “Oryndanyz!”, “Alyp kel!”, “Tynyshtyk saktanyz!”. The phrase “Mende zhedel sharua bar!” canonically pronounced quickly, and evaluative exclamations like “Gazhayp!”, “Otirik!” - in an abruptly loud and harsh voice. Affectionate treatment may require a different morphological design in comparison with the usual one. Compare “apa,apatai”, “apke,apketay”. Discontent is transmitted by grumbling (inirsyp soyleu), grumbling, mumbling (murnyn astynan soyleu), snorting (mingyrlap soyleu).

Different loudness is manifested both in the speech of individuals and on a more global scale. In addition to the geographical location of the speech, the living conditions of the people also affect the loudness of speech, for example, life among boundless expanses and life in crowded cities [10, p.54].

Researchers I. Altman and M. Gowain proposed to distinguish the following ideal models of non-verbal communication styles:

- individually-explicit non-verbal style (regulates personal privacy (intimacy) with the help of expressive gestures);
- individually implicit non-verbal style (serves to protect one’s own identity, using implicit gestures and body movements indicating the appropriate distance of power);
- community-explicit non-verbal style (contributes to strengthening the norms of the group, preserving the public face, demonstrating expressive gestures);
- community-implicit non-verbal style (supports group norms and a public person with reference to the existing power distance)” [20, p. 11].

A. Vezhbitskaya noted, “There is almost always a correlation between models of verbal behavior

and models of non-verbal behavior. Thus, where broad cultural preferences or norms of a particular speech style prohibit people from expressing personal emotions, we can also expect the interlocutors to physically “keep their distance” in space, for example, the desire not to touch the interlocutor or look into his eyes. And vice versa, when verbal etiquette is involved little or not at all, one can expect more personal and varied forms of physical behavior”[11, p. 213].

REFERENCES:

1. Karasik, V.I. / Language of social status / V.I. Karasik. - M.: Higher school, 1991. -- 388 p.
2. Belyaeva, E.I. / Grammar and pragmatics of motivation / E.I. Belyaeva. - Voronezh: Publishing house of Voronezh University, 1992. - 167 p.
3. Sternin, I.A. / Introduction to speech impact / I.A. Sternin. - Voronezh: Polygraph, 2001. -- 227 p.
4. Kreidlin, G. / Non-verbal semiotics. Body language and natural language / G. Kreidlin. - M.: New literary review, 2002. - 592 p.
5. Sternin, I.A. / Communicative behavior in the structure of national culture / I.A. Sternin // Ethnocultural specificity of linguistic consciousness. - M.: Publishing house of VSTU, 1996, - S. 97-112.
6. Antipov G.A. The symbolic nature of paralinguistic means and their place in the general system of non-verbal means. - M.: Education, 1989. -- 126 p.
7. Ter-Minasova S.G. Language and intercultural communication. - M.: Slovo, 2004. -- 352 p.
8. Kreidlin G.E. Non-Verbal Semiotics: Body Language and Natural Language. - M.: New literary review, 2004. - 304 p.
9. Bogdanov V. Speech communication. Pragmatic and semantic aspects. - Leningrad, 1990. -- 87 p.
10. Kreidlin G.E. Non-Verbal Semiotics: Body Language and Natural Language. - M.: New literary review, 2004. - 304 p.
11. Vezhbitskaya, A. / Language. Culture. Cognition / A. Vezhbitskaya. - M.: Russian dictionaries, 1996. -- 416 p.
12. Tyurina, S.Yu. / Discourse markers of politeness in business communication / S. Yu. Tyurina // Vestn. ISEU, 2008. - P. 46-49
13. Surova, A.K. / Levels of polite communication / A.K. Surova, IB Kositsyna // materials of the conference “Achievements of modern natural science” / № 5, 2012. - pp. 34-35
14. Russian language and culture of speech, ed. Goykhman O. Ya. M.: Infra-M. - 2009. -- 240 p.
15. Vinogradov, V.V. / Russian language (Grammatical teaching about the word): Textbook. Manual for universities / V.V. Vinogradov; otv. ed. T.A. Zolotov. - 3rd ed., Rev. - M.: Higher School, 1986. -- 639 p.
16. Furmenkova, T.V. / Means of implementing the principle of politeness in the American version of modern English (on the example of speech acts of address, request, and greeting) / T.V. Furmenkova, author. dis. ... Cand. philol. Sciences. M., 2005. -- 25 p.
17. Dementyev, V.V. / Indirect communication and its genres / V.V. Dementyev. - Saratov: Gnosis, 2000. -- 248 p.
18. Schoenberg, E.Yu. / On the problem of defining the category of politeness in linguistics / E. Yu. Shenberg // Bulletin of the Chelyabinsk State University, 2013. - No. 14. - P. 126-130
19. Bogdanov V. Silence as a zero speech act and its role in verbal communication // Linguistic communication and its units. - Kalinin, 1986. -- 221 p.
20. Tufanova, Yu.V. / Linguistic politeness as a way to maintain a balance of interests of communicants in a speech situation of apology / Bulletin of the Buryat State University, 2011. - pp. 102-106

Малгаждар А.К.,

7MO171- Шетел тілі мұғалімдерін даярлау
оқу бағдарлама бойынша магистранты
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан
bmalgazhdar@gmail.com

ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҒЫНДА КЕЙС-СТАДИ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ

Аннотация. Бұл мақалада шет тілін оқытуда (FLT) кейс-стадиді қолданудың кейбір артықшылықтары мен мүмкіндіктері, оның ішінде әдістің өзін анықтау, контексттерді сипаттау, аудиториялық процедуралар және тілдік топтағы студенттердің өзара әрекеттесуін барынша арттыру үшін кейс-стадиді қолдану тәсілдері туралы айтылады.

Жеке тәсіл ретінде кейс-стади әдісі ХХ- ғасырдың басында пайда болды. Оксфордтық ағылшын тілінің сөздігінде «кейс стади» (немесе «case-study») тіркесі 1934 жылы, медицинадағы медициналық тарих тұжырымдамасы құрылғаннан кейін жазылған [1, 216б]. Осыдан кейін бұл әдіс әлеуметтік ғылымдарда жаңа теория құру үшін одан әрі дамыды.

Кейс-стади әдісі білім берудің көптеген салаларында қолданылады, сонымен қатар тіл үйренуге де көптеп қолданыла бастады. Соңғы жылдары шетел тілдерін оқыту әдебиеттерінде болашақ мұғалімдерге рефлексия, шешім қабылдау, проблемаларды шешу, талдау және бағалау сияқты қабілеттерін дамытуға мүмкіндік берудің маңыздылығына назар аударылып келеді. Жоғарыда көрсетілген мақсаттарға қол жеткізудің бір құралы ретінде case study әдісі ұсынылды [1,219 б].

Кейс-стади-бұл қоршаған ортаға қатысты даму факторларын көрсететін жеке бірлікті (оқиғалар, жеке тұлға, әлеуметтік топ, институт, қауымдастық немесе мәдениет сияқты) қарқынды талдау процессі болып табылады [2, 346 б]. Көптеген ғалымдардың еңбектерінде шетел тілдерін оқытуға арналған кейс-стади тапсырмалары, әдетте, келесі бөлімдерден тұрады: анықтамалық немесе кіріспе ақпарат, оқиғаның сипаттамасы немесе мәселенің тұжырымы және топтық сұрақтар.

Шеттілдік білім беруге арналған кейстер нақты кәсіби немесе күнделікті өмірдегі нақты мәселелер мен жағдайларға негізделуі керек және студенттерді ынталандыру мен белсенділігін арттыруға арналады. Әдетте, студенттер нақты мәселелерді талқылауға қатысады және белсенді топтық жұмыс арқылы шешімдер немесе ұсыныстар жасап, ортақ тұжырымға келеді. Кейс стади әдісінде білім алушылардың берілген жағдаяттарға қатысты түрлі көзқарастары талқыға алынады. Кейстік тапсырмалар, пікірталас жүргізгенде ұтымды болып табылады. Әрбір кейс-стади нақты жағдайды (ситуация) бейнелейтін жазбаша тапсырмамен аяқталады.

Case study технологиясын қолданудың артықшылықтарына қарамастан шетел тілін оқыту тәжірибесінде бірқатар белгілі проблемаларды да атап өткен жөн: 1) шетел тілінде ауызша сөйлеу қызметін жүзеге асыру үшін білім алушылардың тілдік дайындығының төмен деңгейі;

2) жоспарланған білім беру нәтижесіне қол жеткізу үшін уақыт және эмоциялық ресурстардың елеулі шығындары; 3) сабақтың белсенді нысанынан туындаған мұғалім тарапынан білім алушылардың оқу іс-әрекетін жеткіліксіз басқаруы.

Осы мәселелерді шешудің бір мүмкін жолы:

Ауызша қарым-қатынас процесінде, тілді өте жоғары деңгейде меңгерген, студенттердің өзі тілдік-мәдени білімін қолданады, бірақ кейде бұл жағдаймен жұмыс жасау кезінде тәжірибе мен дағды жеткіліксіз болады, өйткені белгілі бір проблема бойынша шетел тілінде пікірталас жүргізу, өз көзқарасын ұсыну студенттердің ана тілі арқылы сөйлеу-ойлау әрекетінің негізі ретінде жүргізіледі. Сондықтан, кейспен жұмыс істеуге дайындық кезінде сөздің мазмұндық жағын қалыптастыруға мүмкіндік беретін шеттілдік құралдарды игеруге назар аудару қажет.

Алайда, шетілдік білім беру процесінде case study әдісін қолданудың артықшылықтары көп, өйткені оны қолдану студенттердің келесі дағдыларын дамытуға ықпал етеді:

1. Қарым-қатынас дағдылары: жазбаша, ауызша дағдылар.

2. Сыни ойлау және рефлексивті оқыту қабілеттері.

3. Ұйымдастырушылық қабілеті және кәсіби білімі. Кейс-стади көптеген ақпаратты қамтуы мүмкін, ең бастысы-бұл ақпаратты кәсіби жағдайдың немесе проблеманың нақты көрінісін түсіну үшін логикалық бөлімдерде ұйымдастыру негізінде жүргізіледі.

4. Кездесу өткізу, жобаны жоспарлау және сипаттау, келісім-шарт жасасу, презентация және т.б. сияқты басқарушылық қарым-қатынас дағдылары.

5. Бірлескен оқыту және командалық жұмыс дағдылары.

Кейстерді сәтті пайдалану үшін оқытушы студенттердің тілдік білім деңгейін ескеруі тиіс, яғни белгілі бір қиындықтарға тап болу мүмкіндігі аз орта, немесе жоғары деңгейлі студенттер тобы болуы тиіс.

Оқу тобында кейс-стади әдісін қолдану төмендегі жұмыс түрлерін қамтиды:

- ашық пікірталастар;
- кәсіби бағытталған пікірталастар;
- топтық зерттеу жұмысы;
- шығарма жазу және т. б. [3].

Осы терминнің түсіндірмелеріне сүйене отырып, «шетел тілі» пәнінің ерекшелігін ескере отырып, кейстерді қолдану технологиясын неғұрлым толық / дәл анықтауға болады.

Case study (ситуациялық талдау)-бұл нақты фактілерге негізделген проблемалық жағдайды жан-жақты қарау кезінде ауызша және ауызша шынайы қарым-қатынасты оқытуды қамтитын лингводидактикалық технология және студенттерді оны шешудің мүмкін жолдарын бірлесіп іздеуге итермелейтін әдіс болып табылады.

Кейс-технологиясының төмендегідей айрықша белгілерін бөліп көрсетуге болады: 1) белгілі бір проблеманы қамтитын нақты оқиға сипаттамасының (мәтінінің) болуы және, мәтін бір ғана емес бірнеше болуы мүмкін; 2) осы оқиғаны тұтас қарау, оны әр түрлі жағынан талдау қажеттілігі; 3) әртүрлі жоспардың жасырын проблемаларын анықтау; 4) осы оқиғаның ықтимал салдарын болжау [4]; 5) проблеманы шешудің көп баламалығы.

Шетел тілін оқыту жүйесінде кейс-технология: монологтық және диалогтық сөйлеу дағдылары мен іскерліктерін жетілдіруге; білім алушылардың шығармашылық талдау қабілеттерін дамытуға; проблемалардың сындарлы шешімдерін табу арқылы сөйлеу тәжірибесін кеңейтуге мүмкіндік береді, бұл кейіннен осындай нақты жағдайларда жедел және негізді бағдарлануға көмектеседі; білім алушылардың командада жұмыс істеуге әлеуметтік-психологиялық дайындығын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Кейспен жұмыс істеу кезеңдері (1 сызба):

Кейстер студенттерге талқылау және бағалау үшін нақты өмірлік жағдайларды (реалияларды) ұсынады, оларды қарым-қатынас дағдыларын, сондай-ақ сыни ойлауды, топтық жұмысты және зерттеу дағдыларын дамыту үшін пайдалануға болады. Олар әсіресе кәсіби бағытталған шет тілі сабақтарында пайдалы. Шын мәнінде, оқу курсына немесе оқу құралына кез-келген маңызды тақырып оның негізгі мәселелеріне қатысты тақырыптық зерттеулермен аяқталуы мүмкін. Осылайша студенттер топта жұмыс істеу кезінде алған тілдік және қарым-қатынас дағдыларын қолдана алады.

Кейс-әдіс құрылымында дау-дамайлардың, пікірталастардың, аргументтердің болуы талқылауға қатысушыларды тиімді жаттықтырады, қарым-қатынас нормалары мен ережелерін сақтауға үйретеді.

Кейс-әдісті шет тілі сабақтарында сәтті қолдануға болады, өйткені бұл әдіс күрделі және сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін қамтиды: ауызша және жазбаша. Білім алушыларда топтың басқа қатысушыларымен және оқытушымен өзара әрекеттесу процесінде шет тілінде қарым-қатынас жасаудың нақты мүмкіндігі пайда болады. Бұл технологияны тақырыпты зерттеудің әртүрлі кезеңдерінде қолдану мүмкіндігі бар.

Қорытындылай келе, жалпы орта білім беретін мектептерге шетел тілі мұғалімін даярлауда кейс-технологияны қолдану шынайы өзара әрекеттесуді ұйымдастыруға, шеттілдік білім беруді қалыптастыруға және дамытуға көмектеседі, білім алушылардың болашақта – кәсіби және жеке өмірінде пайдалы болатын әртүрлі біліктердің тұтас кешенін (өз пікірін айта білу, командада жұмыс істей білу, шешім қабылдай білу, өз бетінше шығармашылық ойлау қабілеті және т.б.) қалыптастыруға зор мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Flyvbjerg B. Five Misunderstandings About Case Study Research // *Qualitative Inquiry*. – 2006. – Vol. 12. – v 2. – P. 219–245.
2. Cotton D. *Leader. Upper-Intermediate Business English* / D. Cotton, D. Falvey, S. Kent. – Longmann: Pearson Education Limited, 2001.
3. National Center for Case Study Teaching in Science at the University of Buffalo-SUNY. – <http://ublib.buffalo.edu/libraries/projects/cases/case.html>
4. Методика обучения иностранным языкам: традиции и современность / ред. А.А. Миролюбова. Обнинск, 2010 ж. 464 б.
5. Таубаева, Ш.Т. Педагогика әдіснамасы: оқу құралы /.- Алматы, 2016.- 432 б.

UDC 574:015.3(055)

Dyussetayeva R.B.

Master degree 2nd course,
KazUIR&WL named after Ablai Khan,
Almaty, Kazakhstan
rimma-dyss@mail.ru

Shayakhmetova D. B.

Associate Professor, Candidate of pedagogical sciences,
Suleyman Demirel University, Almaty,
dana.shayakhmet@mail.ru

FORMATION OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE WITHIN PROJECT TECHNOLOGY

Abstract: The formation and development of the components of socio-cultural competence provides the student with the opportunity to navigate the socio-cultural characteristics of the people with whom he communicates, to predict possible socio-cultural obstacles in the context of intercultural communication and ways to eliminate them. It creates the basis for the implementation of independent study of other

countries, peoples, cultural communities; mastering the ways of representing the native culture in a foreign language environment; sociocultural self-education in any other, previously unexplored spheres of direct and mediated communication. As we know, language and culture are the most important aspect in the process of learning a foreign language. Learning a foreign language at an intercultural level is impossible without knowing the culture of another people. Accordingly, language learning cannot be complete without studying the culture of the target language.

Key words: sociocultural competence, problem-project approach, project technology, WebQuest.

Аннотация: Формирование и развитие компонентов социокультурной компетентности дает студенту возможность ориентироваться в социокультурных особенностях людей, с которыми он общается, прогнозировать возможные социокультурные препятствия в контексте межкультурного общения и способы их устранения. Создает основу для осуществления самостоятельного изучения других стран, народов, культурных сообществ; овладение способами представления родной культуры в иноязычной среде; социокультурное самообразование в любых других, ранее неизведанных сферах прямого и опосредованного общения. Как известно, язык и культура являются наиболее важными аспектами в процессе изучения иностранного языка. Изучение иностранного языка на межкультурном уровне невозможно без знания культуры другого народа. Соответственно, изучение языка не может быть полным без изучения культуры изучаемого языка.

Ключевые слова: социокультурная компетенция, проблемно-проектный подход, проектная технология, WebQuest.

Түйіндеме: Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік компоненттерінің қалыптасуы мен дамуы студенттің өзі сөйлесетін адамдардың әлеуметтік-мәдени ерекшеліктерін бағдарлай алуына, мәдениетаралық коммуникация жағдайында болуы мүмкін әлеуметтік-мәдени кедергілерді болжауға және оларды жою тәсілдеріне мүмкіндік береді. Оларды. Ол басқа елдерді, халықтарды, мәдени қауымдастықтарды тәуелсіз зерттеуді жүзеге асыруға негіз жасайды; шет тілдік ортада төл мәдениетін бейнелеу тәсілдерін меңгеру; тікелей және делдалдық қарым-қатынастың басқа, бұрын зерттелмеген салаларында әлеуметтік-мәдени өзін-өзі тәрбиелеу. Біз білетіндей, тіл мен мәдениет - бұл шет тілін оқыту процесінің ең маңызды аспектісі. Мәдениетаралық деңгейде шетел тілін үйрену басқа халықтың мәдениетін білмейінше мүмкін емес. Тиісінше, тілді үйрену аударма тілінің мәдениетін зерттемей аяқталмайды.

Кілт сөздер: әлеуметтік-мәдени құзыреттілік, проблемалық-жобалық тәсіл, жобалық технология, WebQuest.

The formation and development of components of socio-cultural competence provides students with the opportunity to navigate the socio-cultural characteristics of people with whom they communicate, also to predict possible socio-cultural obstacles in the context of intercultural communication and ways to eliminate them. It creates the basis for the implementation of independent study of other countries, peoples, cultural communities; mastering the ways of representing the native culture in a foreign language environment; sociocultural self-education in any other, previously unexplored spheres of direct and mediated communication.

As we know, language and culture are the most important aspect in the process of learning a foreign language. Learning a foreign language at an intercultural level is impossible without knowing the culture of another people. As S.S. Kunanbayeva notes, competence is a personality quality, which presupposes the student's possession, mastery of the corresponding competencies, including his personal attitude to the subject of activity, which form the minimum experience of activity in a given area, which is further improved and is brought to the level of competence in the course of professional activity [1, p.117]. The definition of the term "Competence", according to A.T. Chaklikova, is interpreted as personality traits, the potential ability of an individual to cope with various tasks, as a set of knowledge, skills and abilities necessary for the implementation of specific professional activities [2, p.10]. Minnisa S. Safina considers that the concept of "competence" in terms of the educational process, we can say that competence

is primarily the result of training. Through the study of educational material the student acquires a particular competence – specific knowledge, skills – and gains experience (professional quality) and thus demonstrates perseverance, self-reliance and responsibility (personal qualities). In addition, competence in the educational process is the result of integrated learning (the integration of theory and practice, the integration of teaching methods and educational technologies, the integration of academic disciplines). Competence is characterized by the possibility to apply knowledge and skills in real life, showing the best personal qualities [3]. So, “competence” means the holistic mastering the content of the educational process, manifested in the willingness of students to use the acquired knowledge and skills.

According to the dictionary of methodological terms, socio-cultural competence is a set of knowledge about the country of the language being studied, national and cultural features of social and speech behavior of native speakers, as well as the ability to use such knowledge in the process of communication, following customs, rules of behavior, etiquette, social conditions and stereotypes of behavior of native speakers [4]. According to S. S. Kunanbayeva, socio-cultural competence is a competence that forms a language personality’s “secondary cognitive consciousness “as a concept and image of the world of another linguistic society, as well as forming in its cognitive system” secondary constructs – knowledge “that correlate with knowledge about the world and the language of the” foreign language “ [1, p.110]. Thus, socio-cultural competence provides knowledge that language can be a mechanism for transmitting the cultural experience of a country, reflecting historical changes, as well as knowledge of the norms of speech behavior depending on the communicative situation, understanding the vocabulary in texts of different styles and understanding their meaning. According to R.P. Milrud, “sociocultural competence refers to the activity-component of communicative competence” [5]. N. A. Salanovich believes that the combination of language learning with country studies creates an invaluable motivation for students to learn, and also allows them to solve all 4 problems of modern education at school. Students learn about the culture, history and traditions of a particular country using language tools in the process of communication in the classroom [6, p.18]. In turn, foreign researcher Anuziene Leva notes that socio-cultural competence is considered as an opportunity to apply multicultural knowledge, skills and values in the process of intercultural communication in certain specific life situations in order to ensure tolerance towards other people [7]. The scientists J. M. Sultanov and J. A. Ezcashnow consider sociocultural competence as the ability to represent the native culture and the culture of the foreign language in intercultural communication, assimilation of the national-cultural component in foreign language learning as the main requirement of familiarizing students to the culture of the country of the target language [8]. Minnisa Safina believes that socio-cultural competence is the possession and ability to apply a set of multicultural knowledge, skills and qualities in the process of intercultural communication in specific conditions of life and tolerance towards people of other nationalities [9, p. 18].

Socio-cultural competence is a set of knowledge about the realities of the country of the studied language, national and cultural characteristics of this country and the ability to apply this knowledge in practice. Mechanisms of social competence are: socio-cultural knowledge (knowledge of the target language country, spiritual values, customs and cultural traditions, peculiarities of the national mentality); communicative experience (choosing the appropriate style of communication, the correct interpretation of the phenomena of the foreign culture); emotionally-inclusive relationship to the facts of the foreign language culture (including the ability to resolve conflicts arising in the process of communication); the possession of language, the correct use of socially marked linguistic units [10]. Also M.S. Safina notes that sociocultural competence is a complex phenomenon. It includes the following components: - Linguoculturological-knowledge of lexical units with socio-cultural semantics (for example, greeting, forms of address and farewell in oral and written speech); - sociolinguistic knowledge of the language features of social classes, different generations, genders, and social groups.; Cultural component-knowledge of the cultural characteristics of English-speaking countries, their habits, traditions, norms of behavior, etiquette and the ability to understand and adequately use them in the process of communication, while remaining a carrier of another culture [9].

The mechanism for the formation of sociocultural competence is our design technology. At the

same time, he proceeds from the fact that the teaching technology is, first of all, a pedagogical process that maximally implements didactic laws and patterns due to which the achievement of specific final results. And the more fully they are comprehended and realized, the higher the guarantee of obtaining the desired result. Consequently, all leading signs of learning technology. Therefore, as a generalized definition, it is proposed the following: teaching technology is a law-based pedagogical activity, implementing a scientifically grounded project of the didactic process and having a higher the degree of efficiency, reliability and guarantee of the result than it is with traditional learning models [11, p.14]. Zh.Kh. Salkhanova and D.S. Ibrayeva, note that the spread of the concept of technology in education has philosophical conceptual foundations, and, as you know, at first it was associated with the introduction of technical teaching aids into the educational process. Subsequently, the sphere of technologization expanded and began to mean an innovative approach alternative to traditional education [12, p.117]. F.I. Smailova and G.N. Doszhanova note that modern pedagogical technologies, such as learning in collaboration, project methodology, the use of new information technologies, Internet resources, help to implement a personality-oriented approach to learning, provide individualization and differentiation training taking into account the abilities of students, their level of training, inclinations [13, p.106]. Domestic researchers N.V. Kormilina and N.Yu. Shugaeva note that design technology is focused, first of all, on the development of students' independence, their intellectual, cognitive and creative activity; secondly, it allows you to build the educational process in accordance with the principles of the competence approach [14, p.85]. Russian researcher O.Yu. Chireikina notes that the main purpose of the design technology is to stimulate students to independently acquire knowledge, acquire skills and abilities to perform certain professional tasks. This requires the integration of knowledge from various subject areas, the ability to predict the results and possible consequences of decisions made [15]. Accordingly, this technology allows to combine theoretical knowledge of students with the practical process of their application. Accordingly, the design technology allows, in the course of solving a problem, to combine the knowledge of students and apply this knowledge in practice. One of the forms of project activity is a webquest. A web quest (WebQuest) is a problematic complex task for which the information resources of the global Internet are used, with the mandatory inclusion of elements of the role-playing game [16]. In other words, students are given the task to find material on the Internet on a specific topic, analyze it and solve the indicated problem. Links to sources are offered by the teacher, or students find them on their own using search engines. At the end of the quest, students, working in a group, present a web page created on the indicated issue on their own, or other creative work in electronic, printed or oral form, such as a presentation on the discussed issue, collage, defense of a poster, writing an essay, reportage, interviews, talk shows and etc. Bernie Dodge, professor at the University of San Diego, being one of the developers of this form of educational activity, identifies the following types of tasks: retelling (expression of understanding in a new format); development of a plan for a future project based on the data obtained; creation of a virtual exhibition; video creation; invention of the culture capsule; conducting a journalistic investigation on the indicated problem with an objective expression of information; reaching consensus (justifying one's point of view and persuading opponents to their side); writing a compendium (quick reference, summary, synopsis) [17]. L.M. Takhauova, reveals the advantages of a web quest that contribute to solving problems in learning a foreign language: provides autonomy and independence of students; develops communicative competence; makes it possible to carry out an individual approach; motivates students to apply language knowledge and learn new language material; allows you to use a large amount of relevant authentic information; helps to organize active independent or group search activities of students, which they themselves manage; organizes work on any topic in the form of a focused research, both within a few hours and several weeks; promotes independent decision-making; develops critical thinking, trains thinking abilities [18].

Accordingly, a web quest is an educational and cognitive activity in a foreign language education, the purpose of which is to acquire a general result in solving a specific problem using Internet resources. Thus, in this article we examined the formation of socio-cultural competence and the essence of the problem-design approach. In turn, they considered the formation of socio-cultural competence in foreign

language education through project technology. So substantiated the essence of design technology – is a web quest in foreign language education.

REFERENCES

1. Kunanbaeva S.S. Modern foreign language education: methodology and theories / Almaty, 2005.-110, 262 p.
2. Chaklikova A.T. Categories “Competence” and “Competence” in the modern educational paradigm. KazNU Bulletin, Series «Pedagogical Sciences», No. 2 (21). Almaty, 2007.- P.9, 17.
3. Formation of Socio-Cultural Competence in Foreign Language Teaching- Minnisa S. Safina, Kazan (Volga region) Federal University, Kremlevskaya str., 18, Kazan, 420008, Russia file:///C:/Users/22101/Downloads/Formation_of_Socio-cultural_Competence_in_Foreign_.pdf
4. E. G. Asimov, A. N. Shchukin, 2009
5. Milrud, V.P. (2004). Competence in a language learning. Foreign Languages in School, 7, 31-35.
6. Safonova, V.V. (2001). Cultural studies in the modern language education. Foreign Languages
7. Salanovich N.A. Teaching to read authentic texts of linguistic and cultural content // Foreign languages at school. - 1999. - No. 1. - P. 18.
8. Anuziene Leva, The structure of socio-cultural competence (self) development 2015
9. Kultanova Zh.M., Eskazinova Zh.A. Development of students' socio-cultural competence studying at specialized foreign language secondary schools // BULLETIN OF THE KARAGANDA UNIVERSITY // Karaganda, 2015 <https://articlekz.com/en/article/14603>
10. Formation of Socio-Cultural Competence in Foreign Language Teaching- Minnisa S. Safina, Kazan (Volga region) Federal University, Kremlevskaya p.18, Kazan, 420008, Russia file:///C:/Users/22101/Downloads/Formation_of_Socio-cultural_Competence_in_Foreign_.pdf
11. URL: <https://lingvister.ru/slovar/sotsiokulturnaya-kompetentsiya>
12. Osipov D.L., Gruzdev D.A., 2018 p.14. Teaching technologies in higher school: concept, essence, content and structure
13. Salkhanova Zh.Kh. Ibraeva D.S. Teaching technology or technological approach // Science and life of Kazakhstan №4 Astana 2019 // p. 117, 260 pp.
14. Smailova F.I. and Doszhanova G.N. Modern technologies of teaching foreign languages // Science and life of Kazakhstan №4. Astana 2019 // p. 106 - 260 p.
15. Kormilina NV, Shugaeva N.Yu., 2016, p.85
16. Chireikina O.Yu., 2017 . English for Language and linguistic in higher education studies. 133 pю
17. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/WebQuest>
18. Bernie Dodge, Wire side chat. Webquest/1996
19. Takhauova L.M. WEB-QUEST technology as a way to implement project activities in English lessons, 2018 // <https://cyberleninka.ru/article/n/tehnologiya-web-quest-kak-sposob-realizatsii-proektnoy-deyatelnosti-na-urokah-angliyskogo-yazyka/viewer>

ӘОЖ 372.3/4

Ержекен Құралай Ермекқызы,

Шет тілі: екі шет тілі мамандығының 4 курс студенті

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,

Алматы, Қазақстан,

kuralay.erzheken@mail.ru

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ДЕРБЕСТІГІН ДАМУДАҒЫ ЖОБА ӘДІСІНІҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Аңдатпа. Жобалар мен жобалық әрекет әдісін қолдану балалардың әлеуметтік тәрбиесіне ықпал етеді (адамдардың бір-біріне әлеуметтік бейімделу қажеттілігін түсіну: келіссөздер жүргізу,

басқалар ұсынған идеяларға жауап беру, ынтымақтастық жасау, түсінуді қажет ететін басқа біреудің көзқарасын қабылдау мүмкіндігі). Педагогикалық технология ретінде жоба әдісі - бұл мәні бойынша шығармашылық ізденістің проблемалық әдістерінің жиынтығы. Жобалық іс-әрекетті ұйымдастыру мұғалімнің жоба қатысушыларымен белсенді өзара әрекеттесуіне белгілі бір дайындығына, оған қызығушылық танытуға, балаларды бірлескен іс-әрекетке ынталандыруға, жобаның кезеңдерін нақты білуге және осы әдісті қолдануға қойылатын белгілі бір талаптарды сақтауға негізделген.

Тірек сөздер: әдіс, жоба әдісі, дербестік, жобалық әрекетті ұйымдастыру, бастауыш сынып оқушыларының дербестігі.

Аннотация. Применение метода проектов и проектной деятельности способствует социальному воспитанию детей (пониманию необходимости социального приспособления людей друг к другу: умение договариваться, откликаться на идеи, выдвигаемые другими, умение сотрудничать, принимать чужую точку зрения как требующую понимания). Как педагогическая технология метод проектов представляет собой совокупность исследовательских поисковых проблемных методов, творческих по своей сути. Организация проектной деятельности базируется на определённой подготовке педагога к активному взаимодействию с участниками проекта, сформированностью у него умения заинтересовать, мотивировать детей на совместную деятельность, чётко знать этапы проекта и соблюдать определённые требования к использованию данного метода.

Ключевые слова: метод, метод проектов, самостоятельность, организация проектной деятельности, самостоятельности младших школьников.

Annotation. The use of the method of projects and project activities contributes to the social education of children (understanding the need for social adaptation of people to each other: the ability to negotiate, respond to ideas put forward by others, the ability to cooperate, to accept someone else's point of view as requiring understanding). As a pedagogical technology, the project method is a set of research search problematic methods that are creative in nature. The organization of project activities is based on a certain preparation of the teacher for active interaction with the project participants, the formation of his ability to interest, motivate children for joint activities, clearly know the stages of the project and comply with certain requirements for the use of this method.

Key words: method, project method, independence, organization of project activities, independence of younger students.

Әлемдік педагогикада жоба әдісі жобалық әрекеттің маңызды құрамдас бөлігі ретінде түбегейлі жаңашылдық емес, өйткені ол өткен ғасырдың 20-жылдарында АҚШ-та пайда болды. Ол сонымен қатар проблемалар әдісі деп аталды және американдық философ және ағартушы Джон Дьюи жасаған философия мен білім берудегі гуманистік бағыт идеяларымен байланысты, ол баланың жеке мүдделеріне сәйкес тиісті іс-әрекеті арқылы белсенді негізде оқытуды ұсынды.

В.У. Антоненко атап өткендей, уақыт өте келе жобалау әдісі идеясы біраз даму жолынан өтті. Қазіргі уақытта ол жақсы ойластырылған және құрылымдалған білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Мұндай оқыту ұйымы балалар мен мұғалімдердің қызығушылықтарының үйлесімін қамтамасыз етеді [1].

«Жобалау әдісі» 20-шы жылдардағы орыс ғалымдарының идеяларында көрініс тапты. Атап айтар болсақ, Б. В. Игнатьева, Н.К. Крупская, Е. Г. Кагаров, М. В. Крупенин, В. Н. Шульгин және басқа кеңестік мұғалімдер жобалау әдісі теорияны практикамен байланыстыра отырып, шығармашылық бастама мен оқытудың дербестігін дамытуды қамтамасыз ете алады деп санайды.

Глусова Е. Е. жобалық-бағдарлы оқыту мен жобалық жұмыстың келесідей теориялық принциптерін анықтады:

- *басты назарда - оқушы:* оның шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал ету;

- оқу процесі оқушы үшін жеке мағынасы бар іс-әрекеттің логикасына негізделген, бұл оның оқуға деген ынтасын арттырады; жобамен жұмыс істеудің жеке қарқыны әр оқушының даму деңгейіне жетуін қамтамасыз етеді;

- білім беру жобаларын жасауға кешенді көзқарас оқушының негізгі физиологиялық және психикалық функцияларының үйлесімді дамуына ықпал етеді.

Л. Р. Баимбетовтың пікірінше, жобалау әдісінің, сондай-ақ жобалау әрекетінің мақсаты, тұтастай алғанда, жобаға қатысушыларға жағдай жасау болып табылады:

1) алған білімдерін танымдық және практикалық міндеттерді шешу үшін пайдалануды үйрену;

2) әртүрлі топтарда жұмыс істеу арқылы қарым-қатынас дағдыларын меңгереді;

3) өз бойында біліктер мен дағдыларды, оның ішінде зерттеу біліктерін (проблемаларды анықтау, ақпарат жинау, бақылау, талдау, гипотезаларды құру, жалпылау, технологиялық жобалау, конструкторлық, коммуникативтік, диагностикалық талдау) дамытады;

4) жүйелік ойлауды дамыту және т.б. [2].

М. В. Дубованың пікірінше, балалардың жобалық іс-әрекетінің негізгі мәні оңтайлы білім беру ортасын құру болып табылады, соның арқасында адамның әлеуетті мүмкіндіктері ашылады, баланың мәдениеті мен айналасындағы әлем игеріледі, алынған білімді практикада қолдануға жағдай жасалады. Сонымен қатар, зерттеушілер баланың жобалар жасауы жеке тұлғаны әлеуметтендірудің қарқынды процесіне, оқytудың өмірмен байланысын енгізуге, белсенді ойлауды ынталандыруға және танымдық қызығушылықтардың кең спектрін қалыптастыруға ықпал ететінін атап өтті [3].

А. И. Бондаренко жоба әдісі дербестік, балалар мен ересектердің ынтымақтастығы, балалардың жеке және жас ерекшеліктерін ескеру сияқты педагогикалық принциптерді кешенді түрде жүзеге асыруға мүмкіндік беретінін атап өтті [4].

Жобалық іс-әрекеттің негізі идея болып табылады, оның мәні іс жүзінде немесе теориялық тұрғыдан маңызды мәселені шешуде нәтиже алу мүмкіндігі болып табылады. Бұл нәтижелерді нақты практикалық іс-әрекетте көруге, түсінуге және қолдануға болатындығын білдіреді.

О.В. Брыкованың пікірінше, жобалық іс-әрекеттің бір ерекшелігі - ол жоба қатысушыларының дербес әрекетіне бағытталған, оны әр түрлі формада көрсетуге болады: жеке, жұптық, топтық және т. б. [5].

Педагогикалық технология ретінде жоба әдісі - бұл мәні бойынша шығармашылық ізденістің проблемалық әдістерінің жиынтығы. Жобалық іс-әрекетті ұйымдастыру мұғалімнің жоба қатысушыларымен белсенді өзара әрекеттесуіне белгілі бір дайындығына, оған қызығушылық танытуға, балаларды бірлескен іс-әрекетке ынталандыруға, жобаның кезеңдерін нақты білуге және осы әдісті қолдануға қойылатын белгілі бір талаптарды сақтауға негізделген.

Е. С. Полаттың пікірінше, жоба әдісін екі жолмен қарастыруға болады - технология ретінде де, оқыту технологиясына енгізілуі мүмкін тәуелсіз әдіс ретінде де:

– проблемалық оқыту технологиясының нұсқасы ретінде;

– оқу процесін даралауға мүмкіндік беретін кешенді оқыту әдісі ретінде;

– топтық оқыту әдісі ретінде;

– баламалы еркін еңбек технологиясы ретінде;

– тұлғаның шығармашылық қасиеттерін дамытуға бағытталған дамыта оқыту технологиясы ретінде;

– өзін-өзі дамыту технологиясы ретінде [6].

Е. И. Долян жобалық технология келесідей әрекет түрлерінің әдістері мен тәсілдерін біріктіреді деп санайды:

- ойын;

- оқу;

- коммуникативті;

- түрлендіргіш;

- құндылық-бағдарлы.

Оқу-тәрбие процесінде жобалық технологияны қолдану келесі бағыттарға бағытталған:

– оқушылардың танымдық дағдыларын дамыту;

- жаңа білім, дербестік алу кезінде белсенді ұстанымды дамыту;
- өзін-өзі дамытуға ұмтылысты қалыптастыру;
- қажетті оқу ақпаратын іздеу дағдыларын дамыту [7].

Белсенділікті ынталандыру, өзін-өзі дамытуға ұмтылу, әрекетті ұйымдастыру және ақпаратты іздеу дағдыларын дамыту арқылы дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасалады.

Жобалар мен жобалық іс-шаралар әдісін қолдану балалардың әлеуметтік тәрбиесіне ықпал етеді (адамдардың бір-біріне әлеуметтік бейімделу қажеттілігін түсіну: келіссөздер жүргізу, басқалар ұсынған идеяларға жауап беру, ынтымақтастық жасау, түсінуді қажет ететін басқа біреудің көзқарасын қабылдау мүмкіндігі).

Күнделікті педагогикалық әрекетінде жобалық әдіс пен жобалық әрекетті қолдана білу - мұғалімнің жоғары біліктілігінің көрсеткіші, оның балаларды оқыту мен дамытудың прогрессивті әдістемесі. Бұл технологиялар 21 ғасырдың технологияларына жатады, бұл ең алдымен адам өмірінің тез өзгеретін жағдайларына бейімделу қабілетін қамтамасыз етеді [8].

Жобалау әрекеті көптеген ұғымдарды қамтиды: жоба, жоба әдісі, жоба құрылымы, жобалау, Жобалау технологиясы, жобалау әрекетінің технологиясы, жобалық педагогикалық технология, жобалау технологиясы, болжау, құрастыру, модельдеу, зерттеу, жоспарлау; рефлексия; жобаның тиімділігін бағалау рәсімдері және т. б.

Жоба - дербес және ұжымдық шығармашылық аяқталған жұмыс немесе ересектер арнайы ұйымдастырған және балалар орындаған, әлеуметтік мәні бар нәтижесі бар, шығармашылық жұмыстарды жасаумен аяқталатын іс-шаралар кешені [9].

Жобада білімнің әртүрлі салаларынан білім мазмұнын біріктіруге болады, бұл оқушылардың, педагогтардың және ата-аналардың бірлескен танымдық-ізвестіру әрекетін ұйымдастыруда үлкен мүмкіндіктер ашады.

Жоба әдісі әрдайым қандай да бір мәселені шешуді болжайды. Жобалар әдісі баланың іс-әрекетінің кешенін және мұғалімдерге арналған осы әрекеттерді ұйымдастырудың әдістерін (тәсілдерін), жоспарланған нәтижелер алуға мүмкіндік беретін дидактикалық құралдардың, жағдайлардың, іс-әрекеттің кезеңдерінің жиынтығын сипаттайды, яғни бұл - бұл педагогикалық технология.

Жобалық іс-әрекет оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынастың ерекше сипатымен сипатталады. Жобалық іс-әрекетте студент іс-әрекеттің мақсатын өзі анықтайды, жаңа білімді немесе әрекеттің әдістерін, тәжірибелерді ашады, шешімдерді таңдайды. Бұл жағдайда мұғалім көмекші рөлін атқарады. Бұл іс-әрекеттің мақсатын анықтауға көмектеседі, ақпарат көздерін ұсынады, жұмыстың мүмкін болатын түрлерін ұсынады, нәтижелерді болжауға көмектеседі, студенттің белсенділігінің көрінуіне жағдай жасайды.

Н.М. Конышева жобалық іс-шараларға қатысушылар қойылған мақсатқа жету үшін бір-бірімен белсенді қарым-қатынас жасайтындығына назар аударады. Жоба аясындағы іс-әрекеттің өзі студенттерді белсенділікке, бастамашылдыққа, жалпы нәтижеге қол жеткізуге байланысты әрекеттерді жүзеге асыруға жауапкершілікпен қарауға итермелейді [10].

Бастауыш мектеп жасындағы балаларда жобалық іс-әрекеттегі дербестікті дамытудың маңызды шарттарының бірі - бұл көптеген белсенділік таныту қажеттілігін және дербестіктің маңызды сипаттамаларын құрайтын қасиеттерді білдіретін жобалардың көптеген түрлерінің шығармашылық сипаты. Сонымен қатар, мұғалім оқушылардың іс-әрекетін жобалардың тақырыбы мен мазмұнын анықтау арқылы реттей алады.

Дербестікті субъективті тәжірибе тұрғысынан талдай отырып, А.К.Осницкий әртүрлі жас кезеңдерінде қалыптасатын және дербестіктің қалыптасуына әсер ететін 5 компонентті бөліп көрсетеді:

- құндылықтар тәжірибесі (қызығушылықтарды, моральдық нормаларды, сенімдерді қалыптастырумен байланысты);
- рефлексия тәжірибесі (адамның өзінің мүмкіндіктері мен объективті әлемдегі мүмкін қайта құрулар туралы білімдерін орындалатын іс-әрекеттің талаптарына сәйкестендіру тәжірибесі);

- әдеттегі белсенділік тәжірибесі (белгілі бір еңбек жағдайларына, күш-жігерге және сәттілік деңгейіне бағытталған);

- пайдалану тәжірибесі (пәнді қайта құруға және өзін-өзі реттеу дағдыларына байланысты жалпы еңбек дағдыларын қамтиды);

- ынтымақтастық тәжірибесі (басқа адамдармен ынтымақтастық мүмкіндігі) [11].

Жобалық іс-әрекетте балалардың дербестікті дамыту үшін қажетті тәжірибенің барлық компоненттерін алуы үшін жағдайлар жасалады.

Жобалау әрекетін ұйымдастыру кезең-кезеңмен жүзеге асырылады. Жобалық іс-әрекеттің әртүрлі кезеңдерінде балалар дербес іс-әрекет тәжірибесін алады. С. В. Степанова жоба бойынша жұмыстың негізгі кезеңдерін бөліп көрсетеді:

1. Бірінші кезең. Жобаға дайындық (кіріспе әңгіме, зерттелетін объект туралы алғашқы түсінікті қалыптастыру, осы тақырыпқа қызығушылықты қалыптастыру, шығармашылық қызмет үшін жағдай жасау).

Жобаға дайындық оқушылардың қызығушылықтары мен бастамаларын дамытумен, сондай-ақ олардың әлеуметтік қолайлы формаларда белсенді болу қажеттілігін дамытумен тығыз байланысты.

2. Екінші кезең-жобаны ұйымдастыру (тақырыпты таңдау, жобаның мақсатын қою, ақпарат алу көздерін анықтау, іс-қимыл жоспарын анықтау).

Жобаны әзірлеу және жоспарлау кезінде оқушылардың реттеуші дағдылары белсенді дамиды: өз қызметін жоспарлау, мақсат қою.

3. Үшінші кезең-жобаны іске асыру (жоба жоспарын орындау бойынша іс-қимылдарды жүзеге асыру, ақпарат жинау, нәтижеге қол жеткізу).

4. Төртінші кезең - жобаның дайын өнімін ұсыну немесе оны қорғау.

Нәтижені елестете отырып, кіші мектеп оқушылары өзіне сенімді болуды үйренеді, өз ойларын айтуды үйренеді. Сонымен қатар, осы кезеңде белсенділік пен тәуелсіздіктің маңызды көзі ретінде өзіне оң көзқарас қалыптастыру үшін қолайлы жағдайлар жасалады.

5. Бесінші кезең-жұмыс нәтижелерін бағалау.

Нәтижелерді бағалай отырып, кіші мектеп оқушылары өздерінің рефлексиялық дағдыларын дамытады және олардың нәтижелеріне оң баға бере отырып, олар Тәуелсіздік пен басқа да қасиеттерді шоғырландыруға және оларды әр түрлі іс-әрекетте көрсету қажеттілігін дамытуға ықпал етеді [34].

Дербестікті дамытудың әдістері мен тәсілдерінің қатарына мыналар жатады: жоба, тапсырмалар, жаттығулар және т. б.

И. Чечельдің айтуынша, көптеген жобалар әртүрлі іс-әрекеттерді біріктіреді, осылайша кіші мектеп оқушыларының тәжірибесін байытады және жеке қасиеттердің бүкіл кешенін дамытуға ықпал етеді. Жобалар іс-әрекетте жүзеге асырылады, ал әрекет дербестікті дамытудың тағы бір маңызды шарты болып табылады [12].

Жобалардың көмегімен балалар іс-әрекеттерді жүзеге асырумен байланысты дағдыларды дамыта алады: кіші мектеп оқушылары мақсат қоюды, іс-әрекеттерді жоспарлауды, нәтижеге жету үшін нақты әрекеттерді орындауды және нәтижені бағалауды үйренеді. Бұл дағдылар оқушыларға өз іс-әрекеттерін өз бетінше ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Сондықтан әрекетті ұйымдастыру дағдыларын дамыту дербестікті дамытудың маңызды шарттарының бірі болып табылады.

Бастауыш сынып оқушысы үшін оның әрекетіне оң баға беру үлкен маңызға ие. Балалардың бастамасын қолдау, дербестікті ынталандыру бастауыш сынып оқушыларының өзіндік іс-әрекетін ынталандыруды дамытуды қамтамасыз етеді.

Дербестікті дамыту балалардың мүдделерін кеңейтуге ықпал етеді. Қызығушылық - бұл бастауыш сынып оқушыларының іс-әрекетін бастайтын қозғаушы күш, сондықтан оқушылардың мүдделерін дамыту маңызды.

Осыған сүйене отырып, жобалық әрекетті пайдалану бастауыш мектеп жасында дербестікті дамытудың тиімді құралдарының бірі деп тұжырымдай аламыз, өйткені жобалық іс-әрекетте

жеке тұлғаның күрделі интегративті сипаттамасы ретінде дербестікті дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасалады.

ӘДЕБИЕТ

1. Антоненко В.У. Применение проектной технологии в школьном обучении: эволюция метода проектов. //Вестник КГУ – 2016 – №9 – С. 21-27.
2. Глусова Е.Е. Теоретическое обоснование проектной деятельности в начальной школе. //Классный руководитель – 2015 – № 6 – С. 54-58.
3. Баимбетова Л.Р. Новые методы обучения //12-летнее образование. – 2014. – №10. - С. 4-9.
4. Дубова М. В. Организация проектной деятельности младших школьников с позиции компетентностного подхода //Начальная школа: плюс до и после. - 2010. - №1. - С. 62-68.
5. Бондаренко А. И. Проект как одна из форм организации образовательно-воспитательного процесса в начальной школе. //Начальная школа: плюс до и после. - 2004. - №5. - С. 9-13.
6. Брыкова О. В. Проектная деятельность в учебном процессе. - М.: Чистые пруды, 2006. – 32 с.
7. Полат Е. С. Метод проектов. Современная гимназия: взгляд теоретика и практика. – М.: ВЛАДОС, 2010. – 347 с.
8. Долян Е. И. Исследовательская деятельность младших школьников как средство их интеллектуально-творческого развития //Начальная школа: плюс до и после. - 2009. - №11. - С. 33-37.
9. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. - СПб. 2009. – 720 с.
10. Кусов В.А. Образовательные проекты: специфика организации. - М.: Эксмо, 2012 – 213 с.
11. Конищева Н. М. Проектная деятельность школьника. Современное состояние и проблемы //Начальная школа. - 2005. - №1. - С. 17-27.
12. Степанова, С. В. Организация проектной деятельности в начальной школе //Начальная школа. 2010. - №10. - С. 42 - 46.
13. Чечель И. Метод проектов: субъективная и объективная оценка результатов //Директор школы. – 2000. – № 4. – С. 3-10.

UDC: 378.147:811

Kazizov A.B.
graduate degree student
KazUIR&WL named after Ablai Khan,
Almaty, Kazakhstan.
kazizov96@bk.ru

“THE MAIN ASPECTS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE WRITTEN SCIENTIFIC SPEECH IN HIGH SCHOOLS”

Annotation. When considering the issue of the object of scientific and cognitive activity of written scientific speech, we proceed from understanding it as a cognizable entity, which is characterized by the unity of the known and the unknown acts in the form of knowledge. Knowledge exists due to the communicative and cognitive activity of the scientist, which is carried out through verbal thinking, the product of which is formalized in the form of a text. For the purposes of analysis, conventionally, as well as taking into account the unity of the subjectivity and objectivity, knowledge can be divided into three aspects: 1) the ontological aspect, understood in the sense of the objectivity of knowledge: all knowledge should be characterized by a relation to what is known outside of it; 2) the axiological aspect, understood as the realization of the value orientation of the subject in the process of cognitive activity; 3) the methodological aspect, understood as the implementation of methods for substantiating and interpreting the knowledge obtained by the subject of cognitive activity.

Аннотация. Бұл мақалада ғылыми-танымдық іс-әрекет объектісі, оны шет тілінің жазбаша ғылыми сөйлеу аспектілерінің әмбебап нысаны ретінде түсінуден бастап мәселе қарастырылады.

Ғылыми мәтіннің мазмұны түсінік, классификация, типология, гипотеза, теория және заң сияқты білім формаларымен корреляция жасайды. Субъективті-объективті білімнің бірлігін ескере отырып, ғылыми-танымдық қызмет саласын талдай отырып, оны бөлуге болады негізгі 3 аспектке: тіл университеттері студенттерінің жазбаша ғылыми сөйлеуінің танымдық іс-әрекетінің онтологиялық, аксиологиялық және әдістемелік аспектілері.

Аннотация. В данной статье рассматривается вопрос об объекте научно-познавательной деятельности из понимания его как универсальная форма аспектов иноязычной письменной научной речи. Содержание научного текста соотносится с такими формами знания, как понятие, классификация, типология, гипотеза, теория и закон. Анализируя поле научно-познавательной деятельности, с учётом единства субъективно-объективного знания можно расчленить на 3 основных аспекта: онтологический, аксиологический и методологический аспекты познавательной деятельности письменной научной речи студентов языковых вузов.

Writing scientific articles for their submission to domestic and foreign journals is dramatically difficult task. This is one of the most laborious stages of a modern researcher's work. At the present time, a successful scientific career, defense of a thesis, master's or doctoral dissertation is impossible without the publication of a certain number of scientific articles. In this regard, the famous expression "publish or perish" has become widespread in the Scientific field. When evaluating research activities, not only the number of published articles is taken into account, but, of course, their quality. At the same time, the author of any significant achievement is considered to be the one who first published the results in a well-known scientific journal, which implies thorough review of articles by specialists in a particular field of knowledge.

The structural unit of a scientific text is a paragraph. It contains certain ideas, provisions, arguments, micro themes. They are expressed in keywords that are easy to isolate, defining the essence of the paragraph. Each paragraph has a beginning, a main paragraph phrase, a commentary part, and an output. To connect individual fragments of the text, introductory words, certain speech cliches are used.

The main methods of constructing a scientific text are description, reasoning, narration. Scientific text is a type of rigid structure text. Description is a verbal depiction of a reality phenomenon by listing its features. Narration is a story about events, phenomena, transmitted in a certain sequence. Reasoning - verbal presentation, explanation and confirmation of any thought. The scientific style of speech involves the use of the following methods of logical organization of the scientific text: deduction, induction, analogy and problem statement.

Written speech is fundamentally different from oral speech in that it can be carried out only according to the rules of "expanded (explicit) grammar" necessary to make the content of written speech understandable in the absence of gestures and intonations accompanying speech.

Any rapprochement of monologue, written speech with the structure of oral dialogical speech is impossible. This is manifested, in particular, in the fact that those ellipses and grammatical incompleteness, which are justified in oral speech, become completely inapplicable in written speech. Analyzing the field of scientific and cognitive activity, taking into account the unity of subjective-objective knowledge, it can be divided into 3 main aspects: ontological, axiological and methodological aspects of the cognitive activity of written scientific speech of language university students.

The Ontological aspect of knowledge:

The ontological aspect of knowledge is associated with its content. It correlates with the result of cognitive activity, when it is possible to find already established connections between the elements of knowledge. In other words, knowledge appears as a logical-semantic entity [1, p.97]. The content of a scientific text is related to such forms of knowledge as concept, classification, typology, hypothesis, theory and law.

The scientific concept is a universal form of knowledge. Concepts considered in statics are subdivided into initial (those that are not defined through the concepts of this theory and are the most general within the term system of the text), basic (those that are defined within the term system of

the text) and clarifying (those that are used to develop basic concepts). The core of the ontological microfield of knowledge is constituted by the initial concepts as indefinable and basic as determinable, on the periphery there are clarifying concepts dependent on the basic ones.

Establishing, following the author of a scientific work, the logical and semantic relations between these concepts, it is possible to build a graph of the conceptual structure of the text.

The Axiological aspect of knowledge:

The axiological aspect of knowledge is understood as the realization of a scientist's value orientation in the process of scientific cognition, i.e. his ability to rationally evaluate both known and unknown knowledge in terms of its reliability, novelty and relevance for the scientific community and society as a whole.

Analyzing the role of assessment in the development of a scientific text, N. V. Danilevskaya comes to the conclusion that the alternation of old and new knowledge in itself does not yet reflect the "dynamics of meaning-building". In her opinion, the basis of the alternation of the components of knowledge is assessment, which acts as a "kind of energetic impulse", a source of structural and semantic dynamics expressed in the product of a scientific idea: "cognitive assessment permeates the entire fabric of the text, either embodied (including emotionally and expressively colored units), or hidden as realized in the verbal tissue, the author's choice of a certain version of the judgment-statement necessary for the deployment of the substantiation of new knowledge, its gradual formation into a consistent scientific theory "[2,p.360].

Without a shadow of a doubt, the most important, socially significant characteristics of the content of scientific knowledge are the degree of its reliability, novelty and relevance. To express this complex of interrelated general characteristics of knowledge, the author uses a variety of linguistic means.

Evaluation of the content from the point of view of its reliability includes doubt, confidence in the reliability and statement of fact as the highest degree of confidence in expressing the reliability of the content.

Means of expressing doubt are introductory words perhaps, maybe, probably, possibly, syntactic constructions like it seems that, it seems unlikely that, it is not clear, verb and nominative phrases like cast / raise / express doubt, of a rather doubtful kind, an uncertain area / cause / outcome, an uncertainty in the data, remain unclear, etc. For example: It seems highly probable that we will be able to find some correlation between earthquake occurrence and observed phenomena merely by accumulating data; The book's importance lies in the impact it probably will make; The argument is based on theoretical considerations of a rather doubtful kind; The relationships between emissions and forcing are only approximate and these constants are of uncertain magnitude. Modal verbs may, might, conveying the meanings of an assumption, possibility, probabilities of action, thereby contributing to the expression of doubt: This algorithm might not be successful for two reasons; While this may seem to cause problems, these problems are only apparent.

Confidence in the reliability of knowledge can be considered an important point in the knowledge of reality. The following means are used to express this meaning: modal words sure, certainly, more clearly, undoubtedly, evidently, syntactic constructions should be evident that, it became / is clear, it is / becomes obvious that, subjective infinitive turnover with be like likely, be sure, be certain, for example: This is immediately evident if we choose a slightly less artificial model; It is indeed as a tool of social interaction that speech most clearly confers an evolutionary advantage on man.

Consequently, in terms of content, the axiological aspect of knowledge includes such characteristics as doubt, confidence in the reliability of knowledge and the indisputability of knowledge, as well as the novelty and relevance of the content. The axiological aspect of knowledge, being a product of abstraction from the subject-specific knowledge explicated in the text, does not have a structure that is transparently presented in the text, and cannot be considered in isolation from the ontological aspect of knowledge. On the other hand, the axiological field of knowledge correlates with the field of the subject of cognitive activity, in particular with such a characteristic of the cognitive style of thinking

of a scientist as rigidity - flexibility of thinking, which determines the use of means of expressing doubt, confidence in the reliability of knowledge and the highest degree of confidence - statement of fact [3.p.16].

The Methodological aspect of knowledge:

The methodological aspect of knowledge is understood as the implementation of methods for substantiating and interpreting knowledge obtained by the subject of cognitive activity. The methodological aspect of knowledge has a field structure: the core is formed by the methodological attitude and method, the periphery is the development of research methods. The method of cognition, which regulates the practical realization of cognition, manifests itself as a mode of activity, encompasses the methodology and technique of research. It is the strategic function of the method that determines the fact that knowledge as a product of cognitive activity acquires a cognitive form, which is complicated in the process of knowledge development and is often conventionally defined as a fact, classification, typology, hypothesis, theory, law. Indeed, classification is based on description (includes it), typology is nothing more than a classification according to the essential properties of objects (phenomena), theory and hypothesis differ only in opposition (hypothesis is an unproven theory). According to MP Kotyurova, the fact that each higher form includes a certain method of obtaining knowledge, "assimilating" also the nature of its presentation in the text, gives reason to consider the methodological aspect of knowledge as a field not only in the epistemic plane, but and linguistic [4.p.170].

The methodological aspect of knowledge can be viewed as a way of forming new concepts, substantiating and interpreting basic and clarifying concepts, i.e. a way of establishing logical and semantic relations between concepts, for example, by dividing concepts, or by generalizing concepts according to some attribute.

The importance of the logical operation of dividing concepts, as a result of which the relationship "whole - its parts" is established, emphasized A.G. Spirkin: "logical cognition begins from the moment when a person begins to dismember the integral sensory image of an object and compare it with the image of another object, i.e. .e. when the image of one the subject is included in connection with another image, as a result of which a logically articulate thought arises "[5.p.303].

It can be assumed that through the methodological aspect the connection of the object field with the field of the subject of cognitive activity is carried out. The connection is established by correlating the field of knowledge with the psychological attitude of the subject to the analyzing or synthesizing side of thinking. In the process of text formation, this manifests itself in the selection of means for interpreting concepts.

All of the above confirms the field structure of knowledge, in which ontological, axiological and methodological aspects can be distinguished. The ontological field, which occupies a nuclear position in the whole field of knowledge, correlates with the initial and basic concepts and their logical-semantic relations (which constitutes the core of this field) and clarifying concepts and their logical-semantic relations (which constitutes the periphery of the field). The axiological field correlates with the value orientation of the cognizing subject, in particular, with his rational assessment of the degree of reliability, novelty and relevance of knowledge. The methodological field is a way of establishing logical and semantic relations between basic and clarifying concepts by dividing concepts, their connection through the establishment of relations "whole - its parts" or by generalizing concepts according to some attribute. In the peripheral zone, these fields are closely related to each other, which is manifested in the nature of the use of linguistic means for their expression, and with the field of the subject, in particular with the main individual psychological characteristics of the scientist, such as the categorical profile and the cognitive style of thinking, which are manifested through selection basic and clarifying concepts, as well as through the installation to obtain new knowledge [4, p. 114].

In connection with the increasing role of written communication in receiving and transmitting information, teaching communicative writing as a type of speech activity is becoming increasingly important. One cannot but take into account the practical significance and prevalence of written speech communication as a result of the widespread use of such modern means of communication as

e-mail and the Internet. In modern conditions, future specialists are required not only to possess the ability to express their thoughts in writing correctly in linguistic and speech terms, but also to be able to intercultural written communication, including network communication, in an appropriate situation. They should also be able to reasonably express their point of view, analyze, compare and evaluate facts and events, i.e. have logical thinking skills.

Nevertheless, an analysis of the written works of university students shows a fairly low level of written language proficiency. When writing written works, the inability of students to formulate the main idea, clearly identify various aspects of the problem, argue their point of view, draw conclusions based on the entire text, ensure coherence within the written text, and arrange the text structurally and logically correctly. In addition, students experience certain difficulties in disclosing the topic, which leads to the fact that some of the requested information is either missing or transmitted inaccurately.

It is quite obvious that students are not sufficiently aware of the essence of the concept of “written expression of thoughts”, about the types of written work that they have to perform in the process of studying at the university, about the target orientation of various types of work, about the influence of the formation of written speech communication skills on mastering oral speech. [6,p.202] Students underestimate the role of expressing thoughts in writing as a means of communication, do not realize the importance of this type of speech activity as an important aspect of learning. In addition, students do not sufficiently imagine what the requirements are for such types of written work as a scientific article, abstract, reviews.

This is largely due to the fact that for quite a long time the written expression of thoughts in a foreign language was assigned a less significant role in the communication process compared to oral communication, reading and listening - the role of an auxiliary teaching tool. This role of writing is preserved to a certain extent at the present stage. As before, considerable attention is paid to teaching writing using written exercises in order to correct the existing incorrectly formed skills in the field of language, to consolidate and apply lexical and grammatical phenomena, and not to the formation or further development of previously acquired communicative competence.[5,p.198]

As for the control of skills in the field of written speech, the text created by students that represents the final written work (for example, a terminological reference book, an abstract to an article, an algorithm for writing a scientific article) on the indicated problems or an abstract) is often assessed without a thorough analysis of the written work, as a whole. Moreover, the greatest attention is paid mainly to the analysis of lexico-grammatical errors (it is their number that characterizes the success of the work), and not to how fully the communicative task was solved and how correctly the written text itself is organized.

Undoubtedly, the function of the written consolidation of orally developed language constructions, as well as the use of writing as a means of controlling the formation of speech skills and abilities of students has a right to exist. These functions remain in the written language, especially in the early stages of training, in the course for beginners and partly in the basic course.

It is known that the teaching of written scientific speech is closely related to teaching other types of speech activity. Having its own psychological and linguistic characteristics, written speech performs the same function with oral speech - the function of communication [7,p.120]. So in speaking, as a scientific speech activity, and, above all, in monologue speech, there are all the components that are mandatory for writing, with the exception of spelling components: the emergence of an idea, the formulation of thought, its lexical and grammatical implementation. As for written speech, according to A.A.Leontiev, it is a private way of implementing speech activity, its productive form, in the process of which thought is formulated and transmitted to the reader in writing. Moreover, unlike oral speech, written speech provides an opportunity for a deeper understanding of the statement, and, therefore, the written text is always more clearly structured, since written speech requires a consistent and logical presentation of information in order to avoid misinterpretation of the stated. It is also characteristic that a written message carries a greater amount of information than an oral one.

Being a product of writing as a type of speech activity, the written text is a logically interconnected in terms of composition and meaning, a single whole and is built from speech utterances with certain communicative properties, and each type of written text has its own structural features. Generation and design of a written text in a foreign language is a more complex and time-consuming process in comparison with the construction of an oral utterance. This also affects the process of teaching a foreign language. There are differences in the duration of the formation of skills in speaking and writing: in order to teach writing as a productive skill, certain efforts are required, specially selected exercises that form strategies aimed at the gradual development of competencies necessary for solving communication problems. In the process of teaching written speech, it is precisely the mastery of a set of relevant knowledge, speech skills and communication skills necessary for generating a written text that serves as a means of communication takes place.[8,p.23]

Currently, there has been a rethinking of the very idea of the communicative orientation of education, which is more in line with the modern stage of development of society and the real needs of students. At the same time, the importance of oral speech as a means of personal and professional communication is in no way questioned. However, teaching practice shows that understanding the written text and generating a communicatively meaningful text for students in writing is no less, and sometimes even more important, than free speaking: the effectiveness of communication of the author of the text depends on how logically correct the text is the one to whom it is intended (reader / addressee).

The change in attitudes towards writing was largely facilitated by the involvement in the international educational process, the preparation of students in accordance with international standards, including confirmation of the appropriate level of language proficiency with the adopted measurement tools, that is, passing exams in order to obtain various certificates. The main task of the currently existing examination systems is to control the effectiveness of communication in oral and written speech, which implies the presence in them of certain types of tasks that are used to exercise this control.

REFERENCES:

1. Pushkin, VN Psychology and cybernetics / VN Pushkin. - Moscow: Pedagogy, 1971.
2. Danilevskaya, NV The role of assessment in the mechanism of the deployment of a scientific text / NV Danilevskaya. - Perm: Publishing house of Perm. University, 2005. -- 360 p.
3. Nikulshina, N. L. Ways of presenting axiological aspect of knowledge in research discourse / N. L. Nikulshina // Reports scientific society. - 2013. -- No 2. - P. 16 - 19.
4. Kotyurova, MP On the extralinguistic foundations of the semantic structure of a scientific text (functional and stylistic aspect) / MP Kotyurova. - Krasnoyarsk: Publishing house Krasnoyarsk. University, 1988. -- 170 p.
5. Williams, M. Psychology for Language Teachers: A Social Constructivist Approach / M. Williams, R. L. Burden. - Cambridge : CUP, 1997.
6. Weissberg, R. Writing up research: experimental research report writing for students of English / R. Weissberg, S. Buker. - Englewood Cliffs, NY : Prentice Hall Regents, 1990. - 202 p.
7. Trzeciak, J. Study Skills for Academic Writing (Student's book) / J. Trzeciak, S. E. Mackay. - New York : Phoenix ELT, 1994. - 120 p.
8. Savignon, S. J. Communicative Language Teaching: Discourse Process and Goals / S. J. Savignon // Методология исследования: дискурс в обучении иностранному языку : Междунар. сб. науч. тр. / отв. ред. Р. П. Мильруд. - Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2002. - С. 3 - 23.

Мырзагулова Эльнора

Мамандық: Шет тілі: екі шет тілі мамандығының

4 курс студенті

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,

Алматы, Қазақстан,

Myrzagulova9898@mail.ru

**БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН
СЫНЫПТАН ТЫС ІС-ӘРЕКЕТТЕР АРҚЫЛЫ ДАМУЫ МҮМКІНДІКТЕРІ**

Аннотация: Мақалада сыныптан тыс іс-әрекеттердің бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік құзіреттілігін дамытудағы маңызы ашып көрсетіледі және бұл бағыттағы жұмыстарды ұйымдастыру жолдары қарастырылады. Сыныптан тыс іс-әрекеттердің негізгі бағыттарын айқындай отыра, автор оқушының өз бойындағы әлеуметтік дағдыларды сәтті, нәтижелі және қарқынды түрде қалыптастыруы оның өзін-өзі қаншалықты түсінетініне, өз дамуына қаншалықты ықпал ететініне және осы процеске қаншалықты мақсатты түрде қатысатындығына байланысты екендігіне назар аудартады. Сыныптан тыс іс-әрекеттерді ұйымдастырудағы негізгі мақсат - оқушылардың қоғамға, жалпы өмірге қажетті әлеуметтік тәжірибеге қол жеткізуіне және қоғам қабылдаған құндылықтар жүйесін қалыптастыруға жағдай жасау деген тұжырымға келеді.

Кілт сөздер: әлеуметтену, әлеуметтік құзіреттілік, әлеуметтік құзіреттілікті дамыту, сыныптан тыс іс-әрекет, қарым-қатынас, әлеуметтік тәжірибе.

Аннотация: В статье раскрывается значение внеурочной деятельности в развитии социальной компетентности у учащихся младших классов и рассматриваются пути организации работы в данном направлении. Определяя основные направления внеурочной деятельности, автор обращает внимание на то, что успешное, результативное и интенсивное формирование учеником своих социальных навыков зависит от того, насколько он осознает себя, насколько способствует своему развитию и насколько целенаправленно участвует в этом процессе. Так же автор утверждает что, основной целью организации внеурочной деятельности является создание условий для социализация ученика и достижения им социального опыта, необходимого для жизни в целом, формирования принятой обществом системы ценностей.

Ключевые слова: социализация, социальная компетентность, развитие социальной компетентности, внеклассная деятельность, общение, социальный опыт.

Abstract: The article reveals the importance of extracurricular activities in the development of social competence in primary school students and examines the ways of organizing work in this direction. Defining the main directions of extracurricular activities, the author draws attention to the fact that the successful, effective and intensive formation of the student's social skills depends on how much he is aware of himself, how much he contributes to his development and how purposefully he participates in this process. The author also claims that the main purpose of organizing extracurricular activities is to create conditions for the socialization of the student and the achievement of social experience necessary for life in general, the formation of a system of values accepted by society.

Keywords: socialization, social competence, development of social competence, extracurricular activities, communication, social experience.

Адамзат дамуындағы балалық шақ - бұл тұлғалық дамудың ерекше кезеңі. Бұл уақытта баланың өсу процесі, оның ересектердің әлеуметтік әлеміне енуі, жаңа көзқарастар мен құндылықтардың қалыптасу процестері жүреді. Өзін-өзі ұстаудың әлеуметтік, мәдени, адамгершілік ережелерін және қоғамдық өмірдің заңдылықтарын игере отырып, өз іс-әрекетін бағалау, басқалармен тиімді қарым-қатынас жасау және өмірлік қиын жағдайлардан шығу қабілеттері дамиды [1. 1-2].

Бала қоғамдық өмірдің мәдени, рухани, адамгершілік заңдылықтары мен ережелерін меңгерген кезде оның әлеуметтік құзыреттілігі дамиды. Яғни өз іс-әрекетіне жауапкершілікпен қарау, оны бағалау, айналасындағы адамдармен, жалпы қоршаған ортамен тиімді қарым-қатынас жасау қабілеті қалыптаса бастайды.

XX ғасырдың 40-жылдардың аяғы 50-ші жылдары американдық психологтар мен әлеуметтанушылардың еңбектерінде (Д. Доллард, Дж. Колмон және басқалар) бала мен қоғамның өзара әрекетін баланың «әлеуметтенуі» деп атап, ғылыми тұжырымдамаға жасаған.

Ал XXI-ғасырдағы жедел даму және техникалық прогрес кезінде дүниежүзінде әлеуметтік-экономикалық, саяси және мәдени мәселелер жаңа әдістермен шешілуде. Оның ішінде білім беру саласында да көптеген өзгерістер болуда. Заман дамуы мен қоғам талабына байланысты баланың дамуы, оның әлеуметтенуіне ерекше мән берілуде. Және бұл сала ерекше зерттеу жүргізіп, ғылыми тұрғыдан тұжырым жасауға негіз болып тұр.

Қазіргі уақытта қосымша және ресми емес білімге қол жетімділіктің теңсіздігі білім алу және білім берудегі теңсіздікті тудыруда. Дәл қазіргі кезеңде баланы оқытудың 70% -ы бейресми білім беру жағдайында ұйымдастырылуда. Яғни балалар арнайы білім беру мекемелерінен тыс, отбасында, достары арасында, үйірмелер мен орталықтарда білімдерін жетілдіруде.

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымына (ары қарай ЭЫДҰ) мүше 22 елде және 14 серіктес елдерде сыныптан тыс ғылыми-танымдық іс-шаралар жиі өткізілетін мектеп оқушыларының жаратылыстану ғылымына қызығушылығының жоғары екендігі және осы сала бойынша іздену жұмыстарына қызығатынын анықталған. ЭЫДҰ мүше елдердегі оқушылардың 56% - ы ғылыми сайыстарға қатысады, 48% - ы сыныптан тыс ғылыми жобаларға қатысады екен.

Бұл балалардың негізгі сыныптан тыс, басқа қосымша білім алу бойынша да білімін жетілдіруге, білімге деген қызығушылығын арттыруға болады деген сөз.

Сыныптан тыс іс-шаралар оқушылардың бос уақытын тиімді және мазмұнды ұйымдастырудың бір түрі болып табылады. Заманауи кезеңде мұндай қосымша сыныптарды жалпы оқу процесінің ажырамас бөлігі деп қарастырса да болады.

XXI ғасырдағы екінші буын өкілдерінің білім берудің жаңа стандарттарына көшуіне байланысты сыныптан тыс іс-шараларды ұйымдастыру жұмыстары барынша жетілдірілуде. Білім берудің жаңа бағдарламалары баланың жеке басының шығармашылық тұрғыдан өзін-өзі тануына жағдай жасайды. Баланың жеке қабілеттерін жан-жақты ашуға, балалардың әртүрлі іс-шараларға, әсіресе шығармашылыққа деген қызығушылығын дамытуға ықпал етеді.

Сыныптан тыс іс-шараларды жүйелі әрі дұрыс ұйымдастыру нәтижесінде әр оқушының танымдық қажеттіліктері мен қабілеттерін қалыптастыруға және мүмкіндігінше дамытуға, еркін ойлайтын тұлғаны тәрбиелеуге қол жеткізуге болады.

Балаларды тәрбиелеу жұмысы үздіксіз және кез-келген уақытта жүреді. Шығармашылық, ғылыми, танымдық қызығушылықтарына қарай бейімдеу бойынша балаларға тәрбиені сыныптан бос уақытында өткізу өте тиімді.

Сыныптан тыс іс-шараларға бөлінген сағаттар оқушылардың қалауы бойынша жүргізілуі тиіс. Сыныптан тыс жұмысты ұйымдастыру дәстүрлі сынып беру жүйесіне қарағанда жаңаша және ерекше формада жүзеге асыруға бағытталған.

Мұндай іс-шаралар экскурсиялар, ойындар, жарыстар, концерттер, КТК, викториналар, мерекелік іс-шаралар, сынып сағаттары, олимпиадалар, жарыстар, іздестіру зерттеулері және т. б. түрінде өткізіледі. Осындай қосымша сыныптарға қатыса отырып, оқушылар құрдастарының ортасына жақсы бейімделеді және бұл шаралар баланың әлеуметтенуіне жақсы ықпал етеді. Сыныптан тыс жұмысты ұйымдастырушы жетекшінің жеке жұмысының арқасында материал тереңірек зерттеледі. Сыныпта жетекшілер оқушылардың бойында балалардың әлеуметтік дамуында маңызды рөл атқаратын ұйымдастырушылық, шығармашылық, музыкалық сияқты қабілеттерді ашуға тырысады. Сыныптан тыс жұмыстарда әр оқушыға өзінің ерекшелігін және өзектілігін сезіне алатындай жағдай жасалуы керек және негізгі жұмыс осы бағытта жүргізілуі қажет.

Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастырудағы негізгі мақсат- оқушылардың қоғамға, жалпы өмірге қажетті әлеуметтік тәжірибеге қол жеткізуіне және қоғам қабылдаған құндылықтар жүйесін қалыптастыруға жағдай жасау. Сыныптан тыс бос уақытта әр оқушының жан-жақты дамуы мен әлеуметтенуі үшін мүмкіндік тудыру. Бос уақытында оқушылардың әлеуметтік, зияткерлік мүдделерін белсендіруді қамтамасыз ететін білім беру ортасын құру, азаматтық жауапкершілік пен құқықтық сана-сезімі қалыптасқан, жаңа жағдайларда өмір сүруге бейімделген, әлеуметтік маңызды практикалық іс-әрекетке, ерікті бастамаларды іске асыруға қабілетті салауатты, шығармашылық тұрғыдан өсіп келе жатқан тұлғаны дамыту.

Сыныптан тыс жұмыстардың міндеттері келесі бағыттарды қамтиды:

1. Қоғамдық ұйымдармен, кітапханалармен, оқушылардың отбасыларымен бірлесіп оқушылардың қоғамдық-пайдалы және бос уақытын ұйымдастыру;

2. Оқушыларды жан-жақты мәдени, шығармашылық, танымдық іс-шараларға қосу.

3. Позитивті коммуникативтік қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру.

4. Жалпы мәселелерді шешуде педагогтармен, құрдастарымен, ата-аналармен, өзінен жасы үлкен балалармен ынтымақтастық қатынасын ұйымдастыру және жүзеге асыру дағдыларын дамыту.

5. Еңбексүйгіштікке, қиындықтарды жеңуге, нәтижеге қол жеткізуде мақсаттылық пен табандылыққа тәрбиелеу.

6. Салауатты өмір салтын қалыптастыру үшін негізгі қоғамдық құндылықтарға (адам, отбасы, Отан, табиғат, әлем, Білім, Еңбек, мәдениет) оң көзқарасын қалыптастыру және дамыту.

7. Балалар мен ересектердің бірлескен іс-әрекеті кезінде тәрбие мен оқыту процесінде оқушының шығармашылық тұлғасын дамыту

8. Сыныптан тыс уақытта іске асырылатын әртүрлі деңгейдегі негізгі мақсатты білім беру бағдарламаларын тиімді іске асыру үшін жағдай жасау.

9. Оқушылардың бос уақыттарының тиімді ұйымдастырылуы мен мақсат-мазмұнын, нысандары мен әдістерін тереңдету. Оқушы мен мұғалімнің тұлғалық байланысы білім беру кеңістігінде ортақ шешімге ие болады.[4,9].

Л. С. Выготскийдің айтуынша, шығармашылық әр адамға тән, оны жан-жақты дамыған тұлға ретінде қалыптастыру үшін үнемі жетілдіріп отыру керек. Мектепте сыныптан тыс іс-шаралар арқылы шығармашылық әлеуетті жүзеге асыруға болады.

Сыныптан тыс іс-шаралар оқу процесінің ажырамас бөлігі және оқушылардың бос уақытын ұйымдастырудың бір түрі болып табылады. Ол білім алушылардың бос уақытын мазмұнды өткізуге, өзін-өзі басқаруға және қоғамдық пайдалы қызметке қатысуын қанағаттандыру үшін ұйымдастырылады. Сыныптан тыс іс-әрекеттің дұрыс ұйымдастырылған жүйесі әр оқушының танымдық қажеттіліктері мен қабілеттерін мүмкіндігінше дамыта немесе қалыптастыра алады, бұл еркін тұлғаны тәрбиелеуді қамтамасыз етеді. Сыныптан тыс іс-әрекеттің негізгі мақсаты – оқушылардың қызығушылықтарын, бейімділіктерін, қабілеттерін дамыту және олардың бос уақытын ұтымды ұйымдастыру үшін қосымша жағдайлар жасау.

Сонымен қатар, сыныптан тыс іс-шаралар төменде көрсетілгендей бірқатар маңызды міндеттерді шешуге мүмкіндік береді:

- оқушылардың оқу жүктемесін оңтайландырады;

- баланың дамуы үшін жағдайды жақсартады;

- оқушылардың жас ерекшеліктері мен жеке қабілеттерін ескеру.

Бұл жердегі мұғалімнің негізгі міндеті - білім беру мекемесіндегі бірыңғай білім беру ортасы мен кеңістігінің тәрбиелік мүмкіндіктерін барынша пайдалану; білімді жеке тұлғаның мүдделерімен байланыстыру; балаға ұжымда белсенді позицияға ие болуға және білім беру процесін жеке, эмоционалды, түрлі-түсті оқиғалармен толтыруға көмектесу; оның жеке хоббиіне, қабілеттері мен қажеттіліктеріне әлеуметтік пайдалы бағыт беру; балалар мен ересектердің бірлесіп атқаратын жұмыстарын ұйымдастыру; оқушылардың санасында жағымды өзгерістер тудыру, эмоционалды реакцияларда, мінез-құлықта, іс-әрекет кезінде тәрбиеленушінің бойында

позитивті өзгеріс қалыптастыруға ықпалдасу, оқушының өзі таңдаған іс-әрекет түріндегі сәттілік жағдайына жетуге көмек беру.

Баланың қажетті әлеуметтік тәжірибені жинақтауы өз бетінше және ересектердің басшылығымен, араласуымен жүзеге асырылады да, бала бойында мектепке дайындық, жаңа ортаны еркін қабылдау, қоғамға еркін бейімделу, содан соң қоғамдың белсенді мүшесі болу қабілеттері қалыптасады. Осылайша баланың өмірлік кезеңде атқаратын міндеттемелерін жүзеге асыратын білім, білік, дағды секілді әлеуметтік құзіреттілігі қалыптасады [1.113-114].

Бала мектепке қабылданғаннан кейін жаңа өмір салты мен басқаша еңбек ету кезеңіне аяқ басады. Баланы жаңа әлеуметтік рөлге бейімдеу үшін, оны басқа адамдармен, жаңа ортамен дұрыс қарым-қатынасқа оңды бейімдеу үшін, мектепке енді аяқ басқан оқушының коммуникативті мінез-құлқын қалыптастыру үшін баланың қалыптасқан әлеуметтік құзіреттілігін білу керек. Сонымен қатар мұғалім балалармен мінез-құлқын түсінуді және олармен дұрыс қарым-қатынас құруды үйрену қажет.

Баланың құрдастарымен, ересектермен қарым-қатынасындағы қиындықтар көбінесе оның жеке дамуындағы ахауларға, сыныптастары арасындағы мәртебесінің төмен болуына, ортаға дұрыс бейімделе алмауына, мазасыз болуына әкеліп соқтырады. Бастауыш мектеп жасындағы балаларда қарым-қатынас жасау әдеті енді дамып келе жатқандықтан, мұғалім тарапынан оның қалыптасуына тікелей көмек қажет.

Оқушының өз бойындағы әлеуметтік дағдыларды сәтті, нәтижелі және қарқынды түрде қалыптастыру олардың өзін-өзі қаншалықты түсінетініне, өз дамуына қаншалықты ықпал ететініне және осы процеске қаншалықты мақсатты түрде қатысатындығына байланысты болады.

Мектепте оқыту мен тәрбиелеу жұмыстарына байланысты проблемалардың көпшілігі баланың эмоционалды тұрақсыздығына, яғни мазасыздық эмоцияларына байланысты. Мазасыздықтың себептерін, трансформацияның даму тетіктерін, басқа күйлерге айналуы білмей, көбінесе баламен не болып жатқанын, оның іс-әрекетінің нақты себептері қандай екенін және ең бастысы оған қалай көмектесуге болатындығын түсіну мүмкін емес.

Демек, мұғалімнің міндеті-оқушы үшін білім тасымалдаушы, тәрбиеші болу ғана емес, сонымен бірге белгілі бір дәрежеде психотерапевт болу керек. Баланың толыққанды даму үшін оған мазасыздықты сындарлы түрде жеңуге, жан тыныштығын табуға көмектесуі керек [2.176]

Сыныптан тыс жұмыстар бастауыш мектеп жасындағы балалар үшін білім беру процесінің маңызды, ажырамас бөлігі болып табылады. Сыныптан тыс іс-шаралар балалардың белсенділігі, негізінен олардың қызығушылықтары мен қажеттіліктеріне байланысты оқушының дамуын, дұрыс тәрбие алуын және әлеуметтенуін қамтамасыз етеді. Сыныптан тыс іс-шараларды ұйымдастыру жұмысын шешу оны 1-4 сыныптардың оқу жоспарына енгізумен ғана шектелмейді, сонымен қатар білім беру нәтижелеріне деген жаңа көзқараспен де түсіндіріледі.

Сыныптан тыс іс – шаралар – бұл мұғалім мен балаға оқу барысындағы іс-әрекеттердің жаңа түрін игеруге, оқуға қызығушылықты арттыратын мотивацияны қалыптастыруға, білім беру кеңістігін кеңейтуге ықпал ететін, оқушылардың дамуына қосымша жағдай жасайтын білім берудің негізгі бөлігі. Сондай-ақ, мұндай шара балаларды сүйемелдеуге, бейімделу кезеңдерінде қолдауға, базалық білімді оқудан басқа жағдайларда саналы түрде қолдануға мүмкіндік береді.

Бала бойында коммуникативті дағдылардың мазмұны мен құрылымын аша отырып, «дағдылар» мен «қабілеттер» ұғымдарын сипаттайтын маңызды және ерекше белгілерге назар аудару керек. Қарапайым дағдылар – бұл білім негізінде саналы түрде қалыптасатын әрекет. Іс-әрекеттің құрылымы тақырыпқа байланысты өзгермейді. Әрекет жеткіліксіз аяқталды, баяу орындалады. Қайталау нәтижесінде бұл әрекетті шеберлікке жеткізуге болады.

Егер сынып жетекшісі балалардың бір-бірімен қарым-қатынас жасаудың әртүрлі салаларындағы, мәселен, отбасында, мектепте, сыныптан тыс ортада; балалар арасындағы жағдайын түсінгісі келсе, онда ол мұғалімнің өзі айналасындағы адамдармен жақсы қарым-қатынас орнатып, өзіні объективті қабылдау қабілетін, дамыған рефлексиясын (талдау жасай алу) және сөйлеу мәнерін қамтитын коммуникативті мәдениетке ие болу керек.

Балалардың арасында қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру бойынша жасаған жұмысы барысында сынып жетекшісі қарапайым адамгершілік нормаларын сақтамайтын болса, оның еңбегі оң нәтиже бермейді. Парасатты адамгершілік ұғымы мұғалім қызметінің барлық салаларына енуі керек. Жалпыадамзаттық құндылықтардың негізінде баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуына ықпал ету мұғалім еңбегінің негізі болып табылады.

Сыныптағы балалармен жұмыс бастамас бұрын, ең алдымен сынып жетекшісі балаларды және олардың өзара қарым-қатынасын, олардың арасындағы проблемалар мен байланыс мәселелерін зерттеуі керек. Ол үшін ата-аналармен әңгімелесу барысында бала тәрбиеленетін ортаның ерекшеліктері, ата-ананың баламен қарым-қатынасындағы басым стилі қандай, баланың отбасындағы жағдайы қандай, тұқым қуалайтын мінез-құлық белгілері қандай екенін түсіну керек.

Сынып жетекшісі сыныптағы балалардың әлеуметтік құзіреттілігінің даму деңгейін, атап айтқанда ұлдар мен қыздардың бір-бірімен достық қатынасын, сыныптағы «көшбасшылар» мен «сүйкімсіздерді» анықтау үшін тестілеу және социометриялық зерттеулер жүргізеді. Әр баланың жеке мінез – құлық ерекшеліктерін зерттей отырып, оны әртүрлі өмірлік жағдайларда байқай отырып, сынып жетекшісі оқушыны түсінуге, оның проблемаларын анықтауға және оларды шешуге көмектесуге тырысу керек.

Өйткені балада туындаған қолайсыздық жағдайы психикалық кедергінің пайда болуына әсер етуі мүмкін. Демек оның денсаулығына, оның дамуына қауіп төндіретін психологиялық бұзылулардың пайда болуына ықпал етеді.

Баланың қарым-қатынас ерекшеліктерін зерттей отырып, сынып жетекшісі балада туындаған мәселені шешуде өте сыпайы түрде көмектесуі керек.[3,146.]. Оқушының сыныптастарымен, ересектермен қарым-қатынасын түзетуге жағдай жасап, ұжымда өзін-өзі көрсетуге жағдай жасауы керек. Егер мұғалім нағыз маман ретінде жетістікке жетуді қаласа, онда моральданудың қажеті жоқ, әрекеттің салдарын түсіндіруге тырысу керек, оның балаға және оған жақын адамдарға қалай әсер ететінін көрсету қажет. Сенімді әңгімелер оқушыға өзіне деген сенімділікті арттыруға көмектеседі, оның жағымсыз қасиеттерді түзетуге мүмкіндігі бар екенін көрсетеді.

Қорыта айтқанда, сынып жетекшісінің сыныппен байланыс саласындағы әрекеті балалардың бойында коммуникативті мәдениетті қалыптастыру, сыныпта қолайлы психологиялық ахуал қалыптастыру мақсатын көздейді.

ӘДЕБИЕТ:

1. Никитина С. В. Подходы к определению сущности понятия «социальная компетентность» // Проблемы педагогической инноватики в профессиональной школе. СПб., 2002. 111–113 б.
2. Воронцова А.Б. // Проектные задачи в начальной школе. М.2010. – 176 с.
3. Мұратова К.М., Сынып жетекшісі қызметін ұйымдастыру // сынып жетекшілеріне арналған әдістемелік ұсыным. Орал, 2008 ж. 14 б.
4. «Жалпы білім беру мектептерінде балалардың сабақтан тыс уақытын ұйымдастыру» Әдістемелік ұсынымдар, Астана 2015, 9 б.

ӨОЖ 37 (378)

Мамбетова Шынар Игиликовна, магистрант
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, shynara.m@mail.ru

БОЛАШАҚ ШЕТЕЛ ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Андатпа: Мақалада профильдік оқыту жағдайында болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мәселелері қарастырылады. Келешек педагогтарды даярлауда жаңа ақпараттық технологияларды қолдану, жоба әдісі мен кейс-стади әдістерін мектептегі профильдік

оқытудың ерекшеліктеріне байланысты пайдалану студенттерге қажетті білім, білік және дағдыларды қалыптастыруға кең мүмкіндіктер береді. Мақаланың мақсаты аталған инновациялық әдіс-тәсілдердің ерекшеліктерін көрсетіп, артықшылықтарын айқындау.

Түйінді сөздер: профильдік оқыту, әдіс-тәсілдер, кәсіби-құзіреттілік, кейс-стади әдісі, жоба әдісі, АКТ.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы формирования профессиональной компетенции будущих учителей иностранного языка в условиях профильного обучения. Использование новых информационных технологий, метода проектов и метода кейс-стади с учётом особенностей профильного обучения в школе, даёт студентам широкие возможности для формирования необходимых знаний, навыков и ценностей. Цель статьи: выявить особенности и преимущества данных инновационных методов.

Ключевые слова: профильное обучение, методы, профессиональная компетенция, метод кейс-стади, метод проекта, ИКТ.

Annotation: The article deals with the problems of formation of professional competence of future foreign language teachers in the context of profile training. The use of new information technologies, the project method and the case study method, taking into account the features of profile training at school, gives students opportunities to form the necessary knowledge, skills and values. The purpose of the article is to identify the features and advantages of these innovative methods.

Key words: profile training, methods, professional competence, case study method, project method, ICT.

Бүгінгі таңда, біз ғылым мен білімнің кез-келген саласының жарқын көрінісі болып табылатын инновациялар кезеңінде өмір сүріп жатырмыз. Заманауи әлеуметтік-экономикалық тенденциялар жоғары білімге, соның ішінде болашақ мұғалімдердің білім алуына жоғары талаптар қояды.

Болашақ шетел тілдері студенттерін мектептерде профильдік бағыттағы сыныптарда білім беруді жүзеге асыруға дайындау қазіргі таңда өзекті деп есептейміз. Студенттерді аталмыш бағытта дайындау профильдік білім беру тұжырымдамасының ерекшеліктерімен анықталады. Сондықтан, педагогикалық университеттің студенттерін профильдік оқытуға дайындау үшін осы оқытудың тұжырымдамалық негіздемесіне, яғни мақсаттарына, мазмұнына, ұстанымдарына, әдістеріне және ұйымдастыру формаларына сүйену қажет. [1]

Профильдік оқытудың негізгі мақсаты — оқушылардың жеке білім беру траекторияларын жүзеге асыру, оқушылардың отбасында, аймақтық ортада әлеуметтенуі, орта және жоғарғы білім алуға дайындау үшін оқушылардың жалпы білім беру бағдарламасындағы жекелеген пәндерді тереңдетіп оқу мүмкіндігін қамтамасыз ету екенін ескерсек, бұл мақсатты іске асырушы, қазіргі заманғы жағдайда икемді және өзіндік ойлауды ұстанатын болашақ мамандардың жаңа буынын даярлауға бағытталған инновациялық әдістер мен технологияларды енгізе отырып, оларды педагогикалық шығармашылықпен қолданып, дамытып, оқыту мақсаты мен мазмұнына сай түрлендіріп отырған жөн. Осы орайда, профильдік оқыту жағдайында болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби құзіреттіліктерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін әдіс-тәсілдерді зерттей келе, ең оңтайлы түрлерін анықтадық.

Жоғары мектепте қолданылатын және кәсіби бағытталған ситуациялық тапсырмаларды шешуге бағытталған ең тиімді білім беру технологияларының бірі кейс-стади болып табылады. Бизнесті оқыту саласынан шыққан бұл технология бүгінде әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқыту саласында да берік ұстанымға ие.

Кейс-стади (ағылш. case-study) – студенттерден ұсынылған жағдайға қатысты тиісті шешімді талап ететін, шынайы шындыққа және нақты проблемаларға негізделген ситуациялық оқыту әдістемесі.

Кейс-стади - бұл көп бағытты құзыреттерді қалыптастырудың әмбебап құралы, бұл осы технологияның метапәнділігі мен кәсіби бағдарлауының үлкен әлеуетімен түсіндіріледі.

Профильдік оқыту ерекшеліктерін ескере отырып болашақ маманды даярлау үшін бұл өте маңызды.

Жағдаяттарды шешуге бағытталған технологияның тағы бір ерекшелігі бұл - топтық формада жұмыс жасауды қажет етуі: берілген жағдаят әр түрлі қырынан саралануды талап етеді, оны талдау кезінде бір-бірінен ерекшеленетін, кейде қарама-қарсы пікірлер туындайтыны да өте маңызды.

Кейс-стади әдісі белгілі бір мәселені шешуге бағытталғанмен, ол дайын түрде берілмейтіні, нақты оқу жағдайларына сүйене отырып, оқытушымен тұжырымдалып жасалатыны, әсіресе біздің зерттеу жұмысымыздың мақсатына жетуге мүмкіндік береді. Әдістің мәні – студенттерге қандайда бір практикалық мәселені сипаттайтын нақты өмірлік жағдайды түсінумен қатар, осы мәселені шешу кезінде игерілуі керек белгілі бір білім кешені белсендіріледі. Ал, мәселенің өзіне келсек, ол біржақты шешімдерге ие болмайды. [2]

Кейстерді талдау жеке және топтық, ал жұмыс нәтижелері жазбаша да, ауызша да болуы мүмкін. Соңғы уақытта нәтижелердің мультимедиялық көрсетілімі танымал бола бастады. Кейстерді тікелей сабақ үстінде немесе алдын-ала да (үй тапсырмасы түрінде) беруге болады. Оқытушы жағдаяттардың дайын түрлерін немесе өзі құрастырғанын қолдана алады.

Кейс-стади әдісін қолданудың бірқатар артықшылықтары бар:

- Оқытуда игерілген білімге емес, білімді генерациялауға назар аударылады.
- Күрделі мәселелерді шешуде студенттердің “құрғақ” әрі еріксіздік көзқарасы жойылады.
- Студенттер проблемаларды шешуде өмірлік тәжірибе алып, теориялар мен тұжырымдамаларды нақты өмірмен байланыстыра алады.
- Студенттердің басқа адамдарды тыңдау және түсіну, командада жұмыс істеу қабілеті қалыптасып, дамиды.

- Кейс-технологиялар ақпаратпен жұмыс істеу, балама шешімдерді бағалау үшін көбірек мүмкіндіктер береді, бұл қазіргі уақытта ақпараттық ағындардың көлемі күн сайын ұлғайған кезде өте маңызды, сонымен қатар бір оқиғаға әртүрлі көзқарастар туындайды.

- Логикалық ойлау, сұрақ тұжырымдау, жауапты дәлелдеу, өз тұжырымдарын жасау, өз пікірін қорғау қабілеті студенттерге күнделікті өмірінде көмектеседі. [3]

Бұл артықшылықтар болашақ мамандарға ғылымның әр саласындағы теориялар мен ұғымдарды өздері түсініп қана қоймай, оны оқушылардың да тиімді игеруіне мүмкіндік беретін әдіс-тәсілдерін пайдалануға жағдай туғызады.

“Жоба” ұғымы латын *proiectus* (алға ұсыну) - белгілі бір идеяны, өнімнің егжей - тегжейлі жоспарын әзірлеуді білдіреді. [4]

Көптеген ғалымдар жоба әдісін ЖОО түлектердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың маңызды әдісі ретінде қарастырады. Кәсіби құзыреттіліктің құрамдас бөліктерінің бірі жобалау құзыреттілігі десек, бұл кәсіби білім берудегі жоба әдісінің маңыздылығы мен тақырыптың өзектілігін түсіндіреді.

Жоба әдісінің басты айырмашылығы бұл орындалған жұмысты бағалау емес, жобаның міндетінің шешімін, оның орындалу дәрежесі мен сапасын бағалау. Жоба барысында шешілетін мәселені нақты өмірден алу керектігін ескерген жөн. Мәселені шешу барысында студенттер бар білімдерін пайдаланумен қатар, жаңа білімге де ие болады.

Жоба әдісі бойынша іс-әрекеттің негізгі ерекшеліктері нәтижелілік, пәнаралық байланыс, өзектілік. Профильдік білім беру бағытында шетел тілін үйрету үшін жоба әдісінің бұл ерекшеліктері өте қолайлы.

Жоба бойынша жұмыстың технологиялық аспектілерін қарастырсақ:

- дайындық кезеңінде жобаның тақырыбы мен мақсаттары анықталады. Бұл кезеңде студенттер тақырыпты таңдайды, топ құрады, өз топтарындағы рөлдерді бөледі. Сонымен қатар, оқытушы рөлдерді бөлуге және топ құруға қатысады, жобаның құрылымын жасауға көмектеседі;
- жоспарлау кезеңі зерттелетін мәселе бойынша ақпарат көздерін, жинау тәсілдерін және талдауды қамтиды. Білім алушылар ақпарат жинаумен және жеке жоспар құрумен айналысады. Оқытушы сұрақ төңірегіндегі қол жетімді әдебиеттерді ұсынады, жоспарды түзетеді;

- жоба бойынша жұмыс кезеңі. Студенттер жобаны әзірлеудің негізгі әрекеттерін жүзеге асырады. Оқытушының рөлі оларға кеңес беру, олардың қызметін ынталандыру, көтермелеу, жобаның орындалу барысын бақылау және студенттердің табысты нәтижелеріне қол жеткізу үшін үздіксіз кері байланысты қамтамасыз ету болып табылады;

- қорытынды кезең жобаны ұсыну (қорғау) болып табылады. Оқытушы нәтижелердің сараптамасын ұйымдастырады, жобаға қатысушылардың әрқайсысының үлесін және жалпы жобаның нәтижелерін бағалайды. [5]

Студенттер жобалық іс-әрекетте сәтті нәтижелерге қол жеткізуі үшін оларда ойлау дербестігін, себеп-салдар байланысын орната білуін, нәтижелерді болжай білуін дамыту қажет [6]. Сондықтан мотивацияға, яғни жоба бойынша жұмыс істеуге деген қызығушылыққа үлкен рөл беріледі. Ол білім алушылардың барынша шығармашылық белсенділігін қамтамасыз етеді. Оқытушы жобаның маңыздылығын, болашақтағы практикалық және әлеуметтік тұрғыдан пайдалы жақтарына назар аудартқаны жөн.

Мектеп оқытушыларының «Generation C» өкілдері екенін ескерсек, оларды оқытатын мұғалімдердің де ақпараттық-коммуникативтік технологияларды жетік біліп, пайдалануы талап етіледі. Әсіресе, бұл жайтқа пандемия кезіндегі қашықтық оқытуға көшуіміз анық дәлел болды.

Қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникативтік құралдар мыналарды қамтамасыз етеді:

- графикалық, анимациялық, аудио және видео объектілерді қолдана отырып, оқылып жатқан материалды презентация түрінде ұсыну;

- білім беру мекемесінің жеке серверінде орналастырылған оқу және анықтамалық - ақпараттық материалдарға қол жеткізу;

- студент қабылдау және тану процесінің толық қатысушысы болатын оқу процесінде оқытушылар мен студенттердің интерактивті өзара әрекеті;

- әртүрлі сыртқы ақпараттық ресурстармен өз бетінше жұмыс істеу мүмкіндігі;

- тестілеу жүйелері арқылы студенттердің оқу процесінде алған білімдері мен кәсіби құзыреттіліктің ажырамас бөлігі болып табылатын жаңа ақпаратты іздеуге білікті көзқарас, оның әртүрлі көздерін білу, оқу және қабылдау мәдениеті, өз қызметінің нәтижелерін тиімді ұсына білу, пайдалану нормаларын білу болып табылады [7].

Заманауи АКТ тек тілдік және ақпараттық құзыреттілігін қалыптастыру үшін ғана емес, сонымен қатар студенттің пәнаралық білімдерін дамытуға мүмкіндіктер ұсынады. Оларды қолданудың әсері мұғалімнің кәсіби құзіреттілігіне, АКТ-ны оқыту жүйесіне қосу қабілетіне, оң мотивация мен психологиялық жайлылықты құруға, сөйлеу және сөйлеу емес дағдылардың дамуына ықпал етуге, сонымен қатар іс-әрекеттің формалары мен құралдарын таңдау еркіндігіне байланысты. АКТ шетел тілін оқытуда жиі қолданылатын оқытудың тиімді құралдарының қатарына жатады, өйткені олар студенттердің ойлауын жандандыруға ықпал етеді, неғұрлым өнімді жұмыс істеуіне мүмкіндік береді.

АТК оқу процесінде тиімді қолдану:

- білім беру кеңістігіндегі ақпараттық ағындарды жүйелеуді және біріктіруді;

- АКТ-ны меңгеру негізінде студенттердің субъектілік ұстанымын қалыптастыруды;

- студенттің жалпы және кәсіби құзіреттіліктерін игерудегі жеке жетістіктерін жобалау және мониторингілеуді қамтамасыз етеді. [8]

Қорытындылай келе, болашақ шетел тілі мұғалімдерін даярлауда, олардың кәсіби құзіреттілігін дамытуда мектептегі профильдік оқыту жағдайы мен қажеттіліктері толық ескерілгені жөн деп санаймыз. Осы орайда, білім беру мақсатына жету үшін, кейс-стади әдісін, жоба әдісін және ақпараттық-коммуникативтік технологияларды пайдалануды тиімді деп есептейміз.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Кәсіптік бейімдеп оқыту әдістемесі (12 жылдық мектеп) Әдістемелік құрал// Астана 2013. – 3 б.
2. С. В. Галян, О. И. Зворыгина Технология кейс-стади как способ формирования профессиональных компетенций будущих педагогов// ЖУРНАЛ Вестник Сургутского государственного

педагогического университета, 2018 - 43-44 бет.

3. Peter Drucker Case Method in Modern Education \\
<https://www.assignmentexpert.com/blog/case-method-in-modern-education/>

4. Ваганова О.И., Смирнова Ж.В., Трутанова А.В. Организация научно-исследовательской деятельности бакалавра профессионального обучения в электронной среде // Азимут научных исследований: педагогика и психология. 2017. Т. 6. № 3 (20). С. 239-241.

5. Гладкова М.Н., Ваганова О.И., Смирнова Ж.В., Технология проектного обучения в профессиональном образовании. // Проблемы современного педагогического образования. 2018. С.80-81

6. Угодчикова, Н. Ф. Иностраный язык как индикатор качества подготовки современного специалиста/Н. Ф. Угодчикова, Г. К. Крюкова, Н. В. Патяева, Е. А. Алешугина // Приволжский научный журнал/Нижегор. гос. архитектур .-строит. ун-т. -Н. Новгород, 2007. -№ 2. - С. 149-154.

7.Кравчук Е.В. «Информационно-коммуникационные технологии как основа формирования общих и профессиональных компетенций в процессе изучения дисциплины «Информационные технологии в профессиональной деятельности» //«Сборник методических разработок и педагогических идей», 2018.

8. Беликова ЕО. Роль информационно-коммуникационных технологий в формировании межкультурной компетенции студентов//Вестник ВолГУ. Серия 6. Вып. 13. 2011-2012

ӘОЖ 459. 80

Амантай С.

4 курс студенті

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ

(Алматы, Қазақстан)

symbat_a.2000@mail.ru

ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ТҮРІК САЯСИ ДИСКУРСЫНЫҢ СТИЛИСТИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Андатпа: Мақалада қазіргі лингвистиканың ең маңызды нысандарының бірі – саяси дискурс қарастырылады. Мақаланың мақсаты қазақ және түрік саяси дискурсына тән стилистикалық ерекшеліктерді анықтау болып табылады. Саяси дискурсқа кеңінен түсініктеме беріліп, қазақ және түрік саяси дискурсының ерекшеліктері анықталды.

Түйін сөздер: дискурс, саяси дискурс, тіл, сөйлеу, саясат, қоғам.

Аннотация: В статье рассматривается один из наиболее актуальных объектов современной лингвистики – политический дискурс. Цель статьи сводится к уточнению стилистических особенностей, присущих казахскому и турецкому политическому дискурсу. Приводится широкое понимание политического дискурса и определяются особенности казахского и турецкого политического дискурса.

Ключевые слова: дискурс, политический дискурс, язык, речь, политика, общество.

Annotation: The article considers one of the most relevant objects of modern linguistics – political discourse. The purpose of the article is to clarify the stylistic features inherent in the Kazakh and Turkish political discourse. A broad understanding of the political discourse is given and the features of the Kazakh and Turkish political discourse are determined.

Keywords: discourse, political discourse, language, speech, politics, society.

Саяси дискурсты зерттеуге деген қызығушылық соңғы жылдары уақыт талабымен артып келеді. Оның сонымен қатар түрлі аспектілерін қарастыратын зерттеулер саны да көбеюде. Дискурс - яғни ол айтушының вербалды мінез-құлқы (дауыс ырғағы, интонация, паузаларға

бөлу) және кинессикалық мінез-құлқы сияқты деңгейлерді (ым-ишара) қамтитын көпдеңгейлі болып келеді. Тілдік материалдар мен коммуникативтік ситуация дискурста байланысып жатады.

“Дискурс – лингвистикалық мәтіндегі көп мағыналы термин. Ең маңыздысы:

1. Байланысқан мәтін.
2. Мәтіннің ауызша- жазбаша формасы.
3. Диалог.
4. Мән-мағынасы бірдей пікір алысушы топ.
5. Жазбаша немесе ауызша сойлеу”[1, 56].

Дискурс түрік ғалымдары тарапынан әлі де кеңінен зерттелмеген. Түрік тілінде дискурс Söylev (Nutuk) деп беріледі. «Nutuk» сөзінің мағынасы «сөз сөйлеу, сөйлеу күші» дегенді білдіреді. Түрік тілінде ол көбінесе қалың топқа айтылады. Тыңдаушыларды белгілі бір мақсатқа бағыттау, оларға ой салу, маңызды түсініктер қалыптастыруға бағытталған әсерлі сөйлеу түрі дискурс (Nutuk) деп аталады. Түрік ғалымы М.Гүндүз былай дейді: «Дискурста тыңдаушыларды жаңылыстырмас үшін асықпай ойланып сөйлеу керек, тыңдаушыларға қарсы жақсы ниетте болып, оларды сендіру үшін шындықты айту керек, қажет болса өзіңді тыңдаушылардың қатарына қою керексің» [2, 246].

Дискурсқа түсу әрекетіндегі әр ұлттың айырмашылығы өздеріне ғана тән өмір тәжірибесі мен білім дағдысы, сөйлеу тактикасы мен сөйлеу стратегиясына сәйкес, олардың сөйлеу жанрларына, өзі таңдаған коммуникативтік рөлді қалай атқарғанына байланысты болады деп айтқан зерттеуші ғалым Қ.Садированың пікірімен ойымызды тұжырымдауға болады [3, 178].

Саяси дискурс дискурстың басқа түрлеріне қарағанда барлық халықтың мәдениетінде қазіргі кезде кеңінен етек жайған жоқ. Дискурстың институционалдық түріне саяси дискурс десек болады. Егер дербес дискурс сөйлеуші қабырғасында өз ішкі жан дүниесінен, жүрегінен шыққан ойдың иесі болса, ал сөйлеуші институционалдық дискурста әлеуметтік ортаның өкілі болып табылады. Билікті одан әрі бекіте түсу және оның бар екендігін көрсету мақсатындағы кең көлемді дискурсты саяси дискурс деп толық атауға болады.

Түрік саяси дискурсының ерекшелігі – саясаткерлердің сөйлеу мәнерлерінде аталған институционалдық дискурс типінің құндылығына мән берілетіндігінде: өзінің билікке деген құқығын қорғау және оның негізі.

Саясаттың негізгі мәселесі - билік. Сәйкесінше, саяси дискурс түрлі күштердің билікке ие болудағы күресін көрсетеді. Бұл саяси дискурс шеңберінде коммуникативтік әрекеттердің ерекшеліктерін анықтайды. Саяси дискурстың коммуникативтік актілерінің негізінде әңгімелесушіге ықпал етуге ұмтылыс жатады, осы арқылы олардың ақпараттылықтан анық биік тұратын эксплициттік және имплициттік суггессивтілігі анықталады. «Кез-келген қарым-қатынас (жазбаша немесе ауызша) – диалог болады» [4, 212].

Бірақ бұл жағдайда біз әңгімелесушілердің бірі үстем болатын диалогты қарастырып отырмыз. Осындай диалогта рационалдық, логикалық мінсіз дәлелдерге емес, апелляция эмоцияға тиімді болады.

Бұл түрік саяси дискурсы мәтіндерінің экспрессивтілікпен және бейнелілікпен ерекшеленуіне әкеледі. Ол негізінен «көсемнің» болжамды эмоцияларды тудыруға тартылған нақты ділдік «картиналарға» логикалық құрылымдар мен абстрактілі түсініктерден көрінеді.

Саяси дискурс дау-жанжалды, онда үнемі номинациялар үшін күрес болады: серіктес және сыбайлас, партизан және жауынгер, еркіндік үшін күресуші және террорист және т.с.с. Бұл сөздер жұбында әрқайсының ішінде денотат біреу, алайда коннотация полярлы. Номинациялар үшін күрес - маңызды топтық құндылықтар үшін күресу. Бұл кездегі бағалар айқын полярлылықпен ерекшеленетінін ескерте кету қажет, қандайда бір градуалдықты шектейтін оппозицияға құрылады: жақсылық – жамандық, қара – ақ және т.б.

Түрік саяси дискурсының қоғамдық тағайындамасы адресаттарға (қоғам азаматтарына) «саяси дұрыс» әрекеттерді және/немесе бағалауларды сіңіруден тұрады. Басқаша айтқанда саяси дискурстың мақсаты – сипаттау емес, адресаттың ниетін оятып, сендіру, илануға негіз болу және

қимылға итермелеу. Сондықтан саяси дискурстың тиімділігін осы мақсатта салыстырмалы түрде анықтауға болады. Мысал ретінде сайлау алды науқан мәтіндерінде саясаткер символдарға иек артады. Бұл науқанның сәтті өтуі символдардың сана-сезімге қаншалықты сәйкестігіне қарай айқындалады: саясаткер сана-сезімнің қажетті тұсын нақыт айтуы тиіс; саясаткердің мәтіндері адресаттардың, саяси дискурс «тұтынушыларының» ішкі түйсіктеріне еніп кетуі қажет. Саяси ғана емес, сипаты бойынша иландыруға бағытталған кез-келген дискурс аудиторияның ниетін, пікірін және уәждемесін өзгерту мақсатында әлеуетті түсіндірушінің көзқарастарын ескереді. Иландыру сәттілігі оппонентке қарсы қолданылатын құралдарға, осындай және референттік объектіге қатысты хабарламаға тікелей қатысты болады. Құралдардың бірінші түрі сенушілік, оппонентті ұнату деңгейін сипаттайды, ал ұтымды позицияларды жеңіп алу саясаткердің шеберлігіне және адресаттың сипатына байланысты. Адресаттың күйін, сөйлеу мәнерін дискурстың қажетті жерінде қажетті формада ұтымды қолдану арқылы қажетті жаққа өзгертуге болады. Адресатта өзгенің пікірін ерікті түрде қабылдау сезімін, қызығушылық, өзектілік, шынайылық және қанағаттанушылық сезімін туындатып, шешен осылай иландыруда жетістікке жете алады.

Саяси лексиканың қолданылу аясына келетін болсақ, бұл сөздерді тілді тұтынушылардың белгілі бір тобы ғана емес, қоғам мүшелерінің барлығы өз қажетіне қарай қолданады. Қазақстан мен Түркия арасындағы қарым-қатынастар өз бастауын екі халық арасындағы тарихи, мәдени құндылықтардан алады. Біз түбіміз бір, тіліміз бір, дініміз бір елдерміз. Біз бауырластықты дамытып, осы түсінікпен, осы ұғыммен өмір сүріп, тарихымызды да жалғастырып келеміз. Жалпы, екі ел арасында жүзеге асып жатқан қарым-қатынастың барлық түрі осы ұстаныммен дамып келе жатыр.

Жалпы тілдік бірліктер халық тәжірибесіне негізделген танымдық ақпараттарды өз бойына жиып, сақтап, оны келешек ұрпаққа түгел жеткізіп отыратын қасиетке ие. Тілде жалпы адамзаттық тәжірибемен бірге, ұлттық тәжірибе де бекітіледі. Ұлттық тәжірибе тілдің өзгеше ерекшеліктерін көрсетеді. Бұл әр түрлі халық тілінде ерекше тілдік әлем бейнесінің пайда болуына себеп болады. Ал әлем бейнесінің әр халықта түрлі болуы олардың мәдениетінің, әдет-ғұрпының әр түрлі болып түсіндіріледі.

Қазіргі кезде жаңалықтарға құлақ ассақ та, бұқаралық ақпарат құралдарына көз жүгіртсек те Ердоғанның саяси лексикаға және саясатқа қатысты сөздер енгізгендігін байқаймыз. Ердоғанның басшылығымен Түркияда көптеген ішкі және сыртқы саясатқа қатысты бағдарламалар жүзеге асырылды. Ел экономикасының да миллиондаған долларлық өсімі, халық қажетіне бөлінген бюджет қаражатының артып жатқанын да жергілікті БАҚ жиі жазады. Сондай-ақ қол қойылған халықаралық келіссөздер, академиялық бағдарламалар да көп. Күнделікті қай уақытта болмасын теледидарды қосса Ердоғанның сөйлегенін көретін халықтың жадында елбасының қолданатын сөздері жатталып қалды. Мысалы:

Biz (Біз). Ақпартия (Akparti) мүшелерін, Ақпартия ұйымын, идеологиясын қолдайтын адамдар мен мекемелерді білдіру үшін қолданылатын ұғым.

Dava (Талап, тілек, әрекет). Саяси бастаманы, саяси бағытты айқындауда қолданылатын ұғым.

En kalbî (шын жүректен). Митингтерде және жиын сөздерде халыққа жақындығын білдіруде қолданылатын сөз.

Gazi Mustafa Kemal (Ғази). Түркия Республикасының негізін салушы және бірінші президенті болған Мұстафа Кемаль Ататүрк туралы айтқанда қолданылатын есім сөз.

Provokasyon (провокация, арандату). Белгілі адамдар немесе топтар тарапынан жасалынған арандату, айдап салу [5]. Осындай көптеген мысалдар бар.

Түрік саяси дискурсы кейбір басқа дискурстардың ерекшеліктеріне де ие:

- Түрікше және арабша сөздердің орнына еуропалық кірме сөздерді қолдану кездеседі: түрік тіліндегі «bunalım» орнына «kriz»; «ana konu» (басты мәселе) сөзінің орнына «tema»; түрік тіліндегі «grev» орнына boykot «бойкот, наразылық».

• Түрік сөздерінің орнына араб тіліндегі сәйкестіктерді қолдану: mahiyet сөзі nitelik «қасиеті, сапасы» сөзінің орнына; «zaaf» сөзі zaıflık / түрікше жалғау жалғанған араб сөзі; «talima» сөзі yönerge «талап, шешім, нұсқаулық» орнына;

• Діни сөздердің қолданылуы да орын алады. Түрік саяси дискурсында діни сөздер ойды бейнелі жеткізу үшін емес, «басқа» позициясынан «өз» деген позицияға өту үшін де қолданылады.

• Спорттық сөздердің ауыспалы мағынада қолданылуы кездеседі, бұл дегеніміз метфора түрінде берілуі. Мысалы, «Саясат – бұл спорт», «Саясат – бұл ойын» деп елдегі саяси күресті не болмаса сыртқы саясатпен байланысты қатынастарды сипаттауда қолданылады. Түркияның ЕС құрамына кіруі толық шешілмеген мәселе болған кезде Түркия президенті оны футбол матчымен салыстырады: Maç artık başladı, maçın kurallarını biliyoruz ve kurallar maçın ortasında deđiştirilemez «Матч басталып кетті, біз ойын шарттарын білеміз және ойынның ортасында шарттарын бұзуға болмайды». Қазақ тілінде де «Саясат– бұл қойылым және ойын» метафоралық моделі қолданылады. Осындай тілдік бірліктерді қолдану арқылы саяси өзгерістер талданады.

• Саяси дискурста топонимдердің қолданылуы да орын алады: Türkiye bir köprü («Түркия – көпір сияқты»). Түркияның дүниежүзі картасында орналасқан орнының ерекшелігін көрсету үшін қолданылады (Еуропа мен Азияның ортасында орналасқан ел); Қазақ саяси дискурсында да жер-су атауларына, географиялық ортаға байланысты метафоралық модельдер кездеседі. Әрбір қазақтың сөзінде шың, белес, төбе деген сөздер кездеседі. Мысалы, «Бірлігіміз болса, әлі де талай белестерді бағындырамыз».

Қорытындылай келе институционалды дискурстың негізгі формасы ретінде саяси дискурсты атап, талқылау, саралау арқылы саясаттың негізгі жүзеге асатын құралы болып табылатындығын көрсетудің маңыздылығы зор. саясаткерлер негізінен саяси дискурсты жүзеге асыратын адамдар, олар идеологияны, сөйленімдерді жүзеге асыратын негізгі тұлғалар қатарында. Саяси биліктің құралы ретінде саяси дискурс қолданылады. Басқаша сөзбен айтқанда, автордың ойын, пікірін түсіну дискурсты түсіну болып табылады. Ал түрлі тілдік амалдар мен тілдік таңбаларды ол сол дүниені керекті және әсерлі нұсқада жасау үшін қолданады. Қоғамның саяси көзқарасы мен дүниетанымын саяси дискурс көрсетсе қабылдаушының ниеті мен мақсатының тікелей қабылдаушыға ықпал етуге, оның прагматикасы бағытталады деп пайымдауға болады.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1.В.И. Карасик О категориях дискурса // Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
- 2.М. Gündüz, Güzel Konuşma Yazma, 2003. s. 277.
- 3.К.Е. Садирова Көп пропозициялы дискурс. – Ақтөбе, 2008.
- 4.Смағұлова Г.Н. Шешендік сөздердің дискурсы. – Алматы, 2008.
- 5.<http://www.hurriyet.com.tr/> (дата обращения: «12.01.2020]

ӘОЖ 459. 80

Kuralbay Aiyim Talgatovna
KazUIR&WL named after Ablai Khan,
Almaty, Kazakhstan

CRITICAL THINKING AS A MECHANISM FOR CONTROLLING THE PROCESS OF FORMING PEDAGOGICAL DISCOURSE

Abstract. The article deals with critical thinking as a mechanism for controlling the process of forming pedagogical discourse. It also contains theoretical provisions of the study of the development of critical thinking formation, a significant problem of which is the establishment of multi-purpose training activities.

Key words: critical thinking, thinking formation, the empirical level, theoretical level, metatheoretical level.

Аннотация. В статье рассматривается критическое мышление как механизм управления процессом формирования педагогического дискурса. В ней также содержатся теоретические положения исследования развития формирования критического мышления, существенной проблемой которого является создание многоцелевой учебной деятельности.

Ключевые слова: критическое мышление, формирование мышления, эмпирический уровень, теоретический уровень, метатеоретический уровень.

Аңдатпа. Мақалада сыни ойлауды, педагогикалық дискурсты қалыптастыру процесін басқару тетігі ретінде қарастырады. Оның құрамында сыни тұрғыдан ойлауды дамытудың теориялық ережелері бар. Бұл көп мақсатты оқытудың маңызды мәселесі болып табылады.

Түйінді сөздер: сыни ойлау, ойлауды қалыптастыру, эмпирикалық деңгей, теориялық деңгей, метатеоретикалық деңгей.

Today, it is possible to detect an urgent need to change approaches to foreign language education, a significant problem of which is the establishment of multi-purpose training activities that provide students with the ability to learn, the ability to work independently and consequently, the ability to self-development and self-improvement. According to such conditions for the educational process, teachers are boundlessly necessary to utilize progressive educational technologies, including the technology of forming critical thinking.

The development of critical thinking formation is emphasized among innovative teaching ideas by a successful combination of problem-solving, situational and productive learning with the technological nature of the lesson, effective technologies and techniques. Now, in a variety of scientific studies, you can find all sorts of definitions of the term “critical thinking”. Braus and D. Wood defines it as prudent reflexive thinking focused on deciding what to believe and what to do [39, p. 58].

D.Halpern describes critical thinking in his work “The psychology of critical thinking” as follows: critical thinking is such a focused thinking, it is characterized by balance, logic and purposefulness, it is distinguished by the use of such cognitive skills and strategies that enhance the possibility of extracting a harmless result [17, p. 65]. According to Lindsay P, critical thinking is thinking that involves checking the recommended conclusions in order to find the area of their possible use [38, p. 473].

“Critical thinking is the order of intellectual actions aimed at checking expressions or systems of expressions in order to find out their inconsistency with accepted facts, norms or values. There are degrees of critical thinking, each of which has its own type of argumentation, characterized by diverse relationships of the logical and cognitive components:

- 1)The empirical level, the critical fact checking;
- 2)Theoretical level – critical verification of theories;
- 3)Metatheoretical level – critical verification of norms and values” [27, p.30].

The goals of the technology of critical thinking formation: motivation for learning, development of knowledge, formation of mental skills, development of reflexive skills. The key directions of developing thought activity in the key technology of thinking formation: to interest, to encourage activity, to make it possible for communication, to teach introspection [12, p.37].

A person who uses critical thinking has the following qualities:

- Ready for planning;
- Flexibility;
- Perseverance. Closely related to perseverance is the willingness to tackle a task that requires mental effort;
- Willingness to correct your mistakes;
- Awareness. Psychologists call this quality metacognition, or metacognitive monitoring. It involves monitoring your personal actions as you move towards your goal;
- Search for conciliatory solutions. Complex forms of active are dominant in today’s world. A critical person needs to possess both well-educated communication skills and the ability to find solutions that would satisfy the majority [11, p.42].

As for the elements of critical thinking, they include such mental operations that establish the course of reflection and argumentation: setting a goal, discovering a problem, promoting hypotheses, recalling arguments, justifying them, predicting consequences, establishing or denying alternative points of view. It also enables the ability to use basic mental skills (knowledge and understanding) to synthesize, analyze, and evaluate difficult and ambiguous situations and problems. This can include the ability to identify the problem, explain the situation, analyze the arguments, conduct a comprehensive study of the issue, develop criteria for evaluating the conclusions and strength of information sources, avoid generalizations, etc.

Critical thinking is one of the variants of a person's mental activity, which is characterized by the highest degree of perception, understanding, and objectivity of the alignment to the formation field surrounding him. This term may refer to almost all intellectual activity. The teaching focused on the development of critical thinking skills takes into account not the dynamic selection of information for students to learn, but something more: the ratio of what they have learned with personal experience, and the comparison of what they have learned with other developments in the given field of knowledge. Students have the right to doubt the factual or authoritative nature of the acquired information, to check the logic of the evidence, to draw conclusions, to design new exercises for its application, to analyze abilities, difficulties, etc. Critical thinking allows you to comprehend and realize your personal "I", to be objective, logical, to try to understand other positions, to put new thoughts and to notice new opportunities, which is very significant during the clarification of problem solutions.

According to Popova E.A., the fundamental elements of critical thinking of a university student are:

- The ability to confidently navigate the material presented and assess the degree of reliability of educational information, relating it to what is known;

- Openness to non-standard ways of solving both known and new problems, the desire to learn new things;

- Readiness for a constructive dialogue with the teacher and partners, the ability to defend your own point of view, if necessary, to implement various options for its revision in the event of an opponent's irrefutable arguments;

- Focus on self-diagnosis of the level of formation of various skills and qualities based on the comparison of their own results with the specified standards;

- Reflection of all points of the educational route in the context of preparation for future professional activity, their specific purpose, one or another sequence [40, p. 180].

Various knowledge structures are used by scientists to study and present knowledge, the most common being frames. Frames are deep invariants of certain fragments of knowledge, certain means of organizing experience and tools of cognition. Some frames, according to C.Fillmore, are innate (for example, knowledge of the characteristic features of the human face) [41, p. 314].

The reference to frames as to the supra-linguistic level, to the extra linguistic situation, always occurs when understanding sign expressions. It is no accident that Ch.Fillmore associates linguistically defined characteristics of the knowledge structure with frames: "We can use the term frame when we mean the specific lexical and grammatical support that a given language has for naming and describing categories and relations found in schemes" [42, p. 110].

Despite the recognition of the fruitfulness of the frame approach, significant differences were found in the interpretation of the concept of "frame" itself. The differences in the interpretation of frames are related to the fact that both the "stereotypical situations" themselves and the forms of their representation can be different. The founder of the theory of frames, M. Minsky, correlated them, first of all, with visual representations – visual pictures. At the same time, even in such a narrow understanding, different interpretations are possible: for example, some paintings can relate to static photos (the frame "arrival of guests").

Other frames are learned from experience or learning (for example, knowledge of social attitudes). A special case is those frames whose existence depends entirely on the expressions associated with

them (for example, units of measurement, calendar, etc.). It follows that the language competence of a person interacts with other types of knowledge and skills. This fact should be taken into account when teaching foreign languages, during which it is possible and inevitable to go beyond the limits of the actual communicative knowledge and skills.

Another point that caused significant differences in the interpretation of frames was the concept of “frame” was extended to various forms of knowledge about the world, as well as to the knowledge of language as one of the types of human knowledge [44, p. 192]. In the concept of E.Goffman, the frame is associated with the English word frame and indicates “analytical scaffolding” – supports with which we comprehend our own experience. By the definition of Z.A. Charitonchik, frame is a means of organization and a tool of cognition, some internal cognitive information that arises either as an innate structure or by assimilation from experience and learning [45, p. 119].

The expansion of the concept of “frame”, led to the allocation of new types of frames-classification frames (frame “furniture”), as well as frames that reflect the features of the organization of the language system. Despite these differences of opinion, the main structure of knowledge, which is a certain system of concepts, is considered by most linguists to be the frame. A frame is a structure of knowledge, a package of information stored in memory or created as needed from the components contained in memory and providing adequate cognitive processing of standard situations [47, p. 54]. Frames should not be considered as randomly allocated “pieces” of knowledge. T.A. Van Dijk notes: “First, they are units organized “around” a certain concept. In contrast to a simple set of associations, these units contain basic, typical, and potentially possible information that is associated with a particular concept. In addition, it is possible that frames have a more or less conventional nature and therefore can define and describe what is “characteristic” or “typical” in a given society [48, p.16].

The concept frame implies a complex situation; it can be compared with a “frame”, which includes everything that is typical and essential for a given set of circumstances. An example of a frame can be the word “hospital” – a medical institution in which patients are placed for treatment [49, p. 55].

A frame is a presuppositional model, i.e. a person perceives a particular language structure as a frame if he has knowledge of the reality indicated by the word, if he knows the sequence of events that await him in a particular situation. The frame can be considered as an objectification of a person’s social experience, it is a “holographic picture” in the collective consciousness of the speaking subjects [49, p.56]. According to N.N.Boldyreva, “the frame, or cognitive context, is a model of culturally-conditioned, canonized knowledge that is common, at least for a part of the speaking community” [50, p. 36].

Thus, it turns out that a frame is always a structured unit of knowledge, in which certain components and relations between them are distinguished; it is a cognitive model that conveys knowledge and opinions about a certain, often repeated situation. In contrast to the general term “concept”, which can express any unit of knowledge, including unstructured (such as a holistic image, concept), the general term “frame” is used only to refer to structured concepts: frames themselves, schemes, scenarios, cognitive models [50, p. 61].

The most significant differences between the concept and the frame (i.e., between the conceptual and cognitive structures) are reflected in the following features. First, the frame structure includes mainly stable, typed discrete features, and the concept – the whole set of cognitive features relevant to the native speaker, stable and unstable (low-frequency and single) in their dynamics. Secondly, in practice, the frame is structured, as a rule, in the form of tables or diagrams-formulas, that is, a hierarchy is implemented according to the type “above-below”, “general-particular”, “class-class member”, while the concept is depicted as a filed model (in the form of a spherical, not a planar one, emphasizing the fundamental continually of the phenomenon) with a hierarchy “core-periphery” [51, p. 72].

In addition to the scheme of scenes (frames), there are also schemes of events (scripts). The scenarios differ about the frames by the crucial factor of the time dimension. You can talk about scenarios of events such as visiting cinemas or going to another city. The script consists of several acts or episodes, each of which is divided into more convenient units, and their meanings, in turn, depend on cultural and social factors. If we take the scenario of visiting a restaurant, the sequence of serving

dishes will depend on the country in which the action takes place [49, p. 26]. Each scenario has role performers. It has different interpretations, reflecting the points of view of different performers. Thus, it can be considered as a frame system [53, p.112]. The concept of “script” is a special type of concept that implements in terms of its content the scheme of movements, the idea of development.

The scenario always has a plot character, and the world acts as a title for a series of stereotypical actions [49, p. 58]. The scenario is represented by words, and the meaning of which is laid down a certain dynamics of events, the scheme of any actions, for example: lecture, test, exam, wedding, game, excursion, lunch. These are usually verbal names and the exchange of event semantics, as well as phraseological combinations such as: beat the bumpers, rip off like a stick. The meaning of such words and phrases is implied by the sequence of certain stages, episodes that unfold in time, as well as a certain distribution of roles between the participants [50, p. 45]. The use of the educational frame, according to some researchers, allows you to move away from the text as the primary basis in the selection and study of lexical and grammatical material.

Moreover, the frame opens up new perspectives for the organization of speech practice. Let us dwell on these points in more detail. The familiarity with language and speech material, as well as its expansion, which traditionally took place at the text level, is transferred to the frame structure, in particular, to the thematic groups of the frame. Speaking about the frame structure, the proponents of the described approach characterize its lexical composition as follows:

1. Typology (the frame structure is based on words that denote typical participants in the situation, as well as words and expressions that represent the most typical actions performed by communicants);

2. Relevance (students, getting acquainted with the training frame, learn the means to communicate what is most relevant in a conversation on this topic);

3. Compatibility (introduction of lexical units that form a lexical-thematic field, through lexical-semantic expressions, stable word combinations).

This organization of vocabulary allows you to build a learning process based on the frame, to abandon the text as the basis for the introduction of lexical and grammatical material. At the same time, the teacher gains more freedom in the choice of texts. The important thing is not presence of thematic vocabulary in the text, but its naturalness (authenticity), relevance, and originality of approaches to the problem or its solution. Moreover, the presence of a frame structure allows you to organize speech practice without text material, building your practical classes on the basis of a frame and a well-thought-out system of questions.

It should be said, first, about the frame concept of information predictability, noting the peculiarity of the human cognitive base, which is built by merging knowledge about the world with lexemes associated with this knowledge, which allows you to enter a particular area of knowledge thanks to reference words: “when conducting a conversation, key words and ideas evoke quite large thematic and scenario structures, equipped with a variety of” pre-prepared “assumptions” [52, p.89], and secondly, about the frame concept of information storage, which explains the possibility of understanding the communication situation itself on the basis of a given frame-scenario.

All of the above allows us to talk about new methods of organizing educational material, considering the frame as the core of the educational process, and the general frame structure as the basis that organizes the entire educational material. With all the variety of definitions of this concept in the context of the speech-communicative situation of communication, it can be concluded that critical thinking is open thinking develops in the speech-communicative situation of communication by superimposing new information on the life personal experience of students. Therefore, the creation of speech-communicative situations of communication, their modeling as a unit of the educational process in the classroom, in extracurricular work or independent work is considered by us as a potential opportunity for the development of critical thinking, as one of the types of intellectual activity of the student.

REFERENCES:

1. Halpern D. Psychology of critical thinking. - St. Petersburg: Piter, 2000. - p. 512
2. Lindsay P. Processing of information in humans. Introduction to psychology. - Moscow, 1974. - p. 473
3. Popova E. A. Formation of students ' critical thinking skills in foreign language classes based on problem situations. Moscow, 2000. - p. 180-181
4. Fillmore ch., Frames and semantics of understanding // New in foreign linguistics: Cognitive aspects of language. - Moscow, 1983. - Issue XXII., p. 110
5. Minsky M. Frames for knowledge representation [Electronic resource]. - Access mode: <http://shtz.shadrinsk.net/source/Minsk/sod.htm>
6. Boldyrev N. N. Cognitive semantics Text: a course of lectures on English philosophy \ N. N. Boldyrev N. N. 2nd ed. ster. - Tambov: Publishing House of Tambov. un-ta, 2001. - p. 123

ӘОЖ 8.82

Матжанова А.

4 курс студенті

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,

Алматы, Қазақстан

matzhanovab00@mail.ru

М. АКИФ ЕРСОЙ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ «ОТАН» КОНЦЕПТІ

Андатпа: Мақала М. Ерсойдың шығармаларындағы Отан концептін зерттеуге арналған. Зерттеу материалы М. Ерсойдың поэтикалық мәтіндері болып табылады. Зерттеудің өзектілігі оның ұлттық концептосфераның ерекшелігін анықтау сияқты қазіргі лингвистиканың маңызды мәселесін шешуге ықпал ететіндігімен байланысты. «Отан» концептісінің ерекшеліктерін және ұлттық-мәдени құндылықтарын анықтай отырып, Отан концептісінің мағыналық элементтері анықталған.

Түйін сөздер: концепт, әлемнің тілдік бейнесі, концептосфера, Отан, ақын М.Ерсой, ту, тәуелсіздік.

Аннотация: Статья посвящена изучению концепта РОДИНА в произведениях М.Ерсоя. Материалом исследования послужили поэтические тексты М. Ерсоя. Актуальность исследования обусловлена тем, что оно способствует решению такой важной проблемы современной лингвистики, как выявление специфики национальной концептосферы. Исследованы национально-культурные представления и особенности концептуализации понятия «Родина», установлены основные смысловые составляющие концепта.

Ключевые слова: концепт, языковая картина мира, концептосфера, Родина, поэт М.Ерсой, флаг, свобода.

Annotation: The article is devoted to the study of the concept of MOTHERLAND in the works of M. Yersoy. The material of the study was the poetic texts of M. Yersoy. The relevance of the study is due to the fact that it contributes to the solution of such an important problem of modern linguistics as the identification of the specifics of the national conceptual sphere. The national-cultural representations and features of the conceptualization of the concept of "Homeland" are investigated, the main semantic components of the concept are established.

Keywords: concept, language picture of the world, conceptosphere, Motherland, poet M. Yersoy, flag, freedom.

Когнитивті лингвистика адам танымындағы ақпараттарды тіл арқылы зерделейтін жаңа бағыт. Соңғы жылдары лингвистикада «тіл-таным-ұлт» тұрғысынан зерттеу кең өріс алды. Тілді халықтың мәдени өмірімен қатарластыра зерттеу оның өзіндік бай сөздік қорын ашуға, ұлт

танымындағы ақпараттарды айқындауға мүмкіндік береді. Тілде белгілі бір код жасырынған десек, концептілерді зерттеу арқылы сол ұғымның ұлт үшін маңызын айқындауға болады. Түрік танымындағы «Отан» ұғымын танытатын тілдік бірліктерді талдау, түрік халқының «Отан» танымын ашуға көмектеседі. Концепт ұғымы туралы бірнеше пікір бар. Солардың бірі Вильгельм фон Гумбольдттың құдайлық ілімді танудың, сол арқылы, соны түсіну арқылы халықтың ұлттың мәдени ментальдығын, рухын танудың кілті концепт деп атауы өте орынды пікір деп есептейміз.

Рухани мәдениеттің басты-басты маңызды ұғымдарын және оның өзіне тән элементтері ретінде концептілер таңбалайды, сонымен қоса олардың мән-мағынасын қамтиды. Жаңа үстеме мағынаның ашылуына Рухани-мәдени сөздердің лексикалық мағыналарын анықтау өзіндік септігін тигізеді. Бұрынғы түсіндірмелерді жаңа қырынан бағалауға өз кезегінде дәл осы алып келеді. Концепт – этномәдени санада сақталған, ғасырдан-ғасырға жеткізіліп, беріліп келе жатқан, мағынасы терең, ұлттың нағыз болмысын суреттейтін, дүниені тану әдісі деп айта аламыз. Рухани құндылықтардың қай халықтың болмасын дүниетанымдық көзқарасы мен ұлттық ой-санасында өзіндік орны бар. Ұлттық ерекше дүниетанымды түсінуде, білуде басты әрі маңызды компонент концепт болып саналады. Этномәдени санада сақталған белгілі бір ұлттың ұрпақтан-ұрпаққа беріліп отыратын шағын әрі терең мағыналы шынайы болмысы, мәдени құндылықтары жөніндегі сан ғасырлар бойы жалғасқан түсінігін білдіретін күрделі құрылымды концепт дейміз. Кез келген ұлттың болмысын бойына сіңірген ұлт мәдениеті, діні, салт-дәстүрі және тілімен біте қайнасып, танымдық түсінік беретін сөздер тілімізде өте көп екені белгілі. Солардың бірі – «Отан» концептісі. «Отан» концептісі маңызды ұғымдардың бірі болып табылады.

Зерттеушілер тарапынан концептке берілген анықтамалар әртүрлі болып келеді. Концепт» ұғымы дегеніміз – адам санасына тұрған орта, дін, мәдениет, жалпы айтқанда, дүниетаным негізінде белгілі-бір ұрпақтан өзгеріссіз беріліп отыратын құндылық болып саналады [1, 31]. Белгілі зерттеуші ғалым Ш. Елемесованың концептті базалық когнитивтік маңыздылық ретінде мәнді пайдаланылатын сөздермен байланыстырушы концептуализация процесінің мазмұнды бірлігі ретінде шындықтың адам миында айшықты бейнеленуі ретіндегі пікірімен толықтай келісеміз [2, 85].

А.Ислам концептіні этномәдени санада сақталған, белгілі бір ұлттың ұрпақтан-ұрпаққа беріліп отыратын, көлемі жағынан ықшам, бірақ терең мағыналы шынайы болмысы мен ұлттық мәдени құндылықтары жөніндегі сан ғасырлық түсінігін білдіретін құрылым ретінде анықтаған деп түйіндеуге болады [3, 62]. Демек, ұлттық тілдің концептөрісі бойынша халықтың, ұлттың дүниетанымын, ой-өрісін, білімін, мәдениетін, адамгершілік заңдарын, салт-дәстүрін, психологиясын, басқа ұлттарға деген көзқарасын, рухани жан-дүниесін, материалдық құндылықтарға деген қарым-қатынасын танып білуге болады. Концепт кең мағынада - жалпы әлем туралы білім жүйесінің (яғни, әлемнің концептуалды бейнесінің) бір бөлшегі, үзіндісі, яғни индивидтің объективті шындық туралы өз дүниетанымындағы тірек ұғымдары, білетіні, ойындағы ойлайтын дүниесі, тіпті елестетіні десек те болады.

Жеке адамнан бастап, қоғамдық топтардың, тіпті бүкіл бір ұлттың, халықтың ой-өрісінің, дүниетанымының ерекшеліктерін концепт айқындайды. Тіпті, барлық сөздердің беретін ұғымын да концепт түсіндіре алады.

Мехмет Акиф Ерсой жаратылысы ерекше тұлға, ол бүкіл өмірі бойынша қоғамның күрделі мәселелерінің шешімі табуға ат салысқан. Қоғамның қайғы-қасіретін өз қайғы-қасіреті, қуанышын өз қуанышы деп санаған. Ол ұлттың жан-сезімі мен ой-санасын қоғамға шеберлікпен жеткізен. Түркия Республикасының ұлттық әнұранының авторы Мехмет Акиф Ерсой осындай көрнекті тұлғалардың бірі.

Мехмет Акиф өзінің шығармашылық өмірінде ұлт тақырыбынан бөлек кедейлік, жоқшылық пен жалқаулық, жаман әдеттер сияқты тақырыптарда да көркем шығармалар жазған.

Республикалық кезеңде Мехмет Акиф Эрсой әртүрлі университеттерде тарих пен әдебиет дәрістерін берді. Мехмет Акиф Ерсойдың «Тәуелсіздік маршы» шығармасы әнұран ретінде түрік жұртының темірқазығына айналған.

Түрік жұртының рухын оятқан Тәуелсіздік маршының мәтініне тоқталар болсақ, Мехмет Акиф Ерсойдың Түрік елі тәуелсіздікке қол жеткізгеннен кейін туған осы жырындағы мына шумақтан: «...*Отаны үшін, Жұмағы үшін, кім бас тартар өлімнен! Әруақтар да күңіренеді, ерте кеткен өмірден. Жанымды алсын, жарымды алсын, Тәңірімнен жерінбен, Тек, дүние, айырмасын, Отанымнан, жерімнен!*» [4, 89] деген жолдарынан туған жерге деген шексіз махаббаты мен өршіл сезімі өрнектелген.

Мехмет Акиф Ерсой өз шығармаларында ұлтжандылықты дәріптеуге үлкен мән берді. Мұның негізі осы ақынның Отанға деген сүйіспеншілігі болды. I дүниежүзілік соғыс, Балқан соғысы, Эрзинджан, Ван және басқа да аумақтарда болған қырғындар, Чанаккале соғысы – XX ғасырдың барлық қиындықтары ұлы түрік ақыны Мехмет Акиф Ерсойды қатты алаңдады. Ақын өз сөздерінде осы оқиғаларға қатысты өткір көзқарасын бірнеше рет білдіріп, осы оқиғаларды сынға алған болатын. Осы тақырыпта жазылған М. А. Ерсойдың ең танымал өлеңдерінің бірі – «Чанаккале шехидтеріне». Патриотизм мен ұлтшылдық сезімдері жетекші орынға ие болған бұл поэтикалық үлгіде ақын өзін жалынды сөз шебері ретінде көрсетеді. Бұл өлең Түркия тарихында өшпес із қалдырған Чанаккале жеңісіне арналған. Отанға деген махаббаттың, ерік-жігер, түрік ұлтының қайсарлығының арқасында Чанаккале шайқасы жеңіспен аяқталды.

Мехмет Акиф Ерсойдың бұл өлеңде шайқастың барлық ауыртпалықтары айқын көрінеді. Бұл шайқасты әлемдегі ең ұлы шайқасқа теңеген ақын өлеңнің басынан бастап сипаттай бастайды:

*Şu Boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?
En kesif orduların yükleniyor dördü beşi,
-Tepeden yol bularak geçmek için Marmaraya-
Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya
(Бұғаздағы шайқас дегеніміз не? Әлемде оған теңдес бар ма?
Төрт-бес ең күшті әскер болған кезде
-Жылдар салып Мәрмәр теңізіне қарай жол тартқанда
Қаншама теңіз кемелерімен қоршап алған аядай жерді)[4, 64].*

Бұл өлеңде ақын еуропалықтардың теріс мүдделерін сынға алып, қатыгездіктері үшін айыптады. Бұл қанды шайқасты қиямет күнімен салыстырған ақын бұл шайқасқа солтүстіктен оңтүстікке дейін бүкіл адамзат осы соғыстың куәсі болғандығын, бүкіл әлемнің араласқанын атап өтті.

*Eski Dünya, Yeni Dünya, bütün akvam-ı beşer,
Kaunıyor kum gibi, tufan gibi, mahşer mahşer.
Yedi iklimi cihanın duruyor karşına da,
Ostralyayla beraber bakıyorsun: Kanada!
(Ескі әлем, Жаңа әлем, барлық халық
Құмша қайнап, борандай борап, қиямет күніндегідей
Әлемнің жеті бөлігі қарсы тұрып,
Австралия мен Канада бақылап отыр) [5, 123].*

Ақын соғыс кезінде болған қанды оқиғалардың бейнесінен қорықпайды және өзінің осы соғысқа деген қарсылығын, қатал наразылығын білдіреді. М. Ерсой жаулардың қатыгездігін ерекше атап өтеді, олардың қатыгездігін сипаттайды. Ол жүрегімен сезініп, көптеген батырлардың осы қанды шайқастың құрбаны болғанын көрсетеді.

Мехмет Акиф Ерсой халықтың батыл және батыр ұлдарын қанаттандыру үшін «Әскердің дұғасы», «Соғыс әні» сияқты өлеңдер жазды. Бұл өлеңдерінде Отанға деген махаббаты жырланады. Мехмет Акиф өлеңнің басында армияның абыройы мен батылдығы туралы айта отырып, ол өзінің Отанына деген тілегін арнайды:

*Yılmam ölümden, yaradan, askerim,
Orduma «gazi» dedi peygamberim.
Bir dileyim var, ölürüm, isterim:*

*Yurduma tek duşman ayak basmasın.
Amin desin, hep birden yigitler,
«Allahu ekber!» gökden şehitler
Amin! Amin! Allahu ekber!
(Менің сарбаздарым өлімнен де жарақаттан да қорықпайды,
Пайғамбарымыз әскерімді «гази» деп атаған
Өлгенше жалғыз тілегім болады
Жеріме дұшпанымның аяғы баспасын)
Барлық батырлар бір дауыспен «Әмин» дейді
Шехидтер аспаннан «Аллаһ ұлық!» дейді
Әмин! Әмин! Аллаһ ұлық!) [6, 87].*

Ақынның «Әскердің дұғасы» атты өлеңінде Отанға деген сүйіспеншілігін, әскердің кез-келген жаман нәрседен алыс болуын қалайтындығын байқауға болады. Мехмет Акиф Ерсойдың патриоттық сезімдерін бейнелейтін тағы бір өлеңі «Соғыс әні» деп аталады. Бұл өлеңде автор түрік жауынгерлеріні жауға қарсы күреске шақырады. Бұл өлеңнің әрбір жолында ақын сарбаздарды табанды және шыдамды болуға шақырады.

Концептер жиынтығы концептосфераны құрайды. Концептің мәнін қарастыратын болсақ, ғалымдар концепт этномәдени ортаға тиісті және сонымен байланысты деген пікірге сүйенеді. Концептің семантикалық мазмұны контекст арқылы түсіндіріліп, ол жерден қай этномәдени ортаның өкілі екенін білуге болады. Демек, концепт ұғымы этномәдени образды және ұлттық бейнені жасауға көмектеседі.

«Отан» концептісі барлық халыққа да қатысты дүние. Түрік халқы үшін ерекше құнды дүние қатарынан орын алады, яғни «Отан» концептісі «туған жер», «туған ел», «атажұрт», «тәуелсіздік» секілді ұғымдардың қатысымен анықталады. Ол атадан балаға мирас болып қалатын мәдени мұра екендігі де осы жерде байқалады. Концептілерді зерттеу арқылы халықтың менталитетін, рухын, жан дүниесін жақсы түсінуге болады. Концептілер қай ұлттың болмасын әлемдік бейнесін сол ұлттың көзімен көруге мүмкіндік береді десек артық айтқандық емес. Жеке адамдардан бастап, бүкіл бір ұлттың, халықтың ой-өрісінің, дүниетанымының ерекшеліктерін концептінің беретін ұғымын түсіндіру арқылы түсінуге болады.

Қорыта келе, «Отан» концептісі әлемдік бейне ретінде қай елде болмасын сол ұлттың лингвомәдени тұрғыдан кілті болып саналады. Отан, ел – әрқашанда жеке, менікі, өзімдікі мәнді белгілі бір ортаны, аймақты, территорияны басқа ортаға қарама-қарсы мәнде қою. Осының нәтижесінде туған жер, туған өлке, туған орта сияқты тіркестер пайда болған.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Ислам А. Ұлттық мәдениет контекстіндегі дүниенің тілдік суреті. – Алматы, 2004. - 229 б.
2. Уәли Н. Қазақ сөз мәдениетінің теориялық негіздері: филол. ғыл. докт. автореф. – Алматы, 1998
3. Ислам А. Ұлттық мәдениет контекстіндегі дүниенің тілдік суреті. – Алматы, 2004. - 229 б.
4. Düzdağ, Mehmet Ertuğrul; Mehmet Akif Ersoy, Kaynak Kitaplığı, İst.2004
5. Uğurcan, Sema; “Mehmet Akif”te Zaman”, Vefatının 60. Yılında Mehmet Akif Sempozyumu Bildirileri, İstanbul 1997
6. Fazıl Gökçek; Mehmed Akif’in Şiir Dünyası, Dergâh yay., 1. bs., İstanbul, Nisan 2005.

УДК: 80

Абетов А.К., студент 4 курса ФВ
КазУМОиМЯ им. Абылай
Алматы, Казахстан
e-mail: abetov.a@mail.ru

ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЮРИДИЧЕСКОГО ДИСКУРСА В ИСЛАМЕ

Аннотация: Юридический дискурс представляет собой один из видов институционального дискурса. Он имеет своей целью нормирование и урегулирование общественных отношений, а его участниками являются государство и граждане. Двумя основными и переданными источниками исламского права являются Коран и Сунна (пророческие традиции и практики). Это сочетание двух важнейших источников исламского права рассматривается как связующее звено между разумом и откровением. Действительно, союз между этими двумя источниками привел к появлению исламского права

Ключевые слова: дискурс, исламское право, юридический дискурс, арабский язык.

Аннотация: Құқықтық дискурс - бұл институционалды дискурстың бір түрі. Ол өзінің мақсаты ретінде әлеуметтік қатынастарды нормалау мен реттеуді көздейді, мемлекет пен азаматтар – оның қатысушылары. Ислам құқығының негізгі және берілетін екі қайнар көзі - Құран мен Сүннет (пайғамбарлық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар). Ислам құқығының ең маңызды екі қайнар көзінің осылай үйлесуі, ақыл мен сырды ашу арасындағы байланыс ретінде қарастырылады. Шынында да, осы екі қайнар көздің бірігуі ислам заңдарының пайда болуына әкелді.

Кілт сөздер: дискурс, ислам құқығы, құқық дискурсы, араб тілі.

Главной составляющей юридического дискурса, безусловно, является язык права, а язык права оперирует сложными, многомерными и специфическими понятиями. Поэтому чтобы изучить языковые особенности юридического дискурса, необходимо обратиться к особенностям правового языка. Язык права или юридический язык – это один из стилей официального языка, это особый языковой стиль, задача которого заключается в нормативном регулировании человеческого поведения. [19, с.-42]

Методологическую основу исследования этой статьи составляют современные труды *арабских исследователей*: согласно исследованию работы Абдул КаDIR аль-Шейхли (Катар) юридический дискурс это специализированный язык, полученный из права как теоретической науки и как прикладной деятельности, поскольку он переводит правовые положения, юридические факты, отношения и юридические центры на определенном языке, характерном для данной науки. Полезность юридического дискурса заключается в выражении юридических фактов на языке, соответствующем завещанию и тексты интерпретируются в соответствии с этим завещанием.

«نعرف اللغة القانونية حسب الدكتور عبد القادر الشخلي، بكونها لغة متخصصة مستقاة من القانون كعلم نظري وكنشاط تطبيقي، فهي تترجم الاحكام القانونية و الوقائع القانونية والعلاقات و المراكز القانونية بلغة محددة خاصة بهذا العلم. و تكمن جدوى اللغة القانونية في التعبير» عن الحقائق القانونية بلغة مطابقة لارادة، و من تم تفسير النصوص طبقا لهذه الارادة [٥]. Хашем Катаа Лазем (Ирак), Соня арада Леде (Ирак), Асмахан Халими, Сабра Махмуд Али (Египет), Дудин Маджид Сулейман (Египет), *зарубежных ученых*: van Dijk, M. Фуко, П. Серио, М. Пеше, М. Foucault, Р. Барт, G. Kress, D. Schiffrin, S. Mills, Gee, Vass.

Юридический дискурс не оторван от жизни, не является чем-то чисто научно-теоретическим. В юридический дискурс регулярно попадают элементы смежных типов дискурса, например, единицы бытового дискурса. Также юридический текст может включать элементы художественности. Несмотря на это, в целом юридический язык характеризуется средней степенью формализации: он весьма точен и ригиден в своей семантике вследствие необходимости предельно ясного и однозначного описания обстоятельств дела в категориях закона.

Двумя основными и переданными источниками исламского права являются Коран и Сунна (пророческие традиции и практики). Это сочетание двух важнейших источников исламского права рассматривается как связующее звено между разумом и откровением. Действительно, союз между этими двумя источниками привел к появлению исламского права. Коран считается самым священным и важным источником исламского права, который содержит стихи, связанные с богом, человеческими верованиями и тем, как конкретный верующий должен жить в этой мирской жизни. Человеческое поведение, которое должно управлять жизнью верующих, о чем ясно сказано в Коране, действительно является сферой исламского закона. Коран состоит примерно из пятисот юридических стихов, в которых прямо излагаются правовые постановления, которые должны применяться всеми верующими.

Юридическое обоснование (иджтихад) - это непередаваемый источник исламского права, появление которого связано с тем, что исламские юристы не всегда могли одинаково истолковывать язык Корана и язык сунны, приходя к одному и тому же правовому результату, скорее они часто по-разному толкуют определенные стихи Корана и определенные пророческие традиции, достигая разных юридических постановлений. Это связано с тем, что законодатель намеренно изложил ряд юридических постановлений в этих двух раскрытых правовых источниках и сформулировал их таким образом, чтобы сделать их открытыми для аргументации и юридического толкования, чтобы закон стал юридически действительным. на постоянной основе и подвержен развитию по мере появления новых правовых вопросов. Халлак указывает, что определенные термины в Коране и Сунне могут иметь более чем одно юридическое толкование. Например, метафорические лексические элементы необходимо интерпретировать для передачи определенных юридических значений. Следовательно, мусульманские юристы разрабатывают свод определенных лингвистических правил в попытке преодолеть такие проблемы. Одна из важнейших целей его личного рассуждения состоит в том, чтобы юрист установил конкретную правовую норму для каждого судебного дела, с которым он сталкивается.

Даже неправовые аяты в Коране действительно поддерживают создание правовой системы ислама, как будет разъяснено профессором Алматруоди. Вторым основным и переданным источником исламского права является Сунна, которая представляет дела и высказывания Пророка Мухаммеда (мир ему), которые были сформулированы в форме повествований и стали известны как Пророческий хадис. Сунна также включает ряд юридических положений, которые должны применяться всеми верующими ислама. Определенные правовые постановления в этих переданных исламских источниках являются окончательными. Другими словами, законодатель (Бог) сформулировал их таким образом, который не требует личного юридического обоснования и не допускает различных интерпретаций, поскольку они ясны и окончательны. И наоборот, как в Коране, так и в Сунне существует совокупность юридического содержания, применение которого требует обоснования. Законодатель, сформулировавший определенные правовые постановления, изложенные в Коране и Сунне, таким образом, что никогда не допускает двух разных толкований, мог бы также сделать то же самое в отношении остального юридического содержания, изложенного в вышеупомянутых исламских источниках. Тем не менее, была основная причина, по которой огромное количество юридического содержания, упомянутого в Коране и Сунне, было открытым для юридической аргументации. Такая гибкость закона дает право на его юридическую силу для всех судебных дел, независимо от времени и места, поскольку он поддается развитию и изменению. Более того, различие в толковании того или иного юридического вопроса среди юристов считается своего рода милосердием. Фактический корпус юридических документов, изложенных в Коране и Сунне, применение которых требует независимого юридического обоснования, приводит нас к другому источнику исламского права, известному как юридическое обоснование.

Действия согласно шариату подпадают под действие пяти различных правовых норм. Первая представлена категорией запрещенных, которая требует наказания деятеля после совершения запрещенного действия. Вторая - обязательная категория, которая влечет за собой

наказание за неисполнение действия, выполнение которого считается обязательным с точки зрения исламского права. Остальные категории - рекомендуемые, допустимые и отвратительные. Если человек выполняет отвратительную, а не рекомендованную категорию, он / она не подлежит наказанию. Однако человек, выполнив рекомендованное и оставив мерзкое, будет вознагражден в дальнейшем. Допустимая категория не включает в себя ни разрешения, ни запрета, что не влечет за собой ни награды, ни наказания.

Юридический дискурс сам по себе представляет собой нечто среднее между языком и правом, а это означает, что между языком и правом существует взаимное влияние.

ЛИТЕРАТУРА

1.Палашевская, И. В. Функции юридического дискурса и действия его участников / И. В. Палашевская // Изв. Самар. науч. центра Российской академии наук. - 2010. -№ 5 (2) (37). Т. 12. - С. 535-540

2.Hallaq, W.B. 2009. *An introduction to Islamic Law*. Cambridge: Cambridge University Press.

خصوصيتها

[Электронный ресурс]. URL: https://www.bibliojuriste.club/2018/03/blog-post_57.html (дата обращения: 12.04.2021).

[Электронный ресурс] URL:<https://link.springer.com/article/10.1007/s11196-016-9473-x#Sec7> (дата обращения: 18.04.2021).

صونيا اسمهان حليمي. خصائص المصطلحات القانونية العربية و الانجليزية في الوثائق الدولية // مجلة جامعة الشارقة للعلوم الانسانية و الاجتماعية المجلد. ٣١٠٢ م.

УДК 378

Калдымуратова Г.Н., магистрант
КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан,
gkaldymuratova@mail.ru

МОДЕЛИРОВАНИЕ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ КРЕАТИВНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ С ПРИМЕНЕНИЕМ ПРОЕКТНЫХ ТЕХНОЛОГИИ УЧАЩИХСЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗОВ

Аннотация. В статье описан механизм построения модели формирования креативно-исследовательской компетенции с помощью проектной технологии будущих учителей иностранных языков и раскрыта сущность ее компонентов. Целевой блок представлен целью, задачами, подходами и принципами. Процедурный блок включает формирование компонентов креативно-исследовательской компетенции с помощью видов проектов. Содержательный блок включает в себя учебный контент, разделенный 5 модулями, каждый который имеет 3 темы с проектными заданиями, нацеленные на формирования креативно-исследовательской компетенции. Оценочный блок включает критерии, показатели, уровни сформированности компетенций и их компонентов.

Ключевые слова: модель, компонент модели, компетенция, уровень сформированности, проектная технология.

Андатпа. Мақалада болашақ шетел тілі мұғалімдерінің жобалық технологиясын қолдана отырып, шығармашылық-зерттеу құзыреттілігін қалыптастыру моделін құру механизмі сипатталған және оның компоненттерінің мәні ашылған. Мақсатты блок мақсат, міндеттер, тәсілдер мен принциптермен ұсынылған. Процедуралық блокқа жоба түрлерін қолдана отырып, шығармашылық-зерттеу құзыреттілігінің компоненттерін қалыптастыру жолы кіреді. Мазмұнды блокқа 5 модульге бөлінген 3 тақырыптан тұратын білім мазмұны көрсетілген, олардың әрқайсысы шығармашылық-

зерттеуші құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған жоба тапсырмалардан құралған. Бағалау блогына критерийлер, индикаторлар, құзыреттілікті қалыптастыру деңгейлері және олардың компоненттері кіреді.

Түйін сөздер: модель, модель компоненті, құзыреттілік, қалыптасу деңгейі, жобалау технологиясы.

Abstract. The article describes a mechanism for constructing a model for the formation of creative-research competence using the project technology of future teachers of foreign languages and discloses the essence of its components. The target block is represented by the goal, objectives, approaches and principles. The procedural block includes the formation of components of creative-research competence using project work types. The content block includes educational content, divided by 5 modules, each of which has 3 topics with project assignments aimed at the formation of creative-research competence. The assessment block includes criteria, indicators, levels of competence formation and their components.

Key words: model, model component, competence, level of formation, project technology.

Под моделью формирования креативно-исследовательской компетенции будущих учителей иностранного языка на уровне бакалавриата следует понимать целостный педагогический процесс, в котором совокупность подходов к обучению направлена на приобретение бакалавров определенных знаний, умений и навыков в области креативно-исследовательской деятельности. Следует отметить, что моделирование — это один из методов научного исследования, в ходе которого выявляются и фиксируются значимые связи между элементами системы. В научной литературе можно найти несколько классификаций моделей по их типам (структурные, функциональные, аналоговые, генетические, смешанные и др.).

В нашем случае при моделировании процесса формирования креативно-исследовательской компетенции будущих учителей ИЯ необходимо отметить, во-первых, о структурной модели, функционирующей как алгоритм организации этого процесса, и, во-вторых, о функциональной модели, ставящий существенные элементы креативно-исследовательской деятельности. Таким образом, представленная нами модель формирования креативно-исследовательской компетенции будущих специалистов является структурно-функциональной.

Разработанная модель рассматривается с позиции личностно-деятельностных подходов как совокупность регулярных, функционально связанных компонентов, составляющих некую целостную систему.

Креативно-исследовательская компетентность специалиста - неотъемлемая часть профессиональной компетентности; это его структурная составляющая, обеспечивающая одновременно его полноту, глубину и степень реализации в педагогической практике, ориентированный на решение проблем с творческим решением.

Анализ компонентов креативно-исследовательской компетенции привел к краткой схеме интерпретации каждого из компонентов.

Таким образом, при разработке структурно-функциональной модели формирования креативно-исследовательской компетенции будущих специалистов мы опирались на выделенные компоненты: аналитико-исследовательские, организационно-исследовательские, практико-творческий, коммуникативно-творческие.

– Аналитико-исследовательские навыки – способность выделять важные взаимосвязи, устанавливать и структурировать взаимосвязи между информационными элементами, создавать целостный и дифференцированный образ проблемной ситуации.

– Организационно-исследовательские навыки – набор навыков, которые позволяют учащимся структурировать свои мысли, время и задачи для проведения урока и исследования.

– Практико-творческий навык – это рассматривается ряд действий или возможностей и принимаются решения о том, какие действия следует выполнять и выполнять выбранное действие, это также включает в себя активную самостоятельную работу учащихся. (изучение

выбранных тем курса, написание рефератов, выполнение лабораторных и проектных работ , выполнение домашних заданий и т. д.)

– Коммуникативно-творческие навыки – включают как устное, так и письменное общение, профессиональный дружественный язык тела, а также способность активно слушать и способность объяснять материал в терминах, доступных и значимых для учащихся.

Более точное определение компонентов в модели позволило разбить эту модель на блоки (целевой, процедурный, содержательный и оценочный), которые дают возможность более четко представить целенаправленный процесс формирования креативно-исследовательской компетенции будущих специалистов ИЯ (Схема 1).

Целевой блок включает целевой компонент, предопределяющий содержание, технологию и ожидаемый результат исследуемого процесса. Цель - важнейший элемент модели, обеспечивающий рациональное построение учебного процесса. Целью реализации представленной модели является формирование креативно-исследовательской компетенции будущих учителей ИЯ – бакалавров 3го курса по специальности - «6В01718 - Учитель двух иностранных языков» с использованием проектной технологии.

Деятельностный, личностно-ориентированный, студента-центрированный, проектные подходы составили целевую основу разработанной модели.

Эти подходы служат отправными точками для определения ряда принципов, лежащих в основе процесса формирования креативно-исследовательской компетенции учителей иностранных языков: принцип целеустремленности, принцип объективности, принцип последовательности, принцип системности и принцип гибкости.

Процедурный блок модели определяет формы, методы и основные этапы формирования креативно-исследовательской компетенции с помощью проектной технологии: аналитико-исследовательские, организационно-исследовательские, практико-творческий, коммуникативно-творческие. Также виды проектных технологии и задания к ним.

Содержательный блок включает в себя учебный контент, разделенный 5 модулями, каждый который имеет 3 темы с проектными заданиями, нацеленные на формирования креативно-исследовательской компетенции.

Оценочный блок определяет критерии оценки, а также уровни сформированности креативно-исследовательской компетенции будущих учителей после проведения экспериментальной работы. Результаты диагностики служат основой для разработки программы индивидуальной, групповой и коллективной работы по формированию креативно-исследовательской компетенции будущих специалистов. Важной составляющей является самодиагностика творческих способностей, позволяющая будущим специалистам выстраивать индивидуальные траектории креативно-исследовательского саморазвития. Для каждого компонента креативно-исследовательской компетенции, мы выделили 3 уровня освоения компетенции: низкий, средний, высокий.

Таким образом, сначала систематизируются предметные и операционные знания в области креативно-исследовательской деятельности. Затем углубляются теоретические знания и разрабатываются практические действия за счет включения студентов в целостный процесс учебно-исследовательской работы, а впоследствии будущие специалисты переходят на более высокий уровень формирования креативно-исследовательской компетенции.

Ниже мы представили модель формирования креативно-исследовательской компетенции с использованием проектных технологии студентов бакалавра 3 курса, специальности «6В01718 - Учитель двух иностранных языков»:

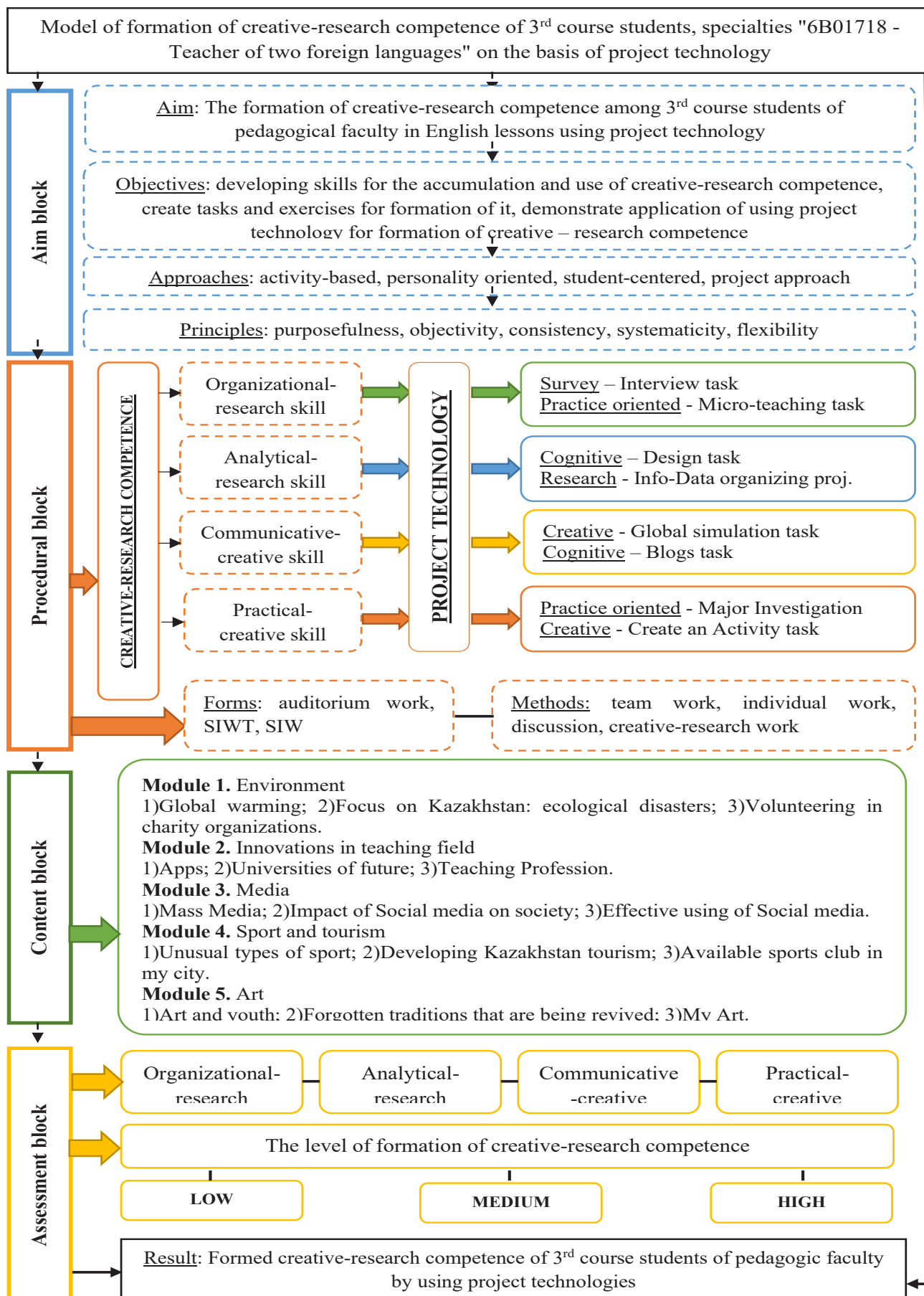

Схема 1. Модель формирования

Особенность данной модели состоит в том, что на каждом этапе преподаватель включает студентов в учебную и креативно-исследовательскую деятельность с помощью проектных технологий, в результате чего весь уровень креативно-исследовательской компетенции, которым обладает обучающийся, оказывается востребованным.

Как известно, любой процесс функционирует и успешно развивается при определенных условиях.

Следовательно, в процессе учебно-исследовательской деятельности креативно-исследовательская компетенция будет более эффективно формироваться при создании особого набора педагогических условий.

В педагогической науке под условиями понимаются факторы, обстоятельства, совокупность мер, от которых зависит эффективность функционирования педагогической системы. По мнению А.В. Качалова и других ученых, условия — это педагогическая комфортная среда, совокупность мероприятий в учебно-воспитательном процессе, обеспечивающих высокий уровень учебной активности учащихся [1].

Таким образом, педагогическое условие — это совокупность необходимых мер, способствующих успешности формирования креативно-исследовательской компетенции; а совокупность педагогических условий - совокупность взаимосвязанных педагогических условий, выполнение которых будет способствовать повышению уровня сформированности креативно-исследовательской компетенции будущих учителей иностранных языков.

При определении комплекса педагогических условий учитывались методологические подходы (деятельностный, личностно-ориентированный, студента-центрированный, проектные подходы), которые составляют предмет, задачи, гипотезу исследования; особенности процесса формирования креативно-исследовательской компетенции будущих специалистов и перспективы развития креативно-исследовательской компетентности [2].

Таким образом, на основании изложенного можно считать, что комплекс педагогических условий формирования креативно-исследовательской компетенции включает:

- 1) создание в иноязычном образовательном пространстве вуза научно-исследовательской среды, актуализирующей креативно-исследовательские качества будущих специалистов;
- 2) создание у учащихся положительной мотивации к креативно-исследовательской деятельности на основе внутренних потребностей, интересов;
- 3) внедрение проектной технологии для формирования креативно-исследовательской компетенции в условиях учебно-исследовательской деятельности;
- 4) высокий уровень профессиональной готовности будущего специалиста (преподавателя) к формированию креативно-исследовательской компетенции через проектную деятельность.

Перечисленные педагогические условия сопровождают процесс формирования креативно-исследовательской компетенции с помощью проектной технологии и направлены на достижение поставленной цели.

ЛИТЕРАТУРА

1. Kachalov A.V. (2009). Pedagogical conditions of formation of creative independence in students of a teacher training university. News of the Ural State University: Series 1: Problems of Education, Science and Culture, 62(1-2), 212-217.

2. Васильев В. Проектно-исследовательская технология: развитие мотивации /В.Васильев // Народное образование. – 2000. – № 9. – С. 177-180.

Delovarova S.T., master student
Ablai khan KazUIR and WL, Almaty, Kazakhstan
shakirova.sabina@gmail.com

PRINCIPLES AND CONDITIONS OF THE FORMATION OF PROFESSIONALLY ORIENTED COMPETENCE FOR THE FUTURE FINANCIAL SPECIALISTS

Abstract. The article is devoted to the development and formation of professionally oriented competences of students of financial specialization. The article examines with the use of what principles and under what conditions the formation of students' abilities in specific professional, business, scientific fields and situations is provided, taking into account the peculiarities of professional thinking. As well as the formation of professionally - oriented competencies of students, aimed at increasing efficiency in the assimilation of knowledge. In this study, the concept of "professionally oriented communicative foreign language competence of a specialist" was defined taking into account the understanding of the essence of the term "competence". The effective formation of professional foreign language competence of future specialists in financial and economic profile is achieved under the condition of: considering the "professionally oriented foreign language competence" of a specialist as a set of scientific and theoretical knowledge, practical skills, motivation and reflection, ensuring the effectiveness of the implementation of foreign language professional activities. In a non-linguistic university, the formation of a professionally oriented foreign language communicative competence should be largely based on the group work of students.

Key words: competence, professionally oriented competence, professionally oriented approach, professional competence

Аңдатпа. Мақала қаржылық мамандандырылған студенттердің кәсіби бағытталған құзыреттіліктерін дамыту мен қалыптастыруға арналған. Мақалада кәсіби ойлаудың ерекшеліктерін ескере отырып, студенттердің нақты кәсіптік, іскерлік, ғылыми салалар мен жағдайлардағы қабілеттерін қалыптастыру қандай принциптермен және қандай жағдайда жүзеге асырылатындығы қарастырылады. Студенттердің білімді игеруде тиімділікті арттыруға бағытталған кәсіби-бағытталған құзыреттіліктерін қалыптастыру. Бұл зерттеуде «құзыреттілік» терминінің мәнін түсінуді ескере отырып, «маманның кәсіби бағытталған коммуникативті шет тілдік құзыреттілігі» тұжырымдамасы анықталды. Қаржы-экономикалық профильдегі болашақ мамандардың кәсіби шет тілдік құзыреттілігін тиімді қалыптастыруға келесі шарттарда қол жеткізіледі: маманның «кәсіби бағдарланған шет тілі құзыреттілігін» ғылыми-теориялық білім, практикалық дағдылар, ынталандыру және рефлексия жиынтығы ретінде қарастыру, шет тілінің кәсіби қызметін жүзеге асырудың тиімділігін қамтамасыз ету. Лингвистикалық емес университетте кәсіби бағытталған шетел тілінің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру көбіне студенттердің топтық жұмысына негізделуі керек.

Түйінді сөздер: құзыреттілік, кәсіби бағдарланған құзыреттілік, кәсіби бағдарланған тәсіл, кәсіби құзыреттілік

Аннотация. Статья посвящена развитию и формированию профессионально-ориентированной компетенций студентов финансовой специализации. В статье рассматриваются с использованием каких принципов и при каких условиях предусматривается формирование у студентов способности в конкретных профессиональных, деловых, научных сферах и ситуациях с учетом особенностей профессионального мышления. А также формирования профессионально – ориентированной компетенций студентов, направленной на повышение эффективности при усвоении знаний. В данном исследовании понятие «профессионально ориентированная коммуникативная иноязычная компетенция специалиста» было определено с учетом понимания сути термина «компетенция». Эффективное формирование профессиональной иноязычной компетенции будущих специалистов финансово-экономического профиля достигается при условии: рассмотрения «профессионально-

ориентированной иноязычной компетенции» специалиста как совокупности научных и теоретических знаний, практических навыков, мотивации и рефлексии, обеспечение эффективности осуществления иноязычной профессиональной деятельности. В неязыковом вузе формирование профессионально ориентированной иноязычной коммуникативной компетенции в большей степени должно основываться на групповой работе студентов.

Ключевые слова: компетентность, профессионально-ориентированная компетенция, профессионально-ориентированный подход, профессиональная компетентность

An analysis of scientific research aimed at studying the problem of “professional competence” of a specialist (A. K. Markov, V. A. Slastenin, B. S. Gershunsky, A. M. Novikov and others) shows that professionally oriented communicative foreign language specialist competency should be considered with point of view of the development of general professional competence of a specialist, since its formation education in the system of higher professional education knowledge is correlated with the development as a foreign language communicative competence (related to key) and professional competencies future specialist. According to the authors of studies on this problem (V.F. Tenischeva, N.V. Patyaeva, J.V. Glotova, N.M. Izoriya, etc.), despite the pronounced tendency to professionalize the teaching of a foreign language in a non-linguistic institution of higher learning, training is carried out practically separately with the formation of the professional competence of a future specialist.

The specialist’s specification is manifested mainly as the ability to carry out communicative speech behavior in accordance with the tasks of hypothetical situations of foreign language communication. In the process of teaching a foreign language, the specialist does not receive the integral content of the upcoming professional activities related to the practical use of the language being studied. In this study, the concept of “professionally oriented communicative foreign language competence” of a specialist was defined taking into account the understanding of the essence of the term “competence” (A. V. Khutorskoy, I. A. Zimnyaya, Yu. G. Tatur), the diversity of its definition structures (O. M. Bobienko, V. A. Slastenin, A. M. Novikov), as well as the specifics of the profile of future specialists. Thus, the “professional foreign language competence” of a specialist is a combination of scientific and theoretical knowledge, practical skills, motivation and reflection, which ensure the effectiveness of foreign language professional activities[1].

Professionally oriented communicative foreign language competence of future financial and economic specialists includes linguistic-professional, pragmatic and strategic sub competencies.

By linguistic-professional subcompetence, we understand the ability to use the methods and means of competent use of the language of the profession, which is a tool for the interaction of specialists in the process of joint activity, allowing them to navigate in the professional field, and based on this to solve various practical (well-worn) tasks[2]. Consequently, the development of linguistic -professional competence of future specialists is not a formal addition to their preparation, but a necessary element of professional education. In the dynamics of modern higher professional education, the fundamental importance of both professional and linguistic competence is increasingly recognized, which acts as a measure and way of self-realization of the personality of the future specialists in various types of professional activities and communication.

To solve the problem of developing linguistic-professional competence, it is necessary to develop a scientific approach to designing and constructing such an instrument that would ensure the formation of professionally important and personal qualities of professionalism, which allows the person to feel confident in the communication profession, a high level of creativity, value orientations aimed at developing a specialist in any field of activity.

To develop linguistic-professional subcompetence of students of Economics Faculty at the Abylai Khan University, two English courses are offered: “Professional English” and “English For Specific Purposes”. These courses are created taking into account modern achievements in the field of teachers, psychology, economics and other areas of knowledge to solve specific professional tasks and goals. For a holistic understanding of informative educational information in various fields of

knowledge, interdisciplinary communications are used. They reflect an integrated approach to the education and training of students, allow you to determine the relationship between the disciplinary fields of knowledge. In the learning process, one discipline is filled with elements of another. Here you can see the possibility of combining economic, technical, linguistic, historical and other concepts in the development of linguistic -professional subcompetence of Economics Faculty's students. Such disciplinary communications perform various functions. For example, a) a developing function that promotes the application of knowledge in new conditions; b) the determinative function acts as a result of generalizing actions and is included in a new mode of action due to the integration of knowledge, which increases productivity.

The educational process in the development of the linguistic-professional subcompetence is considered as a correlation of interrelated didactic, psychological and social phenomena, developing personalities that meet professional and social requirements based on international standards and world culture.

Another component of professionally oriented communicative foreign language competence is pragmatic subcompetence, which offers a specific set of knowledge, skills and abilities relevant to it. Analyzing pragmatic subcompetence, we distinguish several groups of knowledge. First of all, this is metacognition, including a) the rules for building communicative relations, types and formats of discourse; b) knowledge of existing universal communicative maxims, communication strategies and basic patterns of behavior in native and foreign linguistic cultures, as well as their specific differences; c) knowledge of the rules, standards of communication, taboos, stereotypes; d) knowledge of the basic linguistic and environmental rules of communication in a foreign culture [3]. We can also include here the encyclopedic knowledge that is not national but labeled. Entering into communication within class and in extracurricular activities thanks to these specific knowledge the teacher positions himself as an intellectual totally developed and attractive personality. For pragmatic sub-competencies, the skills of interacting with a speech partner are significant. This is the ability to enter into a conversation, stimulate its dynamics (providing communicative support), competently complete the communicative act from the point of view of the rules of speech culture, "read" the partner's communicative intentions, anticipating his possible reaction, capturing both the modality and tone of the replica, and not only its essence, the ability to bring to the awareness of the partner the essence of their communicative intentions. Speaking of pragmatic subcompetence, we note first of all such personality traits as empathy, sociability, openness, communicative optimism. At the same time, we emphasize that it is empathy and tact that are presented to us as the dominant professional personality characteristics of any specialist.

From the position of the cognitive approach presented in the system of methodological approaches and concepts of teaching foreign languages, it is necessary to develop strategic subcompetence in order to form the required level of communicative foreign language competence [4].

Strategic competency is ability to use verbal and non-verbal means (strategies) that a person resorts to if communication did not take place (re-asking, asking for a new word, re-reading a phrase, an incomprehensible place in the text, using gestures, facial expressions, etc.). This is the ability to select and use the most effective strategies for solving various communicative problems. It involves the possession of such general skills as: to make a plan for the implementation of a specific communicative task; implement this plan at the level of utterance; assess the degree of achievement of communicative communication in order to improve communication in the future; the ability and willingness to take risks in communication situations to compensate for the lack of knowledge or abilities; use effective general educational skills; ask clarifying questions. This competency is represented by compensatory skills and abilities and training skills. Compensatory skills - skills that aim students to overcome difficulties in order to continue communication; knowledge of the rules of communication and the ability to use them in practice provide a deeper understanding. Learning skills help regulate one's own understanding of the importance of learning and plan the learning process, master the methods and techniques of self-acquisition of knowledge from various sources, evaluate and concentrate on achievements, form

the ability of students to work in various modes, use technical training tools, objectively and correctly evaluate yourself and your comrades.

Requirements for the level of formation of a strategic company tendencies: to guess the meaning of words from the context, to carry out a linguistic guess of grammatical forms according to their composition, functions; choose the right topics for communication; restore communication in the event of a failure (rephrase, explain what was said in order to clarify and seek confirmation); use synonyms / antonyms; use gestures and facial expressions; enter into communication without fear of making mistakes (compensatory skills); work in various modes of interaction; work independently with printed materials and technical training aids; master the skills of remembering linguistic and speech material; carry out self-control and mutual control during interaction; analyze and work through mistakes; organize and plan your educational process; use the help desk; divide information into primary and secondary; highlight the main thing, formulate conclusions, own point of view; to predict the sequence of the text, its compositional culture, semantic content; carry out semantic synthesis and achieve on this basis a non-translating understanding.

The relevance of teaching professionally oriented reading in the development of strategic competence can be traced at the following levels: social level - professionally oriented texts contain professionally oriented language material, in connection with which the student can carry out both semantic and linguistic forecasting; scientific-theoretical - scientifically substantiated developing

the potential of textual material precisely in connection with the development of compensatory and prognostic skills; scientific and methodological - the text can be considered as a source, means and method of training and development of each of the communicative competencies. By working on the text, it is possible to develop a strategy for constructing and interpreting the text, understanding the meaning of unfamiliar words and expressions, relying on context, associations and analogies, using probabilistic forecasting mechanisms (semantic and verbal).

To develop this sub-competency, a system of exercises aimed at:

- 1) associative forecasting;
- 2) structural and semantic forecasting;
- 3) deduction / induction;
- 4) associative semanticization;
- 5) the identification of words-internalization;
- 6) morphological reconstruction;
- 7) the compatibility of words;
- 8) the explication of background knowledge.

Quality indicators of the formation of the component of independence of strategic competence are: indicators of development of independence (subjectivity, self-organization, value attitude, scientific and professional orientation) and indicators of development of strategic competence.

With regard to language training in order to form a professional foreign language competence of a specialist, a contextual approach developing on the basis of a personal-activity one is reflected in the use of innovative methods and technologies in teaching. The context-oriented project activity of students, in particular, is one of the forms of contextual learning that contributes to the effective formation of the competence indicated in the study. The specifics of professional activity determines the following requirements for the language training of future economists - efficiency, (flexible) adaptation to the requirements of employers, as well as the changing economic situation not only locally, but also globally.

The effective formation of professional foreign language competence of future specialists in financial and economic profile is achieved provided:

- consideration of the "professionally-oriented foreign language competence" of a specialist as a combination of scientific and theoretical knowledge, practical skills, motivation and reflection, ensuring the effectiveness of the implementation of foreign language professional activities;

- the implementation of an adaptive model of language training in order to form a given competence;

- creating the following pedagogical conditions:
 - stage-by-stage teaching of a foreign language,
 - methodological support and system monitoring of the formation of professional foreign language competence;
 - intensification of the process of language training through context-oriented design activities of specialists.

Based on the analysis of psychological, pedagogical and educational literature devoted to the problem of the formation of professional foreign language communicative competence, a comparative analysis of the educational, educational, professional and research activities of students, we give the following principles and conditions for increasing the effectiveness of the formation of professional foreign language communicative competence:

1. focus on group work;
2. differentiated approach;
3. application of the principles of a personality-oriented approach and subject-subject interaction;
4. emphasis on independent work of students;
5. application of an integrative approach to the formation of speech skills;
6. The principle of interactivity;
7. The use of authentic teaching materials.

In a non-linguistic university, the formation of professionally-oriented foreign-language communicative competence should to a greater extent be based on the group work of students. With this organization of the lesson, students can train interaction in a foreign language, imitating typical situations of professional communication. For example, when carrying out a group project on a given topic, students for a long time organize joint activities, exchange linguistic and even, partly, professional experience. Experience shows that teamwork on a project helps remove language barriers, and correct the typical and repeated mistakes of each participant.

The group types of work in the lesson in a foreign language can also include role-playing games. Role-playing games occupy a special place in the process of developing communicative competence in the course of studying a foreign language, since they most adequately meet the methodological requirements of organizing the educational process - creating conditions for the natural, free self-development of personal qualities and speech skills of a future specialist. The value of the role-playing game when teaching students a foreign language is to overcome the language barrier, to form a culture of communication, in particular, a culture of dialogue in the professional environment. The game forms the ability of the future specialist to make independent decisions, evaluate his actions and the actions of others, encourages the updating of knowledge, skills. Since when teaching a foreign language at a university of a non-linguistic profile, we often encounter the fact that students initially have an unequal level of knowledge obtained at school, the teacher should have a fairly wide arsenal of methods and techniques for teaching a foreign language, vary the teaching material and types of activities in the process classes in order to increase motivation, and sometimes to remove the difficulties that a group or individual students have in mastering the discipline program. With such a differentiated approach, the teacher's task is not to transmit knowledge, but to contribute to the activity and initiative of each student, while organizing and coordinating the learning and self-learning process.

The application of the principles of a personality-oriented approach and subject-subject interaction in order to increase the effectiveness of the formation of professional foreign-language communicative competence implies a change in the role of educators and trainees. At the center of the learning process are the students themselves and how they solve the communicative tasks assigned to them. The teacher in these conditions becomes a consultant and coordinator. Students and teachers plan classes together, coordinate their goals and objectives. For example, students can try to determine for themselves with the help of brainstorming technology or a round table, which topics they are interested in and necessary for further professional activity. They discuss how valuable the studied materials are, the methods used by the teacher, teaching methods and techniques. When students and teachers

plan the educational process together, this saves time, that is, jointly coordinate the time spent on a particular type of activity. This approach allows students to increase their motivation to learn a foreign language, prompting them to more intensive independent work.

Increasing the effectiveness of the formation of professionally-oriented foreign language communicative competence presupposes the creation of conditions for an interactive educational process focused on information and communication technologies, a large proportion of which falls on students' independent work. By introducing new information and communication technologies, such as Moodle, mind mapping, and others, which involve more intensive independent work of students at home, learning becomes an interactive process of processing and generating information. The main requirement for this information is its professional orientation and proximity to the professional activities of the future health worker. In particular, if we talk about texts for reading and understanding the content, then these should be articles from the reference literature, documentation typical of everyday hospital routines (patient records, medical history, temperature graphs, etc.), business correspondence. Also, one of the important conditions for the successful development of foreign-language professional communicative competence is the use of a large number of authentic training materials. In particular, reading authentic scientific articles on finance and economics helps students understand the structure of a scientific text, identify and recognize grammatical constructions typical of scientific discourse, and stable expressions. At the same time, the teacher should critically approach the choice of texts for reading, selecting only feasible material that is interesting to the students themselves, which can be useful to them in their studies as part of intersubject integration. This helps to increase students' motivation to learn a foreign language, encourages them to read in a foreign language independently. The teacher can regulate and direct the independent activity of students, in particular, reading authentic literature in their specialty, with the help of memos with an algorithm of actions applicable to a specific reading.

Communicative skills should be formed in accordance with an integrative approach, that is, future specialists should use the types of speech activity in their combination, and productive types of speech activity (speaking and writing) should have a greater specific weight than receptive (reading and listening). At the same time, the usual study of grammatical structures fades into the background: it is situationally determined and is carried out in order to understand the text for reading, or to achieve a communicative goal. For example, at the stage of familiarization with a new topic, it is advisable to orient students to a supporting text. It is advisable that this text be supported by audio or video materials. Next is the training of using the necessary grammatical and lexical constructions based on conditional speech exercises. Reference phrases and vocabulary can be recorded by students both by creating mind maps by maintaining a traditional vocabulary. The final step in the formation of communicative skills in the lesson is to speak through genuine speech exercises and technologies, or students create their own dialogue based on a slightly different communication task from the original text.

At a later stage in the study of the topic, it is advisable to apply technologies that involve entering the discussion on the problems that the students themselves put forward: a round table, debates, mini-conferences, etc. At this stage, writing is used as an auxiliary type of speech activity, since in preparing the discussion students draw posters, prepare computer presentations, or simply write abstracts on the board in defense of their point of view on the problem. Thus, within the framework of one lesson, all types of speech activity are in demand. Students should be motivated to purposefully use their native and foreign languages to achieve the most effective communication with each other and with the teacher.

The communication technologies help students not only master certain educational material and overcome the language barrier, but also develop such personal qualities and competencies of future specialists as the ability to work in a team, distribute responsibilities between team members, take assume responsibility for the final product of the activity, to formulate, explain and defend your point of view, which, of course, is necessary for further professional activities.

The success of the formation of professional foreign language communicative competence

largely depends on the degree of students' intercultural competence. Students should be aware of the differences in situational speech behavior and communication in the professional environment of their country and the country of the language being studied and should tolerate them, recognize and predict difficulties in communication, understanding the language and speech behavior of the interlocutor, know the basics of non-verbal communication and be able to develop strategies for overcoming these difficulties. The listed skills will help students feel full-fledged subjects of communication in a foreign language environment.

Thus, the implementation of the above principles through the application of various forms of work (frontal, group, steam room), interactive and communicative technologies (project method, role-playing games, brainstorming, etc.), the use of audio and video materials and computer training programs in accordance with the profile of the faculty, the goal is to maximize the activation of the foreign language activities of all students of the study group, regardless of the initial level of their knowledge and abilities. Such an integrated approach contributes to the consolidation of linguistic material and the use of linguistic and speech constructions more closely related to the speech of native speakers, and, accordingly, to increasing the efficiency of forming professionally-oriented communicative foreign language competence of students of a non-linguistic university.

REFERENCES:

1. Е. П. Кобелева “Формирование профессиональной иноязычной компетенции будущих специалистов экономического профиля”, вестник тгпу. 2010. Выпуск 12 (102)
2. Скибицкая И.Ю., Скибицкий Э.Г. “Развитие лингво-профессиональной компетенции студентов неязыковых вузов”, Вестник НГУ. 2011. Выпуск 11 (302)
3. Т.П. Резник (Волгоград) статья Интегративная модель иноязычной коммуникативной компетенции. Педагогические науки, №5, 2019
4. А.Н. Шамов “Методика преподавания иностранных языков: общий курс: учеб. Пособие” — М.: АСТ: АСТ-Москва: Восток-Запад, 2008

«Когнитивті-лингвомәдени әдістеме негізінде шет тілдік білім беруді модернизациялау» деп аталатын
I Инновациялық ғылыми – зерттеу зертханасы шеңберінде «Шетелдік білім берудің қазіргі заманғы
әдістемесінің өзекті мәселелері» тақырыбында республикалық дөңгелек үстел
МАТЕРИАЛДАРЫ
2021 жыл 8 сәуір

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
республиканского круглого стола на тему «Актуальные проблемы современной методологии
иноязычного образования» в рамках НИПЛ I. «Модернизация иноязычного образования на основе
когнитивно-лингвокультурологической методологии»
8 апреля 2021 г.

REPUBLICAN ROUND TABLE MATERIALS
“Topical issues of modern methodology of foreign language education” in the framework of SRAL I.
“Modernization of foreign language education on the basis of cognitive and lingua-cultural methodology”
April 8, 2021

Подписано в печать 27.05.2021.
Формат 60x84 ¹/₈, Объем 11,5 п.л.
Печать офсетная. Бумага офсетная.
Заказ № 2017. Тираж 100 экз.

Издательство «Полилингва» КазУМОиМЯ имени Абылай хана
050022, г. Алматы, ул. Муратбаева, 200
Тел.: +7 (727) 292-03-84, 292-03-85, вн. 21-19
E-mail: kazumo@ablaikhan.kz, ablaikhan@list.ru